

**T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**CAHİLİYE VE HZ. PEYGAMBER
DÖNEMLERİNDE TAİF**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice UMURBEK

**Enstitü Ana Bilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Enstitü Bilim Dalı : İslam Tarihi**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet MEMİŞ

EYLÜL – 2008

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

CAHİLİYE VE HZ. PEYGAMBER
DÖNEMLERİNDE TAİF

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice UMURBEK

Enstitü Ana Bilim Dalı :İslam Tarihi ve Sanatları
Enstitü Bilim Dalı :İslam Tarihi

Bu tez 03/09/2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK
Jüri Başkanı

- Kabul
- Red
- Düzeltme

Yrd. Doç. Sezai KÜÇÜK
Jüri Üyesi

- Kabul
- Red
- Düzeltme

Yrd. Doç. Mehmet MEMİŞ
Jüri Üyesi

- Kabul
- Red
- Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hatice UMURBEK

ÖNSÖZ

Cahiliye ve Hz. Muhammed dönemlerinde Taif konusunu ele aldığımız bu çalışmamızda söz konusu tarihsel süreci kaynakların bize gösterdiği çizgide tarafsız ve açık bir şekilde sunmayı amaçlamış bulunmaktayız.

Çalışmamız boyunca bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim kıymetli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Memiş'e, araştırma konusu ve kaynakların tespitinde, bilgilerin doğru bir biçimde bir araya getirilmesinde, bilimsel forma kavuşturulmasında yapıcı yönlendirmelerde bulunan değerli hocam Prof. Dr. Levent Öztürk'e, Özellikle hadis kaynaklarına başvurularımızda yöntem ve rehberlik konusunda bilgilerini paylaşan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Abdullah Aydınli'ya ve çalışmamız boyunca tespitleri ve planlama hususundaki tavsiyeleri için sayın hocam Dr. Saim Yılmaz'a şükranlarımı sunarım.

Hatice UMURBEK

3/9/ 2008

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
SUMMARY.....	iii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: CAHİLİYE DÖNEMİNDE TAİF.....	8
1.1. Taif'in Kuruluşu.....	8
1.2 . Taif'in İslamiyetten Önceki Siyâsi, Ticârî, İctimâî ve Dinî Durumu	17
BÖLÜM 2 : HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE TAİF.....	31
2. 1. A. Mekke Dönemi.....	31
2. 1.1. Hz. Muhammed'in Taif'le Akrabalık İlişkileri.....	31
2. 1.2. Hz. Muhammed'in Taif'e Gidişi	38
2. 1.3. Hz. Muhammed'in Taif'ten Dönüşü.....	41
2. 2. B. Medine Dönemi.....	43
2.2 1. Taif Muhasarasına Kadar İlişkiler.....	43
2.2.2. Taif Muhasarası.....	56
2.2.3.Taif Heyetinin Gelişi.....	85
2.2.4.Lat Putunun Yıkımı.....	93
SONUÇ.....	96
KAYNAKLAR.....	100
EKLER	112
ÖZGEÇMİŞ.....	114

Tezin Başlığı: Cahiliye ve Hz. Muhammed (s.a.v.) dönemlerinde Taif	
Tezin Yazarı: Hatice UMURBEK	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet MEMİŞ
Kabul Tarihi: Eylül 2008	Sayfa Sayısı: III (ön kısım) + 118 (tez) + 2 (ekler)
Anabilim Dalı: İslâm Tarihi ve Sanatları	Bilim Dalı: İslâm Tarihi
<p>Hız. Muhammed (s.a.v.) ve İslam tarihi açısından Taif önemli bir yere sahiptir. Hız. Muhammed (s.a.v.) ve müslümanların Mekkelilerin baskısıyla Taif'e sığınma ihtiyacı duyması ve Medine'ye hicretten sonra Taiflilerin İslamiyet'e karşı tavır alması nedeniyle müslümanlar için stratejik bir merkez olmuştur.</p> <p>Çalışmamızın amacı; öncelikle Taif'in İslam öncesi dönemdeki ekonomik, siyasi, sosyal ve dini yapısını tanıtmak, daha sonra da Hız. Muhammed (s.a.v.) döneminde Taif ve İslamiyet arası ilişkileri ortaya koymaktır.</p> <p>Çalışmamız, Taif şehrinin doğru bir şekilde tanınmasını sağlamak ve böylece ilişkilerin niteliğinin anlaşılmasını sağlamaya yönelik olması nedeniyle önem taşımaktadır.</p> <p>Tez giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Girişte çalışmayla ilgili bilgi verilmiş, kaynaklar ve araştırmalar açıklanmıştır. Birinci bölümde İslam öncesi dönemde Taif'in kuruluşu, şehirleşmesi, nüfusunun yapısını ve İslam öncesi son dönemde siyasi, sosyal, ekonomik ve dini özellikleri hakkında geniş bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise, Hız. Muhammed (s.a.v.) dönemi ele alınarak Hız. Muhammed ile Taifliler arasındaki akrabalık, Taif ziyareti, Taif muhasarasına kadar ilişkiler, Taif kuşatması, Taif heyetinin anlaşma talebi ve Lat putunun yıkımı ile şehrin İslam'ı kabulü hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Sonuç bölümünde ise yorumlar, çıkarımlar ve çalışmanın arzettiği önem üzerinde durulmuştur.</p> <p>Çalışmamızda başta tarihi ve coğrafi eserlerden yola çıkarak Kuran-ı Kerim, hadis külliyatları, İslam tarihi kaynakları, tarihi vesikalar ve anlaşmalardan elde ettiğimiz verileri tahlil, tenkit ve sentezini yapma yöntemi izlenmiştir.</p>	
Anahtar kelimeler: Vecc, Taif, Sakif, Hevâzin, Huneyn, Taif kuşatması, Taif kalesi, Lat, Sakif heyeti, Vecc anlaşması.	

Sakarya University Institute of Social Sciences   Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: At Period before Islam and period of Prophet Muhammad Taif	
Author: Hatice UMURBEK	Supervisor: Asist. Prof. Dr. Mehmet MEMİŞ
Date: September 2008	Nu. of Pages : III (pre text)+ 118(main body)+ 2(appendices)
Department: History of Islam and Islamic Arts	Subfield: History of Islam
<p>Taif is important for Prophet Muhammad and History of Islam. Prophet Muhammad and muslims had wanted to take shelter in Taif and people of Taif had opposed to Islam later Hegira to Medina. Taif was a strategical center because of this reasons.</p> <p>Aim of our studying; at first to introduce economic, political, religious, social building of Taif in period of before Islam. Later; to indicate relations Taif and Islam period Prophet Muhammad.</p> <p>Our studying is important from the point of known to ensure of Taif and understood quality of relation between Taif and Islam at most. Taif model guides us for understand attitude of Islam oppside to the other.</p> <p>The thesis is consist of inroduction, two parts and conclusion. We expressed knowledge about the studying at introduction. Later we expressed sources and researchs. At the fist part; we expressed wide knowledge founding of Taif, become urbanized, building population and political, social, economic and religious peculiarity at last period before Islam. At the second part we gave detailed information about relationship between Prophet Muhammad and people of Taif, visit Taif, relations untill siege of Taif, surrounding of Taif, wanting agreement of commity of Taif, acceptance Islam of people of Taif with destoying of Lat idol. At the conclusion; we attracted attention to interpretations, inferences and importance of studying we benefitted from historical and geographical work. Later the Holly Koran, complete works of hadith, sources history of Islam, documents of historical and solemn agreement of historical. We admitted theese to analyse, criticizing and synthesis.</p>	
Keywords: Vecc, Taif, Sakif, Hevâzin, Huneyn, surrounding of Taif, fortress of Taif, committee of Sakif, agreement of Vecc.	

GİRİŞ

Konusu

Çalışmamızın konusu câhiliye ve Hz. Muhammed dönemlerinde Taif'tir. Bu araştırmayla Arap Yarımadası'nın Hicaz bölgesindeki üç önemli şehrinden biri olan Taif tanıtılacaktır. Taiflilerin İslamiyet ve Hz. Muhammed'e karşı tutum ve ilişki şekilleri de ele alınacaktır.

Önemi

İslam tarihi açısından Hz. Muhammed'in en kritik zamanlarda ilişki içerisinde bulunmuş olduğu Taif'le ilgili ülkemizde yeterli çalışma yapılmamıştır. Pek çok kaynakta Taif'e hicret ve Taif kuşatması kısaca belirtilerek geçilmiş bu nedenle de Taif'le ilgili geniş bir bilgi birikimine sahip olunamamıştır. Araştırmamız esnâsında Taif'le ilgili islam tarihine dair müstakil kaynakların da Arapça ve henüz tercüme edilmemiş olduğu görülmüştür. Bu nedenle çalışmamızın önemli bir eksiği belli ölçüde gidereceğini ümit etmekteyiz.

İslam tarihi Hicaz'da ortaya çıkmış ve İslam dini de Arabistan topraklarından yayılmıştır. Hicaz bölgesi şehirlerinden birisi de Taif'tir. İslam dininin ortaya çıktığı toplumu bir çok yönden etkilediği aşikardır. Bu nedenle Taif'in câhiliye döneminden başlayarak siyasi, ekonomik, sosyal ve dini yapısı hakkında bilgi vererek İslam'ın yayılmasından sonraki dönemde Taiflilerin tutumunu daha doğru anlayabilmeyi amaçlamaktayız. Bunun için şehri farklı açılardan ele almaya, Taif'e ışık tutacak bilgileri Kuran-ı kerim ve hadis kaynaklarından seçerek farklı, bilgi ve kesitleri daha net ortaya koymaya çalıştık. Taiflilerin İslam'a ve Hz. Muhammed'e karşı tutumu sert ve yıkıcı bir şekilde cereyan etmiştir. Bu nedenle de Taif kuşatmasının saldırı ve yayılmaya yönelik değil, savunma ve kendini emniyete alma amacına matuf olduğu anlaşılmaktadır.

Amacı

Taif'i kuruluşundan başlayarak ele almak, İslam öncesi dönemde siyasi, ekonomik, sosyal ve dini açılardan durumunu tetkik ederek İslam'ın yayılışı esnasında müslümanlar ve Hz. Muhammed ile Taif ilişkilerini doğru bir şekilde ortaya koymaktır.

Yöntemi

Taif hakkında bilgi içeren tarih, coğrafya eserleri taranarak Taif'in kuruluşundan îtibâren ele alınacak, Kuran-ı Kerim ve hadis kaynakları, İslam tarihi eserleri incelenerek Taifliler ve müslümanlar arası ilişkiler tesbit edilecek, bilgilerin tahlili, tenkidi ve sentezi yapılacaktır.

İçeriği

Araştırmamız giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmamızın konusu, sınırları ve kaynakları üzerinde durulmuş, tezin içerdiği özellikler ve amacı belirtilmiştir. Ayrıca kaynaklar hakkında bilgi verilerek araştırmaya hangi açılardan katkıda buldukları ifade edilmiştir.

İlk bölümde cahiliye dönemi olarak nitelenen İslam öncesi dönemde Taif incelenmiştir. Bunun için Taif şehrinin kuruluşu, şehirleşmesi ve büyümesi, nüfusun şekillenışı anlatılacaktır. Daha sonra ise Taif'in İslam öncesi son dönemdeki siyasi, ticâri, ictimai ve dini durumu ortaya konarak bu özellikleriyle Taif şehri ve halkı daha iyi tanıtılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde Hz. Muhammed döneminde Taif ele alınırken, Mekke dönemi ve Medine dönemi olarak iki aşamada anlatılacaktır. Mekke döneminde Taif ve Mekke arasındaki sıkı bağlar incelenecektir. Hz. Muhammed'in Taifliler ile akrabalık ilişkileri açıklanacak, Taif'e hicret düşüncesinin nedenleri anlatılacaktır. Ayrıca bu bölümde Hz. Muhammed'in Mekke'de müslümanların hayat şartları müşrikler tarafından zorlaştırıldığında Taif'e gitmesi, İslam'ı anlatmak ve yaymak amacıyla Taiflilerle diyaloga girme çabaları ve dönüşü arasındaki süreç anlatılacaktır. Medine döneminde ise Taif'ten aranan desteğin bulunamamasından sonra, Medine'ye hicret ertesinde Taifliler ile müslümanlar arasındaki büyük ölçüde siyasi ilişkiler ele alınacaktır. Müslümanların Taif kuşatmasına kadar Taif'le ilişkileri, Taif muhasarası ve Taif heyetinin anlaşmak üzere Medine'ye gelişi ortaya konacaktır. Sonuç bölümünde ise araştırmamız boyunca izlediğimiz yoldaulaştığımız sonuç ifade edilecektir.

Kaynaklar ve Araştırmalar

Kaynaklarımızdan ilki *Kur'an-ı Kerim*'dir. Kur'an-ı Kerim'deki âyetlerde putperestlik açısından önemli bilgiler verilmekte, müşriklerin Allah inancı ile ilgili mülâhazaları ve bunların yanlışlığı açıklanmaktadır. Taiflilerin tapındıkları Lât putuna ilişkin âyetler mevcuttur. Ayrıca Araplar arasındaki yaygın kanıya göre peygamberlik Mekke ve Taif gibi iki önemli şehirden birinin önde gelen kişilerine inmeliydi. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de ayrıntılı olarak açıklanmış ve Allah'ın peygamberliği istediğine indireceği bildirilmiştir.

Hz. Muhammed'in sözleri, fiilleri ve takrirlerinden müteşekkil hadis külliyyâtı da kaynaklarımız arasındadır. Hz. Muhammed müslümanlar ve Taifliler arasındaki ilişkileri tam anlamıyla ortaya koymak amacıyla Abdürrezzâk'ın (ö. 211/827) *el-Musannef*, Buhârî'nin (ö. 256/870) *Sahîh-i Buhârî*, İbn Mâce (ö. 273/887), Dârimî, Nesâî, Ebû Dâvud (ö. 275/889), Müslim (ö. 261/875) ve Tirmizî'nin (ö. 279/892) *Sünen* isimli eserleri ve Rudânî'nin *Cem'ül-Fevâid min câmiil-Usûl ve Mecmaü'z-Zevâid* eserini tarayarak elde ettiğimiz bilgileri araştırmamız içerisinde değerlendirdik. Dikkatimizi çeken husus bugüne kadar Taif'le ilgili gördüğümüz araştırmaların ve müstakil çalışmaların bu şekilde hadislerle desteklenmemiş olmasıdır. Bu çalışmamızla bu eksiği belli ölçüde giderdiğimizizi düşünmekteyiz. Hadislerle ilgili ifâde etmemiz gereken husus, gerek muhaddislerin bakış açıları, gerekse hadisleri konularına göre sınıflandırmaları sonucu aranan bilgilerin sadece ilgili konu başlıklarına göre aranmaması gerektiğidir. Tüm eserler tamamen tarandığında daha doğru bir sonuca ve net bir fikre ulaşılacağı gerçeğine dikkat çekmek isteriz.

Kaynaklarımız arasında tabakât eserleri de yerini almıştır. Sahâbe isimleri ve hayatlarından yola çıkarak Taifliler ve müslümanlar arası ilişkilerin izi sürülmüştür. Burada İbn Sa'd'ın (ö. 230/845) *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* eseri önemli derecede faydalandığımız bir eserdir. Muhammed Yusuf Kandehlevî'nin *Hayâtü's-Sahâbe* isimli eseri ve İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *el-İsabe fî Temyîzi's-Sahâbe* de müslümanların Taif kuşatmasındaki yeri ve girişimlerini anlamada kıymetli bilgiler vermiştir. İbn Cülcül'ün, *Tabakât-ı Etibbâ ve'l-Hükemâ* isimli eseri de yararlandığımız kaynaklardan biridir.

Târihî kaynaklardan siyer eserleri ilk başvurduğlarımız arasındadır. İbn İshak'ın (ö.151/768) *es-Sîre* diye bilinen *Kitâbü'l-Mübtede' ve'l-Meb'as ve'l- Megâzî ve's-Siyer*

isimli eseri, İbn Kuteybe'nin *Kitâbu'l-Meârif*, İbn Hişâm'ın (ö. 218/833) *es-Sîretü'n-Nebevîyye*, Taberî'nin *Târih*, Vâkıdî'nin (ö. 207/822) *Kitâbu'l-Megâzî* isimli eserleri başta olmak üzere pek çok kaynak esas alınarak araştırmamızın ana çerçevesi oluşturulmuştur. İbn İshak, eserin bazı kısımlarının eksikliği nedeniyle araştırmamız açısından yeterli olmasa da onun öğrencisi İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebevîyye* isimli eserinde geniş bilgiye ulaşma imkânı bulunmuştur. Ancak Mekke ve Taif arasındaki akrabalık ilişkilerini açıklarken bilgilerin ayıklanıp birleştirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır İbn Kuteybe'nin *el-Meârif* isimli eserinin daha mücmel olması nedeniyle konuların ana hatları ile ilgili bilgi edinmek açısından yararlı olmuştur. Taberî'nin *Târih* isimli eserinde ise İbn Hişâm'ı destekleyen bilgilerle karşılaşmıştır. Vâkıdî'nin *Megâzî* isimli eserinde Hz. Muhammed'in savaşları ve bunların Taif ile ilişkiler açısından önemli bir kaynaktır. Taif'li Sakîf, akrabası olan Hevâzin, Benî Bekr ve Benî Hilâl kabilelerinin Mekke'nin yanında müslümanlara karşı hemen her savaşta silahlı mücadeleye giriştikleri gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle de Bedir, Uhud, Hendek, Hayber, Mekke'nin fethi, Huneyn ve Evtâs gazveleri ayrı ayrı incelenmiştir. İbnü'l-Esîr'in (ö.630/1233) *el-Kâmil fi't-Târih* ve İbn Kesir'in *el-Bidâye ve'n-Nihâye* isimli eserleri faydalandığımız eserler arasındadır. Bağdâdî'nin *Târih-i Edebiyât-ı Arabiyye* isimli eseri, Kalkaşendî'nin *Subhu'l-A'sâ*, Kettânî'nin *et-Terâtibü'l-İdâriyye ve'l-Âmâlat ve's-Sinâat ve'l-Metâcir ve'l-Hâleti'l-İlmiyyeti Kânet alâ Ahdi Te'sîsi'l-Medîneti'l-Münevvereti'l-Âliye* isimli eserleri Taif'le ilgili târihî tabloyu anlamada bize yardımcı olmuştur.

Tezimizin ilk bölümünde Taif şehrini doğru bir şekilde tanımak için kuruluşundan itibaren, şehirleşme süreci, nüfus şekillenışı ve Arap yarımadası'ndaki sosyal statüsünü ortaya koyarak, cahiliye dönemi olarak adlandırılan İslam öncesi son döneme kadar incelenmiştir. Şehrin yapısını ortaya koymak için ekonomik, siyâsî, sosyal ve dînî özellikleri iler ilgili bilgiler değerlendirilmiştir. Bu nedenle târihî ve coğrafî eserlerden faydalanılmıştır. Özellikle Yâkut el- Hamevî'nin *Mu'cemu'l-Buldân* isimli eseri coğrafî açıdan önemli bir kaynağımız olarak bize yol gösterdi. El-Bekrî'nin *Mu'cem Mesta'cem min Esmâi'l-Bilâdi ve'l-Mevâdi'* isimli eseri, Taif'in Kasiyy b. el- Münebbih tarafından kuruluşu, gelişimi ve şehirleşmesi açısından ayrıntılı bilgi vermektedir. Bu eseri ve Taif'in kuruluşuna ilişkin şiirleri doğru anlama noktasında Levent Öztürk'ün *Câhiliye Arapları* isimli eserinden önemli ölçüde istifade edilmiştir. Ayrıca el-Belâzûrî'nin

Fütûhu'l-Buldân isimli eserinde de muhtasar manâda Taif şehri ve halkının islamlaşma süreci ile ilgili bilgilere erişilmiştir. İbn habib'in *el-Muhabber li'l-alâmeti'l-ahbâri'n-nesâbeh* isimli eserinde ise, hem câhiliye ve İslamın yayıldığı ilk dönem hem de Taif'le ilgili kişiler hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Taif'in coğrafi konumu, fiziki ve sosyal özellikleri, bunların beşeriyete etkileri açısından İbn Haldûn'un *Kitâbu'l-İber ve dîvânu'l-Mübtedei ve'l-Haber fî Eyyâmi'l-Arab ve'l-Acem ve'l-Berber ve men Âsârahum min züveyi's-Sultânü'l-Ekber* isimli eseri bizim için aydınlatıcı olmuştur. Cevâd Ali'nin *el-Mufassal fî târihi'l-Arab kable'l-İslam* isimli eserinden de câhiliye döneminde Taif'le alâkalı veriler elde edilmiştir. Burada ifâde etmemiz gereken önemli bir husus, Taif şehrinin câhiliye dönemine ilişkin târihî bilgilerin kayıt altına alınması, saklanması ve günümüze ulaşmasında müslüman tarihçi ve coğrafyacılardan kıymetli çabalarının önemini gözler önüne serilmesidir. Hatta Taif tarihini müslüman ilim adamlarına borçludur dense yanlış olmaz. Çünkü İslam'ın doğduğu ve intişâr ettiği bölge olan Hicaz'a âit bilgileri ve buradaki şehirleri, İslam'ı daha iyi anlamak ve dînin intişârının bu bölgedeki şehirlere etkilerini ortaya çıkarmak için titizlikle kayda geçirildiği görülmektedir. Ayrıca Arapların sözlü kültür muhtevâsını barındıran Eyyâmu'l-Arab denilen şiir külliyyâtı da hem câhiliye dönemine, hem de İslam'ın ilk dönemine ışık tuttuğu için Eyyâmu'l-Arab'dan yararlanılmıştır. Ali b. ebî Talib'in hitâbet, mektupları ve hikmetli sözlerini barındıran, eş-Şerif er-Radî'nin (406/ 1015) rivayeti ile bize ulaşan *en-Nehcü'l-Belâğa* isimli eseri de kaynaklarımız arasında yerini almıştır.

Taif şehrinin tanırken ilişkili olduğu Mekke ve Medîne şehirleri açısından önemini anlamak üzere şehir tarihi ile ilgili çalışmaları gözden geçirilmiştir. Bunlar arasında Ezrakî'nin *Kâbe ve Mekke Tarihi* isimli eseri de mevcuttur. Bu eserde hem Taif'in ismini almasıyla ilgili rivâyetler bulunmakta hem de câhiliyenin son döneminde Mekke ve Taif ilişkilerinde geline nokta hakkında bilgi vermektedir.

Kur'an-ı Kerîm'de Taif, Lât ve putperestlik, Hz. Muhammed'in dünyaya gelişi ve Taif ziyaretinden dönüşü ile ilgili âyetleri anlamak amacıyla tefsir kaynaklarından yararlanılmıştır. Tefsir eserleri âyetlerin anlamı ve nüzul sebebiyle ilgili bilgi vermekle birlikte dönemin önemli siyâsî, tarihî ve sosyal hâdiseleri ile ilgili bilgi vermektedir. Taberî'nin *Tefsir*, Nesefî'nin *el-Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vil*, Suyûtî'nin

Esbâb-ı Nüzul eseri bize bu konuda yardımcı olmuştur. Ayrıca son dönem kaynaklarından Seyyid Kutub'un *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, Elmalılı Hamdi Yazır'ın *Hak Dîni Kur'ân Dili* isimli tefsir eserleri faydalanılan kaynaklar arasındadır.

Araştırmamızda geçen anahtar kelimelerimiz başta olmak üzere, tezimiz için önem arzeden terim ve isimler ile ilgili bilgi sahibi olmak amacıyla Arap dili açısından kaynak teşkil eden sözlük ve ansiklopedileri de incelenmiştir. Özellikle İbn Manzûr'un *Lisânu'l-Arab* isimli eseri aradığımız bilgileri bulmamızın yanında târihi ve coğrafi bilgiler vermesi açısından dikkat çekicidir.

Taif ile ilgili son dönemde Arap dünyasında yayınlanmış müstakil eserler incelenmiştir. Bu çalışmalar arasında S. Abdülgânî'nin *et-Taif beyne'l-Asâle ve't-Turâs*, Nâdiye Hüsni Sakr'ın *et-Taif fi'l-Asri'l-Câhiliyyeti ve Sadri'l-İslam*, Abdülcebbar Ubeydî'nin *et-Taif ve Devri Kabîletu Sakif mine'l-Câhiliyyi'l-Âhiri Hattâ Kıyâmü'd-Devleti'l-Emeviyye* isimli müstakil eserler mevcuttur. Ancak bu çalışmaların bâzılarının uzun bir dönemi anlatması nedeniyle çok mücmel kaldığı, bâzılarının ise hadis kaynaklarından yararlanmadan çalışmalarını yönlendirdiklerini, yeterli derecede bilgi veremediklerini görülmektedir. Bu nedenle çalışmamız Arapça kaynaklardan daha kapsamlı olduğundan daha doğru bir bakış açısı sunmaktadır.

Tezimizde ikinci bölümde Medîne döneminden Taif kuşatmasına kadar Taif ve İslamiyet arası ilişkiler ortaya konarak bu zaman zarfında Taiflilerin müslümanlara karşı takındığı tavır ile ilgili bilgiler verilmiştir. İncelemelerimiz esnâsında hiçbir eserde Taif'in bu yönüyle incelenmemiş olduğunu müşahade etmiş bulunmaktayız. Bu nedenle çalışmamızda bu sekiz yıllık sürecin önemi daha net bir şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tezimizin bir başka özelliği de Taif kuşatmasına katılan müslüman savaşçıların isimlerini tespit etme gayreti ile kaynakları tarama yöntemidir. Bunun için hem hadis külliyyâtı hem de müstakil eserler, makaleler incelenmiş bunun sonucunda pek çok sahâbenin isimleri tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmamız farklılık arz etmektedir.

Hz. Muhammed 'in Taiflilerle yaptığı anlaşmalar ve buradaki maddelerin önemi ile ilgili olarak Muhammed Hamidullah'ın *İslam Peygamberi*, Hz. Muhammed'in Savaşları

ve Savaş Meydanları ve *el-Vesâiku's-Siyâsiyye* isimli eseri bizim için önemli bilgiler sunmuştur.

Çalışmamızda makaleler okunmuş ve eksik bilginin kalmamasına çalışılmıştır. Dikkat ettiğimiz bir başka husus da sahâbe isimlerinden ve savaşlardan yola çıkarak konumuz sınırları içerisindeki bilgilere ve ayrıntılara ulaşma çabası idi. Bu noktada önemli ölçüde başarıya ulaştığımızı söyleyebiliriz.

BÖLÜM 1: CÂHİLİYE DÖNEMİNDE TÂİF

1.1. Taif'in Kuruluşu

Bilindiği üzere Araplar dil, kültür ve soy bakımından Adnânîler ve Kahtânîler olmak üzere soy bakımından iki ana kısma ayrılırlardı. Adnânîlerin Kays Aylân ana boyuna bağlı oymaklardan birisi Hevâzin kabilesiydi. Hevâzin kabilesi de bir çok kola ayrılmıştı. Bu kollar, Benî Sa'd b. Bekir, Benî Münebbih b. Bekir ve Benî Muaviye b. Bekir ile tâlî kolları olan Benî Cüşem b. Muaviye, Benî Nasr b. Muaviye, Âmir b. Sa'saa b. Muaviye, Benî Hilâl b. Âmir b. Sa'saa ve Benî Sakif b. Münebbih'den oluşmaktaydı.

İslam tarihi kaynaklarında Taif şehrinin kurucusu olarak karşımıza çıkan Kasiyy b. el-Münebbih Adnanîlerin Hevâzin kabilesine mensuptu.¹ İleride Sakif adını alacak olan Kasiyy, Sakif oğullarının (Benî Sakif b. Münebbih) atasıdır. Kasiyy (Sakif) oğullarının mensup olduğu Hevâzinliler; Arap Yarımadası'nın kuzey tarafında, Mekke ile Necid arasında yer alan geniş sahada ve güneyde Yemen'e kadar uzanan bölgelere yayılmış bir şekilde varlıklarını sürdürmekteydi.² Yemen hükümdarları, o dönemde büyük bir siyâsî güç olarak Hevâzin kabilesinin yaşadığı toprakları nüfûzu altında bulundurmaktaydı. Hevâzin kabilesi de bölgede güvenli bir şekilde yaşantısını sürdürebilmesi karşılığında Yemen hükümdarına vergi ödemekteydi.

Hevâzin kabilesine mensup olan Kasiyy ve Neha' hala çocukları olup yaşadıkları bölgede sâhibi oldukları sürüyü otlatırlardı. Yemen hükümdârının görevlendirdiği vergi memurlarından biri yanlarına geldi ve kendisine vergi ödemelerini istedi. Hevâzin kabilesi Yemen'e vergi ödemeyi taâhhüd ettiğinden, iki kuzen emre itaât etmek istediler. Ancak vergi memuru vergi bedeli olarak kuzusu olan bir koyunu almak isteyince aralarında anlaşmazlık çıktı. Her ne kadar iki çoban memuru başka bir çözüm üzerinde anlaşmaya iknâ etmek istedilerse de bunu başaramadılar. Bunun üzerine memuru öldürmek suretiyle ondan kurtulma yolunda aralarında anlaştilar. Kasiyy ve Neha' memuru ok atarak öldürdüler. Onların bu hareketi Yemen hükümdârının bölgede

¹ Muhammed Ahmed Başmil, *Min Meâriki'l-İslami'l- Fâsıla*, Kâhire 1977, 2. baskı, IX, 134- 135; Mehmed Ali Kapar, " Hevâzin", *DİA* (İstanbul 1998) , XVII, 276.

² İbn Hazm, *Cemheretül-'Ensâb*, II, 262, 482; Cebbâr el-Cebbâr Hüsni el-Absîr , *et-Taifu ve Devri Kabileti Sakif mine'l- Asri'l-Câhiliyyi'l-Âhir Hattâ Kıyâmi'd-Devleti'l- Emeviyye*, "Nesebu Sakif", Riyad, t.y., s. 31.

kendilerine verdiği emânı çiğnemeleri anlamına gelmekteydi. Suçlu durumuna düşen iki genç için yaşadıkları mekân artık güvenilirliğini kaybetmişti. Bunun üzerine Kasiyy ve Neha' izlerini kaybettirmek maksadıyla ayrı yerlere gitmeye karar verdiler. Kasiyy batıya, Neha' da doğuya doğru gitmeyi tercih etti.

Kasiyy Vâdi'l-Kura mevkiine kadar yolculuğunu sürdürdü. Vâdi'l-Kura'ya gelince, yaşlı bir yahûdi kadının himâyesine girerek burada çalışmaya başladı. Kasiyy çalışkanlığı ile onu himâye eden kadın ve bölge halkı tarafından kısa zamanda benimsendi. Muhtemelen tarımla ilgili tecrübelerini de Vâdi'l-Kura'da yaşadığı dönemde kazanan Kasiyy, işvereni olan yaşlı kadının sevgisini kazanarak vasiyetini gerçekleştirmeyi üstlendi. Bu vasiyet ise kadının vefât etmesi durumunda sâhip olduğu altınlarıyla birlikte üzüm çubuklarını da alarak, onları uygun bir arâziye dikmesiydi. Kısa bir süre sonra kadın vefât etti ve Kasiyy vasiyeti gerçekleştirmek üzere, yanına aldığı altınlar ve üzüm çubuklarıyla birlikte Vâdi'l-Kura'dan ayrıldı. Diğer kuzen Neha' ise doğuya doğru ilerledi ve Yemen'deki Bişe mevkiinde konakladı. Burada bir müddet yaşamını devam ettirdikten sonra âilesi çoğalarak nüfûzu artınca, âilesiyle birlikte Deseniyye bölgesine yerleşti.

Kasiyy Vecc vâdisine doğru hareket etti. Vecc vâdisinde bir câriyeyle karşılaşarak onun da tavsiyesiyle bu bölgeye yerleşmeye karar verdi. Ancak bir bölgede yaşamak ve yerleşmek için oranın hâkimiyetini elinde bulunduran kişi ya da kabile reisinin onayını almak gerekliydi. O dönemde sistemli bir devlet anlayışı yoktu ama işlevini sürdüren bir güven ve emniyet sistemi olan emân sistemi bu eksikliği bir ölçüde doldurmaktaydı. Sözlü bir anlaşma olan ve çevre tarafından da bilinen emân, yaşantıyı rahatça sürdürmek için yeterli oluyordu.³ Bu nedenle Kasiyy de Vecc vâdisinde yaşayan Kays kabilesi reisi olan Âmir b. ez-Zârib el- Advâni'nin emânını almak istedi. Âmir b. ez-Zârib de kendisinden istenen emânı Kasiyy'e verdi.

Sakif isminin ortaya çıkışı ile ilgili olarak bir rivâyet bize ışık tutmaktadır. Kasiyy Vecc vâdisinin ılıman iklimi⁴ ve verimli topraklarını görerek yahûdi kadının kendisine tevdi

³ Emanla ilgili ayrıntılı bilgi için Bk. İbn Manzûr, *Lîsânu'l-Arab*, XIII, 21; Nebî Bozkurt, "Emân", *DİA*, XI, 75.

⁴ Vecc vâdisi sıcak ve kurak Arabistan toprakları arasında yeşil bir vahâ görünümündedir. Bu nedenle Vecc, Arabistan toprağından ziyâde bereketli Suriye topraklarının bir uzantısı olarak kabûl edilirdi. Ayrıca bu bölge tarım yapmak için gerekli olan en önemli unsurlardan biri olan suyun da bol miktarda bulunduğu bir arâziye sâhiptir. Vecc temiz bir havaya ve ılıman bir iklime sâhiptir. Yüksek kesimleri ve

ettiği vasiyeti gerçekleştirmek için en uygun arâzinin burası olduğuna karar verdi. Kısa zamanda Vecc'de de kendisini kabûl ettiren Kasiyy yanında getirdiği üzüm çubuklarını bir müddet suda bekleterek Vecc vâdisine dikti. Kısa zamanda yerini benimseyen üzüm çubukları yeşerdi ve bir süre sonra da en iyi cinsinden bol sulu üzümler verdi. Vecc vâdisinin sâkinleri olan Kays kabilesi hayvancılıkla uğraşır. Vâdinin gür ve yeşil otlaklarını hayvancılık için bulunmaz nimet olarak görürlerdi. Bu nedenle ziraâtle ilgileri olmayan bu insanlar Kasiyy'in çabalarının en güzel şekilde netîcelenmesine çok şaşırıyorlar. Üzüm çubuklarının meyvelerinin beğenilmesinin sonucunda, Kasiyy aşılama yöntemi ile çubukların sayısını arttırdı. Böylece Vecc vâdisinin üzüm bağlarının oluşması için ilk çalışmalar başlatılmış oldu. Sakif, Vecc vâdisinin bu verimli topraklarına başka meyve ağaçları da dikerek burada tarımla ilgili ilk ciddî çalışmaları başlattı.

Vecc ahâlisinin şaşkınlığı yerini kaliteli ürün almanın getirdiği memnûniyete bıraktı. Kasiyy'in tarım alanındaki üstün başarısı fark edilerek kendisinden “Mâ eskâfehû” (Allah hayrını versin, bu ne mahâret!...) diyerek söz etmeye başladılar. Araplarda yeni isimler; öncesinde vukû bulan olaylara binâen konurdu. Bu şekilde hem isimlendirmenin sebebi hatırlanmış olur, hem de mânâ ile hayat bulan isim dile zenginlik katardı. Böylece Kasiyy; Vecc halkı tarafından “ Sakif” (mahâretli) diye de isimlendirildi. Zaman içerisinde Kasiyy'in ikinci ismi kullanılageldiğinden, ilk ismi unutuldu.

Sakif ismiyle tüm vâdi halkı tarafından benimsenen adam, vâdide yaşayan Kays kabilesinin reîsi olan Âmir b. ez-Zârib'in kızı Zeynep'le evlenerek kabileye ve vâdiye kan bağıyla da bağlandı. Sakif'in Avf, Cüşem ve Dâris isimli üç oğlu dünyâyâ geldi. Kasiyy'in hanımı Zeynep vefât edince, kayınpederi onu diğer kızı âmine ile evlendirerek kan bağıнын devâm etmesini sağladı. Sakif bu hanımından da Nâsır b. Kasiyy ve el-Misk bint Kasiyy isimli iki çocuk sâhibi oldu.

Sakif'in âilesi zaman içerisinde çoğalarak belli bir güce ulaştı. Bu âile; Vecc vâdisinde babalarının ismine nisbetle “Sakifoğulları” diye isimlendirildiler. Kays kabilesi

---

aşağı kesimlerindeki uygun yer şekilleri ile çok değişik bitki türlerinin yetişebileceği bir bölgedir. Bk. Abdullah b. Abdülaziz b. Muhammed ebû Ubeyd el-Bekrî, *Mu'cem Mesta'cem min Esmâil-Bilâdi ve'l-Mevâdi*, 1983, IV, 1369; Cevâd Ali, *el-Mufasssal fîTârihu'l-Arab kable'l-İslam*, 1993, IV, 142; Levent Öztürk, *Câhiliye Arapları*, İstanbul 1998, s. 88 – 90.

mensupları da artık kabile reîsleri olan Âmir ez- Zârîb el- Advânî'nin ismine nisbetle “Âmiroğulları” olarak isimlendirilir oldular. Sakifoğulları ve Âmiroğulları arasında siyâsi ve sosyal hâkimiyet çekişmeleri başladı. İki kabile arasındaki hâkimiyet savaşını o dönemde daha güçlü olan Âmiroğulları kazandı ve kaybeden Sakifoğulları Vecc vâdisini terk etmeye mecbûr oldular.⁵ Ortaya çıkan yeni durum, aralarında akrabalık bağları olan bazı Âmiroğulları tarafından hoşnutsuzlukla karşılandı. Âmiroğullarına mensup olan Hursan b. Muharris Zü'l-İsbâ el-Advânî bu durumu bir şiirinde şöyle anlatır;

“Saldırdı biri diğerine, vermedi otlağı kardeşine

Göçe zorladılar Sakifi...

Yeni ovalara ve yamaçlara.”⁶

Âmiroğulları Bir müddet Sakifoğulları'ndan geriye kalan mekânlarda diledikleri gibi yerleştiler. İklimin durumuna göre kışın Vecc vâdisinin eteklerinde ılıman havasından istifâde ettiler. Arap Yarımadası'nın büyük bölümünde yaz ayları aşırı sıcak ve bunaltıcı havanın etkisine girmektedir. Yazın nisbeten daha serin olan yüksek kesimlerinde yaşantılarını sürdürdüler. Bu arada Sakifoğulları'nın kendilerine terk ettikleri yüksek kesimlerdeki meyve bahçeleriyle de ilgileniyorlardı. Zaman içerisinde Âmiroğulları'nın nüfusu artarak vâdiye sığmayınca Necid topraklarına doğru yayıldılar. Hayvancılık yaparken bu bölgedeki geniş ve bol otlularından istifâde ettiler.

Âmiroğulları tarımla ilgili bilgi ve donanımdan yoksunluklarını Sakifoğulları'nın varlığında hissetmemişlerdi. Ancak artık Vecc vâdisinin tek hâkimi olan Âmiroğulları yetersizliklerini iyiden iyiye hissediyorlardı. Sakifoğulları'nın geride bıraktıkları bağ ve bahçeleri işlemekte iseler de eskisi kadar bol ve kaliteli ürün elde edemiyorlardı. Bu nedenle daha çok çayır ve meralardan yararlanarak geçimlerinin büyük bölümünü hayvancılıktan kazandılar.

Öte yandan Sakifoğulları da bir süre evveline dek yurt olarak benimsedikleri Vecc vâdisine geri dönmenin çarelerini aramaktaydılar. Âmiroğulları'nın durumlarından hoşnutsuzluğunu görünce onlarla anlaşma yoluna gittiler. Sakifoğulları; eğer

⁵ Yâkut el-Hamevî, *el-Mu'cemu'l-Buldân*, IV, 11.

⁶ Öztürk *Cahiliye Arapları*, s. 101.

Âmiroğulları da uygun bulursa, Vecc vâdisindeki bağ ve bahçeleri işlemeyi ve ürünün yarısını da onlarla paylaşmayı teklif ettiler. Buna karşılık olarak da Âmiroğulları'ndan kendilerine hayatlarını burada sürdürebilmeleri için barınma alanı ve izni vermelerini istediler. Âmiroğulları da Sakifoğulları'nın bu anlaşma teklifini muvâfık buldu ve istedikleri imkânları kendilerine sundu. Sakifoğulları, anlaşmanın ardından hızla vâdiye geri döndüler. Âmiroğulları da onlara yer açmak ve rahatça çalışmalarını sağlamak amacıyla ellerindeki otlak ve meraların çoğunu Sakifoğulları'na devrettiler. Böylece kâr ortağı olarak kazançlarının artmasını hedeflediler. Sakifoğulları da kendilerine verilen çalışma imkânını en güzel şekilde değerlendirmek için tüm gayretleriyle çalışmaya başladılar. Onların çalışma ve başarmadaki hırsları bir karakteristik özellik olarak belirtmeye başladı.

Âmiroğulları, Sakifoğulları tarafından tarıma açılan otlaklar sebebiyle hayvancılık için yeterli otlak bulamamaya başlayınca, yavaş yavaş vâdiden başka bölgelere doğru çekilmeye başladılar. Böylece kışları rahatça hayvancılık yapabilecekleri Necid arâzilerini kendilerine mesken olarak seçtiler. Yazın tekrar geriye dönüyor, hasat zamanında paylarına düşen ürünü alıyorlardı. Sakifoğulları geçen süre içerisinde Vecc vâdisinin tamâmına yakının tarım alanı olarak kullanmaya başladılar. Bu esnâda her iki kabile de imtiyâz sâhibi olarak Vecc vâdisinden dilediklerini faydalandırdılar.

Sakifoğulları'nın tarım ürünlerinin yüksek kalitesi, onlara pazar bulma kolaylığı sağladı. Bu nedenle panayırarda haklı bir üstünlük sağladılar. Panayıraların çok uluslu ve kültürel canlılığa sâhip olması gibi birçok olanaklarından faydalandılar. Bu esnada bir çok kabileyle anlaşma yoluna gittiler. Böylece siyâsî olarak da tanınma ve müttefik bulma imkânını elde ettiler. Bir taraftan da yaşadıkları bölgenin tanıtımını yaparak daha fazla insanın bölgeye rağbet etmesine önyak oldular.

Sakifoğulları elde ettikleri ürünle zenginleşmeye başladılar. Bu zenginliği ilk etapta daha fazla randıman alabilmek amacıyla tarıma yatırıma harcadılar. Vecc vâdisinin uygun alanlarına yeni asma çubukları, meyve fideleri, değişik ağaç fidanları dikildi. Vâdide olan bol su olanağını en yararlı şekilde kullanmak amacıyla dere ağızlarına bentler, barajlar yaptılar. Böylece rahatça sulama yapabiliyor, suyu tutarak boşa

akmasını engelliyorlardı.⁷ Ayrıca akarsuların olmadığı mevkilere kuyular kazarak su ihtiyaçlarını karşılama yoluna gittiler. Sakifoğulları bütün bu çabalarının karşılığını kısa zamanda gördüler. Başlangıçta yeşil ve sevimli bir mevkî olan Vecc, artık bayındır bir yerleşim merkezi olma yolunda ilerliyordu. Bu topraklar işlendikçe kıymetini artırmaya devâm etti.

Âmiroğulları ve Sakifoğulları arasındaki anlaşma uzun süre sorunsuz bir şekilde işlerliğini korudu. Anlaşmanın başarılı sonuçları her iki tarafı da memnûn etti. Âmiroğulları her sene hasat mevsimine dek vâdi dışındaki bölgelerde hayvancılıkla uğraşarak yaşantısını devâm ettirdi. Yaz mevsimi geldiğinde ise, olgunlaşan ekinlerden ve olgunlaşan meyvelerden paylarına düşeni almak için geriye döndüler. Sakifoğulları da anlaşmaya uyarak ürünlerinin yarısını Âmiroğulları'na teslîm etti.⁸

Vecc vâdisinin değişen yüzü olan talepleri iyice arttırdı. Sakifoğulları tarafından açılan tarım alanları daha fazla iş gücü ihtiyacını berâberinde getirdi. Bu sebeple diğer bölgelerden insanlar çalışmak üzere Vecc'e geldiler. Mesleklerini bu yeni câzibe merkezinde sürdürmek isteyen meslek erbâbı kimseler de Vecc'e göç ettiler. Vecc vâdisinde yetişen bol ve çok çeşitli ürün seçenekleri yakın bölgelerde panayırlar kurulmasına olanak sağladı. Özellikle Ukâz bölgesinde kurulan panayırlar, Arabistan'ın en bilinen ve uluslararası pazarı hâline geldi.⁹ Bu panayıra İrân, Bizans ve Yemen'in de aralarında bulunduğu pek çok ülkeden tüccârlar gelerek mal alış-verişinde bulundular. Sakifoğulları buralarda ticâretin inceliklerini de öğrendiler. Zaman içerisinde bölgenin en mahâretli tüccârları arasında anılmaya başladılar.¹⁰ Zenginlikleri arttıkça para ticâreti yapmaya başladılar. Böylece o dönemin borsacıları arasına girmiş oldular. Âmiroğulları da bölgeye gelen meslek erbâbı kimselerden dericiliği öğrendiler ve hayvancılık yanında bu mesleği de icrâ etmeyi tercîh ettiler. Başlangıçta iki kabileden meydana gelen toplum yapısı, yerini çok unsurlu bir nüfusa bıraktı. Böylece Vecc halkıyla

⁷ Kâzım Çeçen, “ Bent”, *DİA* (İstanbul 1992), V, 460-465.

⁸ Yâkut el-Hamevî, “ Vecc”, IV, 1369-1370; Nâdiye Hüsni Sakr, *et-Taifu fi'l-Asri'l-Câhiliyyi ve Sadri'l-İslam*, Cidde 1981, s. 25.

⁹ Cevâd Ali, V, 358-359.

¹⁰ Strabon'un “Her Arap tüccârdır” sözü Arabistan topraklarındaki büyük panayırları ve sıkı pazarlıkları hatırlatmaktadır. Bk. Emile Dermenghem, *Hız. Muhammed'in Hayâtı*, İstanbul 2006, s. 85.

anlaşmalı kimseler olan “Ahlâf” denilen unsurlar oluştu. Başlangıçta çok az olan Ahlâf, zaman içerisinde nüfusun önemli bir bölümünü meydana getirdi.¹¹

Taif surlarının yapımı ve isimlendirilmesine ilişkin beş rivâyet vardır. Bunlardan birincisi Demûn b. Abdülmelik isimli bir kimse tarafından yaptırılmasıdır. Vecc vâdisinin giderek zenginleşmesi diğer bölgelerde yaşayan bâzı kabilelerin dikkatini çekince bedevî Arap kabileleri bölgeye baskınlar yapmaya başladılar. Saldırıları artınca Vecc sâkinleri en temel ihtiyaçları olan can ve mal güvenliklerini korumanın yollarını aradılar. O döneme kadar Arabistan’da doğal sınırlar ve korunaklar bilinmekteydi. Ancak bunlar bölge halkının ihtiyacını karşılamaya yetmeyince savunma alanında yeni tedbirler düşündüler. Bu sırada Hadramevt bölgesindeki Sadîf mevkiînden kan dâvasından kaçarak gelen Efdemûn (Demûn b. Abdülmelik) isimli ilim sâhibi ve tüccâr bir kimse Vecc vâdisine sığındı.¹²

Efdemûn, Vecc vâdisinin ileri gelenlerinden biri olan Mes’ûd b. Muattib’e kendisini himâye etmeleri karşılığında şehri koruyacak bir sur yapmayı teklîf etti. Teklifi kabûl edilince de kaçarken yanına aldığı hatırı sayılır miktardaki servetini sur yaptırmak üzere harcadı. Böylece Vecc halkı saldırgan bedevî Arap kabilelerine karşı kendilerini koruyacak surlara ve kaleye kavuştu. Vecc halkı için saldırı korkusuyla dolu endişeli günler böylece bitmiş oldu. Artık huzûr ve güvenli yaşamın getirdiği tüm olanaklardan faydalanılıyordu. Arabistan’da ilk kez böyle bir savunma yöntemi uygulanıyordu. Araplar arasında bir mevkiyi diğerlerinden ayırabilmek veya öne çıkarmak için, sâhip olunan en farklı ve dikkati çeken özelliğini isim olarak benimserlerdi. Bu nedenle daha sonraları Vecc vâdisine yolu düşenler bölgenin bu yeni yapılanmasını görerek Vecc’i “çepeçevre saran, sarmalayan” anlamında “Taif” diye isimlendirdiler. Böylece şehir artık Taif diye anılır oldu. Vecc’in hâkimi durumunda olan Mes’ûd b. Muattib, Efdemûn’un bölgeye yaptığı surlarla sağladığı huzur ve güven ortamını ödüllendirmek istedi. Bu sebeple onu Sakifoğulları’na mensup bir kızla evlendirerek akrabalık bağı tesîs etti. Böylece Demûnoğulları ile Sakifoğulları arasındaki bağlar daha da sağlam bir duruma geldi. Zaman içerisinde bu anlaşma Kûfe’deki Demûnoğulları’nı da kapsayacak hâle geldi.

¹¹ İbn Ca’fer Muhammed b. Habîb ibn Ümeyye b. Ömer eş-Şâmî el-Bağdâdî , *el-Muhabber li’l-Alâmetil-Ahbâri’n-Nesâbeh*, Beyrut t.y., s. 135; Cebbâr el-Cebbâr Hüsnî el-Absîr, s. 35.

¹² Yâkut el-Hamevî, *Mu’cemu’l-Buldân*, IV, 8.

İkinci rivâyet ise Sakifoğulları'ndan birinin İrân imparatorunu ziyâret etmesiyle açıklanır. Bu ziyâretten çok memnûn kalan İrân hükümdârı, adamın tüm isteklerini yerine getirmek konusunda temînat verdi. O sırada kendilerine yönelik baskınlardan hayli bunalmış olan Sakifoğulları için en önde gelen istek ise; şüphesiz onları bu sıkıntıdan kurtaracak bir çözümdü. İrân, eskiden beri mîmâri alanında en ileri teknikleri kullanmasıyla biliniyordu. İmparator, Sakifli'nin isteğini karşılamak amacıyla Vecc vâdisine bir mühendis gönderdi. Mühendis de Vecc vâdisini inceleyerek vâdinin uygun bulunduğu kısımlarına surlar ve kale inşâ etti. Böylece şehir de “duvar” veyâ “şehir suru” anlamında “ Taif” diye isimlendirildi.¹³ Taif'in ismini almasıyla ilgili üçüncü rivâyet ise; Kâbe çevresinde bulunan bir ağacın yerinden sökülerek Beyt'in etrâfında tavâf ettirilmesi nedeniyle “Taif” adını almasıydı.¹⁴ Dördüncü rivâyete göre ise, zikredilen ağaç Cibril (a.s.) tarafından Filistin'de bulunan asıl mekânından alınarak Kâbe'ye getirildi. Mukaddes bir mekân olan Kâbe'yi tavâf ettirilen ağaç, daha sonra son ve dâimî durağı olan Taif'in bulunduğu bölgeye getirilerek buraya dikildi. Şehir ismini bu hâdiseden aldı. Beşinci rivâyet ise; Hz. İbrâhim'in soyunun Mekke'ye yerleşmesinden sonra, İbrâhim (a.s.) rabbine kendisini ve ehlini meyvelerle rızıklandırması için duâ etti. Onun duâsını kabûl eden Allah Teâla, İbrâhim'in bulunduğu yerde bulunan bir meyve ağacından dal keserek Taif'in bulunduğu arâziye dikmesini emretti. Hz. İbrâhim de duâsına cevap verildiği için şükürünün ifâdesi olarak Kâbe'yi tavâf etti. Bu nedenle “Kâbeyi tavâf etmek” anlamındaki “Taif” ismi verildi.¹⁵ Tüm bu rivâyetlere bakıldığında ilk iki rivâyet dışındaki rivâyetlerin gerçeği yansıtmadığı düşünülmektedir.¹⁶

Korunaklı surlarla daha muhkem ve ihtîşâmlı bir görünüm kazanan vâdide artık “Vecc” ismi unutulmaya yüz tuttu, bunun yerine ikinci ismi olan “ Taif” ismi ile anıldı.

¹³ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, İstanbul 1993, II, 483.

¹⁴ İbn ü'l-Esîr, *el-Kâmil fî't-Târih*, Beyrut, 1979, I, 420; Cevâd Ali, IV, 143-144.

¹⁵ Yâkut el-Hamevî, IV, 9.

¹⁶ Taif şehrini bir dînî mekân olarak göstererek bu bölgeye kudsîyet atfetmek amacıyla Sakifliler tarafından uydurulmuş olduğunu düşündürmektedir. Zirâ öteden beri Kâbe'ye karşı alternatif bir bölge olarak, Taif'in inanç turizmi açısından daha çok rağbet görmesi amaçlanmıştır. Bir başka ihtimâl ise; Müslümanların putperest Sakifliler'e psikolojik baskı yapmak istemelerinin bir getirisi olarak ortaya atılmış olmalarıdır. Bu durumda; Sakifliler kutsal bir mekânda meskûn olmalarına rağmen, Allah'a îmân etmeye yanaşmayan nankör insanlar olarak gösterilecekti. Müslümanlar'ın bu şekilde onları etkileyerek İslam'ı kabûl etmelerini hızlandırmak istemiş olabilecekleri düşünülmektedir. Bk. Cevâd Ali, IV, 144.

Zirâ vâdi sâkinleri o döneme kadar bölgede bilinmeyen bir korunma tarzı benimsemişlerdi.¹⁷

Sakifoğulları geçen zamanla birlikte nüfuslarının artmasıyla kendilerini daha güçlü buldular. Gücün getirdiği güvenle Âmiroğulları'ndan yüz çevirmeye, anlaşmalarına eskisi gibi riâyet etmemeye başladılar. Âmiroğulları, Sakifoğulları ile aralarındaki anlaşmanın geçerliliğinin kalmadığını anlayınca sürtüşmeler baş gösterdi. Bu iki kabilenin arasındaki anlaşmazlık büyüyünce savaştılar. Sakifoğulları kaleye sığınarak kendilerini korumaya aldılar. Âmiroğulları ise, tüm güçlerini ortaya koymalarına rağmen sağlam kale surlarını aşamadılar. Savaşın sonucunda gâlip Sakifoğulları oldu.¹⁸ Sakifoğullarının savaşı kazandıktan sonra hissettikleri yüksek özgüvenin getirisi olan kibrin derecesi inşâ edilen şiiirlerde gözler önüne serilmektedir.¹⁹

Sakifoğulları, böylece uzun yıllar boyunca yaptıkları gibi, artık Âmiroğulları'na kazançlarından ve elde ettikleri ürünlerden pay vermekten kurtuldular. Ayrıca Âmiroğulları'nın topraklarını da kendi mülkiyetlerine kattılar. Bu şekilde uzun süre emniyet içinde yaşayarak iyice zenginleştiler. Arapların çoğunun yaptığı gibi, Sakifoğulları da fırsat buldukça soylarının, kabilelerinin üstünlük ve meziyetleriyle övündüler. Bu şiiirlerde Sakifoğulları yaşadıkları mekânı kendilerinin seçtiklerini, istedikleri kendilerine verilmediği takdirde ise güç kullanarak aldıklarını ifade etmekteydiler. Taif'in yüksekliğini ise; kendilerinin âsil bir soya mensûp olmalarıyla açıklıyorlardı. Onlara göre aşağı kesimlerde herhangi bir kabile yaşayabilirdi. Oysa onlar yeryüzünün kendileri gibi yüksek ve elverişli kesimlerine lâyıklardı. Aşılması çok zor olan kalelerine de kendilerinden başka kimsenin sâhip olamayacağını vurguluyorlardı.

Sakifliler Taif üzerinde hâkimiyet kuran tek güç olduktan sonra, bölgede güvenli bir şekilde yaşayışlarını sürdüren tüm unsurlar birbirleriyle düşmanlara karşı dayanışma içerisinde oldular. Zaman içinde akrabalık bağlarını da kuvvetlendirerek asabîyet anlayışıyla birbirlerini benimsediler. Düşmanlarına karşı topraklarını ve mallarını birlikte savunan bu toplum, kavmiyet fikrine sâhip oldu. Taif'te hükümrân olan

---

¹⁷ Yâkut el-Hamevî, IV, 9; el-Bekrî; s. 91

¹⁸ Yâkut el-Hamevî, IV, 9; Cevad Ali, *el-Mufasssal*, IV, 147.

¹⁹ Levent Öztürk, *Câhiliye Arapları*, s. 102.

Sakifoğullarının atası olan “Sakif” ismini de kendilerine ad olarak kabullendiler. Diğer bölge sâkinleri tarafından da bu isimle tanınır oldular.

1. 2. Taif’in İslamiyet’ten Önceki Siyâsî, Ticârî, İctimâî Ve Dînî Durumu

Taif şehrini siyâsî açıdan incelediğimizde, bölgenin kimliğini Sakif’e borçlu olduğunu görürüz. Taif’in Sakif kabilesinin mekânı olmadan evvelki târihine âit bilgiler elimize ulaşmadığından, târihçiler tarafından bu dönemin karanlık olduğu kabûl edilir. Arabistan târihi ile ilgili verilerin çoğu, İslam dîni ile birlikte ilk olarak müslüman târihçiler tarafından araştırılmış ve kayda geçirilmiştir. Bu nedenle yazılı belgeler açısından Taif, tarihinin bilinir hâle gelmesini müslüman ilim erbâbına borçludur denilse yanlış olmaz. Elbette Sakiflilerden evvel de tarih sahnesinde Taif bölgesi vardı. Ancak bu bölgede Semûd kavmine mensûp kimselerin, onlardan sonra da Amâlîka’lıların yaşadığı bilgisinden başka bir veri elimize ulaşmamıştır.²⁰ Bu nedenle Taif’in siyâsî târihi de Sakif kabilesinin ilk mensûplarının bu bölgeye gelişi ile başlatılır.

Taif coğrafî olarak önemli bir noktada bulunuyordu. Çünkü o dönemde insanlar için yaşam koşullarının en uygun olduğu telâkki edilen, Mağrib, Şam, Yemen, Irak, Hind, Sind ve Çin gibi dünya coğrafyasının orta kuşağında yer alan Hicaz bölgesi içerisindeydi. Bu bölgelere yakın olan Frenk, Rûm ve Yunan ülkelerinde ya da bunların çevrelerinde yaşayan halklar arasında Irak ve Şam bölgeleri iklim açısından en elverişli durumda olan diğer mevkîlerdi.²¹ Arap yarımadası üç taraftan denizlerle çevrili durumdadır. Bu denizlerin rutûbetinden etkilenen bölgenin havasının da nemli, mûtedil olmasına çok büyük etkisi vardır. Deniz faktörü, böylece bu bölgedeki aşırı sıcaklığın gerektirdiği kuruluğu ve aşırılığı azaltmakta, mûtedil bir havanın meydana gelmesini sağlamaktadır.

Arap Yarımadası’ndaki en önemli şehir, kuşkusuz ticârî ve dînî açıdan dünyâca bir câzibe merkezi olarak bilinen Mekke’dir. Mekke’den sonraki en önemli şehir ise,

²⁰ Ahmed b. Ali el-Kalkaşendî, “ Sakif”, *Subhu’l-A’sâ*, Beyrut 1969, I, 396; İbn Haldûn da Kitâbul-İber adlı eserinde, bu rivayete atıfta bulunarak ; “ Onlar helâk oldular ve onlardan kimse kalmadı” (Necm;5) ayetiyle Taif’te yaşamış olan Semûd kavminin kastedildiğini belirtir. Bk. Kur’an-ı-Kerim, trc. Elmalılı Hamdi Yazır, sadeleştirilenler; M.Sâdi Çöğenli, Nevzad H. Yanık, Orhan Okay, Sıtkı Gülle, İstanbul 1994.

²¹ Abdurrahman b. Muhammed b. Haldûn el-Hadramî, *Kitâbul- İber ve Divânu’l- Mübtedei ve Haber fî Eyyâmî’l-Arab ve’l-Acem ve’l-Berber ve men Âsârahum min Züveyi’s-Sultânu’l-Ekber*, Ankara 2004, I, 116.

Mekke'nin güneyinde bulunan 90 km. uzaklıktaki Taif'ti. Mekke Hz. İbrâhim'den beri çok rağbet edilen bir hac mekânıydı. İnsanlar Hz. İbrahim'in yaydığı inanç sisteminden uzaklaşmış da olsalar, hac ibadetini canlı bir şekilde îfâ etmeye devam ediyorlardı. Hac nedeniyle Arabistan topraklarında bazı yollar önem kazanmıştı. Bu vesileyle bir takım mekanlar daha fazla bilinir olmuştu. Bu mekanların arasında Karn el-Menâzil bölgesi de vardı. Necd ve Yemen bölgelerinden gelen hacı adayları hac ibadetine başlamak üzere Karn el-Menâzil bölgesinde ihrâma girerlerdi. Bu mekan bir çok şiir müsâbakasının yapıldığı Ukâz panayırına da çok yakındı. Karn el-Menâzil bölgesinden otuz altı mil mesâfede güney istikâmetinde ve Gazvân dağlarında daha sonra Taif ismiyle tanınacak olan Vecc bulunmaktaydı. 1650 m. yüksekliğe sâhip bir yayla özelliğindeki Taif eski bir yerleşim yeri idi.²²

Taif'in eski ismi Vecc'di. Vecc vâdisi ismini Amâlika kabilesinin önde gelen şahsiyetlerinden birisi olan Vecc b. Abdülhayy'dan almıştı. Tayy dağı da bu sîmânın kardeşi olan Uca'dan ismini almıştı. Kuvvetle muhtemeldir ki her iki kimse de isimlerine saygı duyulan kabilelerine ve çevrelerine büyük faydaları dokunmuş ve Araplar arasında sevilen insanlar olmalıydılar.

Vecc bölgesinde birçok vâdi ve akarsu mevcuttu. Taif ehli Sakif, Hamir ve Kureyş kavminin çevresindeki Gazvân dağının sırt bölgelerini Huzeyl kabilesiyle paylaşarak yaşarlardı.²³ Taif iki bölgeden meydana geliyordu. Bunlardan birisi Sakif, diğeri de Vaht'tır. Bu iki bölgeyi aralarındaki vâdi ayırıyordu. Burada yaşamını devâm ettirenler hayvancılıkla uğraştıklarından, vâdiden deri tabaklanması işleminin atık sularının oluşturduğu yapışkan ve ağır kokulu bir dere geçmekteydi.

Sakif kabilesinin merkezi olan Taif, hicretten önce batı Arabistan'ın Mekke'den sonra ikinci önemli şehriydi. Yemen ile ticârî ilişkileri oldukça gelişmişti. Taif de bu ilişkiden yararlanarak 90 km uzağındaki Mekke ile Yemen arasında önemli bir durak olma özelliğini elinde tutuyordu. Şehir halkı İslamiyet öncesi son dönemlerinde, Ahlâf ile Benî Mâlik olmak üzere birbirlerine rakip iki topluluğa ayrılmıştı. Bunların arasında sürekli mücâdele oluyordu. Kureyş kabilesiyle Ahlâf arasında sıkı bağlar vardı.

---

²² Ebu'l-Abbas Muhammed b. Yahyâ b. Cebbâr el-Belâzûrî, *Fütûhu'l-Buldân*, Beyrut 1987, s. 75; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Sâhih*, muhtasar trc., Abdullah Feyzi Kocaer, mütercimin dipnotu, II, 597; M. J. De Goeje, F. Hommel, *M.E.B İslam Ans.*, "Arabistan", İstanbul 1993, I, 474.

Câhiliye döneminde Arabistan'da şehir devleti modeli kabûl gören bir devlet anlayışıydı. En bilinen şehir yapılanması hicaz bölgesindeydi. Bunun dışında etrâfında Taif, Teymâ, Fedek ve Hayber gibi çeşitli vahâlar mevcuttu. Taif'te nüfus açısından neredeyse bölgenin tamamına sâhip olan Sakif hâkim durumdaydı. Sakif kabilesi, Adnânîler'den, Kays Aylân kabilesinin bir kolunu oluşturmaktadır. Taif ve Felec gibi şehirler, Zülmecâz ve Ukâz panayırları, Huneyn, Evtas vâdîleri hep kaysîlere, Sakif kabilesine âittir. Savaşçılıkları ve sayılarının çokluğu ile tanınan Kaysîler; Eyyâmü'l-Arab²⁴ ve özellikle Ficâr'da²⁵ önemli rol oynamışlardır. ²⁶

Taif'te siyasî, ictimâî, iktisâdî ve mitolojik açıdan yönetim Sakif ile başlamıştır. Taif diğer şehirlere göre daha fazla zenginlik ve bolluk içindeydi. Sahrada yaşayan bedevîlerin iştahını kabartıyordu. Yemenlilerle anlaşmalı durumda olan Taif halkı bu sâyede yüksek binâlar inşâ ettirdi. Daha sonra bu binâların arası yüksek ve sağlam duvarlarla örülerek birleştirildi. Bu şekilde şehrin çevresinde muhkem bir kale meydana getirilmiş oldu. Surlarda geçiş, giriş-çıkışlar kapılar vâsıtasıyla sağlanmaktaydı. Bu kapılar geceleri, özellikle de tehlikenin arttığı vakitlerde kapanmaktaydı. Kapalı kapıları aşmak mümkün olmuyordu. Bu şekilde Sakif kabilesi Taif şehrindeki hükümranlığını İslam'ın iyice yayıldığı döneme kadar korudu.²⁷ Bununla birlikte Taif'te yaşayanların sürekli şehirde meskûn bulduklarını düşünmek yanlış olur. Bedeviler devamlı göçebe hayatı yaşamalarına rağmen her kabilenin kendisine mahsus meraları vardı.²⁸ Taifliler Özellikle yaz aylarında çoğunlukla Necid tarafına doğru çekilir, bedevî hayat tarzıyla hayvancılık yaparlar, mevsimi bu civarda geçirirlerdi. Sakif kabilesi bu nedenle bedevî kabileler arasında zikredilirdi.

---

²⁴ Eyyâmü'l-Arab (Arab'ın günleri) ifadesi, Araplar tarafından kendi tarihlerinde asırlardır hafızalarda kalan önemli hadiseler ve meşhur savaşlar için kullanılır. Bk. Kapar, " Eyyâmü'l-Arab", *DİA* (İstanbul 1995), VII, 14- 16.

²⁵ Câhiliye döneminde müşrik Araplar arasında haram aylardan birisinde yapılan savaşlara verilen isimdir. Muharrem, Receb, Zilkâde ve Zilhicce aylarından oluşan bu aylarda yasağın ihlâl edilmesi, büyük bir günâh ve suç sayılıyordu. İslâm'da yasak olduğu gibi câhiliye döneminde de Müşrikler arasında haram aylarda savaş yapmak, kan dökmek, haksızlık ve kötülüklerde bulunmak yasaklanmış idi. Bu telâkkiye rağmen câhiliye döneminde zaman zaman haram ayların kudsiyeti çiğnenmiş, kanlı bazı savaşlar meydana gelmişti. İşte bu savaşlar, müşrikler tarafından, günahın işlendiği savaşlar anlamını ifade etmek üzere "ficâr savaşları" diye adlandırılmıştır. Bk. Hüseyin Algül, " Ficar", *DİA* (İstanbul 1996), XIII, 52.

²⁶ Ahmed Önkal, "Benî Kays Aylân", *DİA* (Ankara 2002), XXV, 91; Hamidullah, *Hz. Muhammed'in Savaşları ve Savaş Meydanları*, trc, Sâlih Tuğ, İstanbul 1981, s. 189- 191.

²⁷ Sakr, s. 62.

²⁸ Fayda, " Bedevî", *DİA* (İstanbul 1992), V, 312.

Taif'te siyasî olarak etkin olan birçok ünlü sîma yaşamıştır. Bunlardan birisi de Gaylan b. Seleme'dir. Asıl ismi, Gaylân b. Seleme b. Muattîb es-Sekaffî'dir. Dedesinin adı bazı kaynaklarda Şurahbil veya Muğs olarak kaydedilir. Sakif kabilesinin reislerinden olan Gaylân; şiîrleri, bilge kişiliği ve hikmetli sözleriyle, ayrıca kabilesi içinde işlerini günlük programlar dâhilinde yürütmesiyle tanınmıştır. Gaylan b. Seleme, haftanın belirli bir gününde kendisine kabilesi tarafından çözüme kavuşturulmak üzere getirilen dâvâlara bakar, bir başka gün, sadece şiirle meşgûl olur, diğer bir gün de develeriyle ilgilenirdi.

Câhiliye döneminde Benî Amir b. Sa'saa kabilesi ile Sakif kabilesi arasında Taif'te çıkan bir savaşta Sakif kabilesi kumandanları olan Gaylan b. Seleme sâyesinde gâlip gelmiştir. Yine bu dönemde Arap Yarımadası'ndan İran'ın idâresinde bulunan Irak'a yapılan bir ticârî sefer esnâsında Gaylân b. Seleme Kistrâ'nın huzûruna çıkararak, aralarında Ebû Süfyan'ın da bulunduğu tüccâr kâfilesinin sözcülüğünü yapmıştır. Gaylân; bu görüşme esnâsında hikmetli sözleriyle ve diplomatik tavırlarıyla Kistrâ'yı etkilemiş, böylece izinsiz ticâret yapmak gibi büyük bir suç işlemiş olmalarına rağmen cezâlandırılmaktan kurtulmuşlardır. Gaylân b. Seleme Kistrâ'dan öyle bir imtiyâz elde etmiştir ki; bu sâyede bir ricâsıyla Taif'e Kistrâ'nın emriyle İran'dan bir mîmar gönderilmiş ve Taif'teki ilk kaleyi bu mîmar yapmıştır.²⁹

Taif, Arabistan'da ekonomik olarak son derece kıymetli bir konuma sâhiptir. Arap Yarımadası genel olarak verimsiz arâziler ve çöl ile kaplıdır. Coğrâfi şartların bir sonucu olarak Mekke, Medîne ve Taif şehirleri bir kenara bırakılacak olursa Hicaz yöresindeki Adnânîler'in tamamı bedevî idi. Bölgeye nazaran daha verimli topraklara sâhip olan Taif, bâzı Mekke ve Yemen halkı hem tarımla hem de el sanatlarıyla uğraşmışlardır.³⁰ Taif sâhip olduğu verimli toprakları ve bol miktârdaki akarsularının bir getirisi olarak Arap Yarımadası'nda tarıma en uygun yerdî. Bu imkânları zamanında ve en doğru şekilde kullanan Sakifliler, bölgede rekoltesi en fazla olabilen üzüm üretiminde çok kaliteli ve yüksek çeşide hâiz bir çizgi yakalamışlardı. Kuru ve yaş üzümün tüm çeşitleri Taif'te elde edilmekte ve uygun koşullarda kârlı bir şekilde ticâret metâi olarak ekonomideki sirkülasyona katkı sağlamaktaydı.

²⁹ Ahmed b. Ali ibn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, Mısır, t.y., III, 190; Mehmet Ali Sönmez, "Gaylân b. Seleme", *DİA* (İstanbul 1996), XIII, 415.

³⁰ Abdülkerim Özaydın, "Arap", *DİA* (İstanbul 1991), III, 322.

Taif'te bulunan ve geniş bir alana yayılan tarlalardan elde edilen hubûbat da çevredeki başta Ukâz olmak üzere artık düzenli zamanlarda kurulan ve kendi kuralları oturmuş olan panayırlarda geniş bir alıcı kitlesi bulmuştu. Muz ticâreti yaygındı. Taif'in yan kısımlarında bulunan vâdilerinde üzüm ve çok değişik meyvelerin yetiştirildiği bağlar mevcuttu. Mekke halkı şehirlerinde yağışın azlığı ve yetersizliği sebebiyle, tarım ürünlerinin büyük çoğunluğunu Taif'ten karşılamaktaydı. Meyve ihtiyâcının tamamını bu bölgeden karşılayan Mekkelilerden tarımla uğraşmak isteyenler, Taif'teki arâzileri satın alıyor, meyve bahçelerine sâhip oluyorlar, özellikle üzümün daha iyi yetişmesi için çubuklarını bizzat Taif'li çiftçilere diktiriyorlardı. Mekke'nin ileri gelen zengin kimselerinden biri olan Amr b. Âs, Taif'te bulunan Veht'te sâhibi olduğu bahçelerden birindeki üzüm asmalarını, bir defâsında bir milyon çubukla aşılattı. Her çubuk bir dirhem değerindeydi. Bir milyon çubuğa ihtiyaç gösteren bir bağın getireceği gelir göz önüne alındığında, elde edilen iktisâdi gelirin ne büyüklükte olduğu daha doğru şekilde ortaya çıkmaktadır.³¹ Ürün çeşitliliği yelpâzesinin oldukça geniş olduğu bölgede değişik bitkiler yetişmekte ve bunlardan elde edilen baharatlar da bir ticâret kalemini meydana getirmektedir.

Taifliler, özellikle Yemen'le yaptıkları ticâri anlaşmalar netîcesinde ekonomiden iyi anlayan ve o anki ticârî durumu kendi lehlerine çevirebilen bir toplum olma özelliğini muhâfaza etmeyi başarmıştı. Şehir ahâlisi tarım ve ticâretten elde edilen geliri elde tutarak veyâ yüksek fâiz karşılığı borç para vererek büyük nüfûz kazanmıştı. İyi bir gelire sâhip olmuş bankerler, tefeciler Taifliler arasından çıkar, bu özellik tüm Arabistan'da bilindiği için âcil ve büyük miktarda borç paraya ihtiyaç duyanlar da Taiflilere başvururdu. Taif şehrinde çok sayıda yahûdi de yaşamaktaydı. Şehirdeki fâizcilerin harâretli faaliyetlerde buldukları ve kısa sürede muhataplarına âit malları ele geçirdikleri vâkîdir. Şöyle ki; ister nakit, ister hubûbat, yıllık % 100 fâizle ödünç olarak verilirdi. Borçlu kimse borcunu bir yılın sonunda ödeyemezse, aynı şartlarda borç mukâvelesi yenilenmiş olurdu. Yâni; borç olarak alınan 100 dirhem bir yılın

---

³¹Muhammed Abdülhay el- Kettânî, *et-Terâtibu'l-İdâriyye ve'l-Âmâlat ve's-Sinâat ve'l-Metâcir ve'l-Hâleti'l-İlmîyyeti Kânet alâ Ahdi Te'sîsi'l-Medenîyyeti'l-İslâmiyye fî Medînetü'l-Münevvereti'l-Âliyye*, 1990 t.y., III., 202.

sonunda 200, ikinci yılda 400, üçüncü yılda ise 800 ilâh miktârında ödenmesi lâzım geliyordu.³²

Arabistan'ın ikliminden dolayı, yaz aylarında sıcaklığın çok şiddetli olduğu zamanlarda insanlar daha serin bölgelere gitmeyi tercih ediyorlardı. Taif'e yaz aylarında çevre bölgelerden önemli sayıda insan geliyordu. Özellikle Mekke'nin ileri gelenlerinden birçok kimse Taif'te belli sürelerle konaklıyordu. Taif böylece önemli bir konaklama merkezi durumuna gelmeyi başarmıştı. Turizm sektörü gelişerek Taif'li insanların ekonomik açıdan daha iyi bir düzeye yükselmelerine yardımcı oluyordu. Böylece Taif, Turizm açısından da azımsanmayacak bir gelir kalemi oluşturmuştu.

Mekke ve Taif Araplar için eşekle bir, deveyle iki günlük uzaklıkta bulunan birbirinden ayrılmaz iki şehir durumundaydı. Taifliler zirâh mallarını Mekke'ye satar, buna mukâbil Mekkeliler de yaz aylarında Taif'in sâhip olduğu mütedil iklimi için bu şehre gelir, konaklardı. Bu şartlar altında önemli sayıda Mekke'linin Taif'te arâzisi veyâ mülkü bulunurdu. Buna mukâbil, Taiflilerden bir kısmı da ticârî maksatlarla Mekke'de dâimî olarak ikâmet ederdi. Taif'teki refâh ve bol vakit, kültürel hayâtın gelişmesine zemin hazırlamış, bu nedenle şehir halkının tefekkür ve düşünce seviyesinin yükselmesi sağlanmıştır.³³

Mekke ve Taif halkı arasında çok eskiye dayanan bir çekişme devamlılığını sürdürmekteydi. Aralarında birbirlerinin sahip olduğu ayrıcalıkları çekememezlik de vardı. Mekkeliler, Taif'in iklimini, bolluk ve yeşillik içinde oluşunu çekemez, buna karşılık Taifliler de Mekke'nin tüm Arabistan'da en önemli dîni merkez oluşunu kabullenemezdi. Taifliler insanların Kâbe'yi ziyâret maksadıyla akın akın Mekke'ye gelişlerini kıskançlık içinde müşâhade ederlerdi. Bunu telâfi etmek amacıyla tapındıkları el-Lat'a bir mâbet bile yapmışlardı. Ancak bu çabaları da istedikleri sonucu verememişti. Kâbe'ye muâdil olarak kabul ettikleri Lat mabedini tavâf ederek hacı olduklarını düşünürlerdi. Taiflilerin Mekke'ye düşmanlığı ileride değinileceği gibi Ebrehe ordusuna yardım etmeleriyle daha da gün yüzüne çıkacaktı.³⁴

---

³² Hamîdullah, *İslam Peygamberi*, I, 484.

³³ Hamîdullah, *İslam Peygamberi*, I, 483; M. J. De Goeje, "Arabistan", *M.E.B., İslam Ans.* I, 474.

³⁴ Cevad Ali, IV, 151.

Taif sağlık nedeniyle de birçok insanın gelmeyi tercih ettiği bir bölgeydi. Şehir gerek temiz ve sağlığa iyi gelen havasından istifade etmek isteyenler, gerekse Taif'in uzman hekimlerine tedâvi olmak isteyen kimseler için uğrak mekânı olmuştu. Hâris b. Kelede, bu hekimlerin başında geliyordu. O, câhiliye döneminin son ünlü tabiplerindendi. Hâris b. Kelede, Taif'li Sakif kabilesine mensuptu. Hâris b. Kelede; Özellikle kalp hastalıkları konusunda uzman bir tabip olarak tüm Arabistan Yarımadası'nda tanınırdı. Ünlü hekim mesleğini icrâ ederken, kendisine gelen hastaları hiçbir ayırım yapmadan en iyi şekilde tedâvi etmesiyle ünlenmiştir.³⁵

Derinin tabaklanması (dibâgât) Araplarda çok eski zamanlardan beri bilinmekteydi. Taif dericiliğın gelişmiş olduğu şehirlerden biriydi.³⁶ Müminlerin annesi Hz. Sevde de Taif derisi işlerdi.³⁷ Taif'te demircilik (haddâd) ve kuyumculuk (kayn) da ustalıkla icrâ edilen meslekler arasında bulunmakta ve şehirde önemli ustalar bulunmaktaydı.³⁸

Taif önemli ticâret yollarının önemli bir noktasında bulunmaktaydı. Arap Yarımadası'nın toprakları çoğunluk itibâriyle çöl ve verimsiz arâziyle kaplı olduğundan Araplar için tarım, geçim kaynağı olarak yetersiz kalmaktaydı. Bu nedenle Arap kavimleri ticârete yönelmeyi daha uygun bulmuşlardır. Geçim kaynağı ticâret olunca, ticâret yolları da hayâtî bir öneme hâiz oldu. Arabistan ekonomisinde büyük önem taşıyan ve kışın ve yazın kullanılan en işlek ticâret yolu Yemen'deki San'a'dan başlayarak Taif, Mekke, Yesrib (Medîne), Hayber, Hicr, Tebük, Meân, Teymâ, Mûte ve Basra üzerinden Şam'a ulaşırdı. Bu ticâret yolu öylesine önemli ve stratejik bir konuma sâhip idi ki; Ficâr savaşları olarak bilinen ve Arap kabileleri arasında bâzen yıllarca süren savaşlardan bir kaçının Mekke ve Hîre Arap Krallığı'nın Hîre-Taif-Yemen kervan yolunu kontrol altına alma isteklerinden dolayı meydana geldiği de rivâyetler

³⁵ İbnü'l-Esîr, I, s. 413; İbn Hacer, I, 288-289; Kettânî, *et-Terâtibu'l-İdâriyye*, II, 213. Hâris b. Kelede'nin Hz. Muhammed döneminde de yaşamış olduğu bilinmektedir. Müslüman olup olmadığıyla ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Hz. Muhammed'in onun hekimliğine güvendiği, hastalanan sahâbilerle İbn Kelede'ye tedâvi için gitmelerini tavsiye ettiği bilinmektedir. Hz. Muhammed vedâ haccını yaptığı esnâda, Sâd b. ebi Vakkâs rahatsızlanmış, Resûlullah da ziyaretine gitmiştir. Hz. Muhammed evvelâ elini Sa'd'ın kalbi üzerine koyarak ritmine bakmış, daha sonra da "sen kalbinden hastalanmışsın. Benî Sakif'ten Hâris b. Kelede'ye git. O tıp bilgisine sâhip bir kimsedir." diyerek kalp hastalığının mütehassısı olarak İbn Kelede'yi göstermiştir. Bkz. Ebû Dâvud, *Sünen*, "Tıb", 12. bab.

³⁶ Bozkurt, "Deri", *DİA* (İstanbul 1994), VIII, 174.

³⁷ İbn Hacer, IV, 206; İzzeddin İbnü'l-Esîr ebi'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî, *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, thk; Muhammed İbrâhim el-Benna, Muhammed Ahmed Âşûr, VII, 1970 y.y., 87.

³⁸ İbn Hacer, I, 29.

arasındadır.³⁹ Bunun dışında ikinci bir ticâret yolu ise; kuzeye doğru Kızıldeniz sâhilini tâkip ederek Akabe körfezindeki Eyle üzerinden Akdeniz sâhiline Gazze'ye uzanan bir yoldu. Ayrıca Mekke'yi İran, Irak ve Bahreyn'e bağlayan yollar mevcuttu. Ticâret kervanları şarap, deri, kuru üzüm, zeytinyağı, elbise, altın, gümüş ve silah gibi metâlar taşırdı.⁴⁰

Kur'an-ı Kerîm'de de ifâde edildiği üzere Kureyş kabilesi yazın Suriye'ye kışın da Yemen'e olmak üzere iki büyük ticâret seferi düzenlerlerdi.⁴¹ Bu büyük kervanlar Mekke'li tüccârlar ve sermâyedârların oluşturduğu bir komisyon tarafından idâre ediliyordu. Bu ticâret yolu Yemen'deki San'a şehrinden başlar, kuzeye doğru yol alarak Taif üzerinden Mekke'ye varırdı.⁴²

Câhiliye döneminde siyâsî birlikten yoksun olan Arabistan'da ekonomik açıdan bir birlik göze çarpmaktaydı.⁴³ Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde ticârî hayatı canlı bir şekilde sürdürebilmek amacıyla panayırlar kurulurdu. Bunların en bilinenlerinden biri de Taif ve Nahle arasındaki Ukâz ve Zü'l-Mecâz panayırdı. Bu panayırlardan önemli bir kısmı Zilkâde, Zilhice Muharrem ve Receb gibi haram aylarda kurulmakla berâber diğer aylarda kurulanlar da vardı. Panayırlar beş ilâ otuz gün arasında farklı sürelerde faaliyetlerini sürdürürdü. Panayırlar Arapların ekonomik hayâtında olduğu kadar sosyal hayâtında da önemliydi. Panayırların en önemlisi uluslar arası mâhiyette olan Ukâz idi. Ukâz panayırında bulunan gösteri için ve savaş meydanlarında kumanda merkezi olarak da kullanılabilen kırmızı deriden çadırlar gelenlerin dikkatini çekecek görkeme ve güzelliğe sâhipti. "Ukâz derisinin esnediği gibi esnetilmek" deyimini kullanan Ali b. Ebî Tâlib elbette tüm Arapların bildiği bir gerçeği dile getirmekteydi. Ukâz panayırı Zilkâde ayının başında kurulur, yaklaşık yirmi gün boyunca tüccârların alış-verişini sürdürebilmeleri için devâm ederdi. Burada satılan tabaklanmış deri, panayıra nisbetle "el-Ukâziyye" diye isimlendirilirdi.⁴⁴

³⁹ Algül, "Ficâr" XIII, 52.

⁴⁰İbn Hişâm, I, 198- 201; İsmâil Sarıçam, *İ.Ö.P. İlk Dönem İslam Târîhi, Eskişehir 2002*, s. 40; M. J. De Goeje, "Arabistan", *M.E.B. İslam ans*, I, 474; Vecdi Akyüz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saâdetle İslam*, İstanbul 1994, II, 335.

⁴¹ Kureyş; 106/ 1-4.

⁴² Özeydın, DİA "Arap" .III, 272.

⁴³ Sarıçam, *İ.Ö.P. İlk Dönem İslam Târîhi*, s. 42.

⁴⁴ Ali b. Ebî Tâlib, *Nehcü'l-Belâğa*, İstanbul 1990, s. 64.

Ukâz panayırı ticâretteki renkliliği ile canlı bir portre çizerken, zaman zaman önemli olaylara da sahne olmuyor değildi. Câhiliye Araplarının hâfızası olarak ünlenen Eyyâmü'l-Arab'da ficâr savaşlarından bâzılarının Ukaz panayırında cereyân ettiği anlatılmaktadır.

Bütün Arap yarımadasında olduğu gibi, Hicaz bölgesi Araplarının da İslam'dan önceki dinî hayatları ibtidâî bir durumda idi. Araplar her şeyin üstündeki mutlak kudretin Allah olduğuna inanmakla birlikte, ona yakınlaşmak ve şefaathçi olması düşüncesiyle putlara taparlardı.

Taif'te yaşayan Sakif kabilesine mensup insanlar da putperestlik inancını benimsemişlerdi. Taifliler'in taptığı ve saygı gösterdiği put ise el-Lât idi. Lât putu bulunduğu çevreye göre farklı şekiller almaktaydı. Taif'te kare şeklinde beyaz bir taş şeklinde tasvîr edilmişti. Lât en ilkel şekliyle Hicaz'da tasvir edilmiş, sadece altında hediyelerin muhafaza edildiği bir çukur bulunan dört köşe nakışlı beyaz bir kaya parçası ile simgelenmişti. Sakif kabilesinin gözetiminde bulunan putu, aynı kabilede Attâb b. Melik oğulları, bir başka rivâyete göre ise Muğîs oğulları⁴⁵ koruyordu⁴⁶

İslam öncesi Arap toplumunda Menât ve Uzza ile birlikte Lât putu da en çok saygı gören putlardandır. Bu nedenle Lât'ın sunağının bulunduğu Taif bağlıları tarafından ziyâret edilerek, şehrin ekonomik ve turistik açıdan câzibe merkezi hâline gelmesi sağlanmıştır. Kureyşliler ile Sakifliler arasındaki düşmanlık sebebiyle bu kabile mensupları tarafından Taif'teki beyaz taş, Mekke'deki Hacerü'l-Esved'in karşılığı olarak kabûl edilmiş, Taif bir tür hac mekânı hâline getirilmiştir.⁴⁷ Kabileler arası görüşmeler sonucunda Kureyşliler Taifliler'e karşı olmalarına rağmen, Lât kültürünü benimsemişlerdir. "Uzzateyn" (iki Uzza) diye isimlendirilen Lât ve Menât putları eskiliğine rağmen en önemli put kabûl edilen Uzza'nın kızları olarak görülürlerdi.⁴⁸

---

⁴⁵ Günaltay, s. 73.

⁴⁶ Ebû Muhammed Cemâlüddin Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyub el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî, *es-Sîre*, kâhire 1956, I, 87; İbnül-Kelbî, *Kitâbü'l-Asnâm*, s.16-17; Tefîk Fehd, "Lât" *DİA* (Ankara 2003), C. 27, 107.

⁴⁷ İbn Habîb, *Muhabber*, s. 315; Sarıçam, *İ.Ö.P. İlk Dönem İslam Tarihi*, s. 37.

⁴⁸ Fehd, "Lât", *DİA* (Ankara 2003), XXVII, , s. 107-108.

Araplar, iklim faktörüyle dînî yaşayışlarını sıkı bir şekilde bağdaştırırlardı. Yaratıcıyı, insanlar gibi sıcak ve soğuktan etkilenerken yer değiştirmek durumunda kalan bir varlık olarak düşünürlerdi. Amr b. Rebîa halka hitâben: “ Sizin rabbiniz, Taif serin olduğu için yazın Lat’a, kışın da Tihâme sıcak olduğu için Uzza’ya gider” diyerek bu durumu açıklıyordu. Bu şekilde, Amr insanları Uzza’ya tapmaya davet eden ilk kişi olmuş, çoğu kimse de bu çağrıya uymuştur.⁴⁹

Hz. Muhammed dünyaya gelmeden yaklaşık iki ay önce, Yemen vâlisi Ebrehe, Kâbe’yi yıkmak üzere ordusuyla çıktığı sefer esnâsında Vecc vâdisine uğradı.⁵⁰ Taif’li Sakif kabilesinin ileri gelenleri, reîsleri Mes’ûd b. Muattîb ile berâber kendisini karşılayarak emrine âmâde olduklarını dile getirdiler. Vâlinin bu bölgede bulunan bir mâbedi yıkmak istediğini öğrenince O’na aradığı mâbedin Taif’teki Lât mâbedi değil, Kureyş’in evi olan Kâbe olduğunu söylediler. Ebrehe Hicaz bölgesini çok iyi bilmediği için, Sakifliler’den orduya yol gösterecek bir kılavuz talebinde bulundu. Kabile mensupları da Ebrehe’ye, Lât putuna ve mâbedine dokunmadığı takdirde erzâk ve rehber temîninde bulunacaklarına dâir söz verdiler.⁵¹ Ebrehe’nin bu teklifi kabûl etmesi üzerine bir rivâyete göre Hüzeyl’li Nüfeyl,⁵² bir başka rivâyete göre Ebû Rigal isimli bir kimse rehber olarak görevlendirildi.⁵³ Ebû Rigal orduyu Mekke yakınlarında bulunan Muğammes’e kadar götürdü ise de görevini tamamlayamadan âniden öldü. Araplar O’nun ölümünü ilâhî bir gazabın tezâhürü olarak yorumladılar ve bu târihten sonra bir hâin nazarıyla baktıkları Ebû Rigal’in mezarını taşlamayı bir gelenek hâline getirdiler.

Taif’te az sayıda da olsa Hanif dinine mensup kişiler bulunmaktaydı. Bu kimseler insanlara yaşanan sosyal ve dînî karanlığın ancak bir peygamberle son bulacağını anlatıyorlar ve onu beklediklerini söylüyorlardı. Arap kabilelerinin pek çoğunda olduğu gibi, Taifliler arasında da gelecek son peygamber inancı vardı. İnsanlar bunu kendilerini ve kabilelerini kurtaracak büyük bir fırsat olarak görüyorlardı. Hatta bazı kimseler gelecek peygamberin kendi kabilelerinden çıkacağını söyleyerek düşmanlarına gözdağı verir, onları korkuturdu. Bazı kimseler de peygamberlik müessesesinin yaşanan haksızlıkların tek çözümleyicisi olacağını düşünür, gelecek peygambere duydukları

⁴⁹ Ezrakî, s. 113.

⁵⁰ Hommel, *M.E.B. İslam Ans.* “Arabistan”, I, İstanbul 1978, 488.

⁵¹ Muhammed İbn İshâk, *es-Sîre*, İstanbul 1988, s. 112.

⁵² İbn İshâk, s.112.

⁵³ Ahmet Lütfî Kazancı, “Ebû Rigal”, *DİA* (1994 İstanbul), X, 217.

özlemi dile getirirdi. Kuss b. Sâide, bu kimselerin başında gelirdi. Kuss b. Sâide, İyâd kabilesine mensûp bir Taif'liydi. Bu kimse bilgisi ve şâirliği ile kabilesi tarafından hürmet görürdü. Meşhûr Arap hatîplerinden olan Kuss b. Sâide Hz. Muhammed'in geleceğini önceden haber veren ünlü sîmâlardandır. Ukâz panayırında yaptığı peygamberliğin lüzumu ile ilgili konuşma ise bir çok insanın hâfızasından silinmeyecek tarzdadır.⁵⁴

Hz. Muhammed'e peygamberlik vazifesinin verilmesinden birkaç yıl önce, Ukâz panayırına katılan Kuss b. Sâide, çevresine toplanan ve kendisini dinleyen topluluğa bir konuşma yaptı. Bu esnâda genç ve başarılı bir tüccâr olan Muhammed b. Abdullah da kendisini dikkatle dinleyenler arasında bulunuyordu. Bu konuşma daha sonraki zamanlarda da hatırlanacak, Hz. Muhammed de onu müslümanlar arasında kendisinin risâletine yetişmeden îman edenler arasında sayacaktı.

Kuss b. Sâide konuşmasıyla belli bir mantık sırası tâkip ediyor, önce bilinen tabîat düzeninden örnekler veriyor, daha sonra da bu düzenden yola çıkarak insanları düzenin kurucusu ve şekillendiricisi olan Allah'ı bulmayı amaçlayan zihnî bir yolculuğa çıkarıyordu. Bir yaratıcı fikri ve onun etrâfında şekillenen dîn anlayışından bahseden Kuss b. Sâide, sözü dînin anlatıcısı ve öğreticisi olan elçi, peygamber fikrinin zorunluluğuna getiriyordu. O esnâda iyice yaşlanmış olan güçlü hatîp, çok yakın bir gelecekte Allah tarafından insanlığa bir peygamber gönderileceğine inandığını ifâde ediyordu. O, kendisine yetişip yetişemeyeceğini bilemediği peygamberle ilgili düşüncelerini, şimdiden gelecek peygambere îman ettiğini Bu fikri çevresindeki insanların ilk anda garipseyeceğini, tepkiyle karşılayacağını da tahmîn eden tecrübeli şâir, buna karşılık olarak Arapların çok iyi bildiği Âd ve Semûd gibi eski kavimlerden, atalarından bahsederek, bunların tarih sahnesinden gelip geçtiği gibi kendilerinin de geçeceğini, bâki olanın yalnız Allah olduğunu anlatıyordu.⁵⁵

Hz. Muhammed de Taif yakınlarında bulunan ve Sakif kabilesinin mülkiyetinde bulundurduğu Ukâz panayırının Araplar açısından çok sayıda insana ve İslam dîni açısından muhâtaba ulaşmak için çok uygun bir merkez olduğunu biliyordu. Bu nedenle kendisine peygamberlik vazîfesi verildikten sonra, bu dini insanlara anlatması için Allah

---

⁵⁴ Suruç, I, 175.

⁵⁵ Ahmed Cevdet Paşa, I, 62.

Teâla'dan emir alan Hz. Muhammed, Mekke toplumundan beklediği alâkayı bulamayınca, Ukâz panayırında insanlara seslenmeyi tercih etmişti. O'nun anlattıklarını dinleyenlerin sayısı arttıkça, amcası Ebû Leheb dinleyenlerin yanına giderek, kendisinin bu gencin amcası olduğunu belirtiyor, yeğeni Muhammed'in zararsız bir meczûb olduğunu söylüyordu Ebû Leheb, Hz. Muhammed'in etrâfındakilere, O'nu dinleyenlerin kalbine işleyen tesîrli sözlerine aldanmamalarını tembihliyordu. İsteddiği etkiyi sağlamak için de, O'nun biraz da şâir olduğunu söylüyordu. Ukâz panayırına birkaç defâ gelenler, bu panayırdaki şâirlerin birbirinden muhteşem şiirlerini dinlemeyi alışkanlık hâline getirdikleri için şâirlere alışkınlardı. Ebû Leheb, bu şekilde Hz. Muhammed'in okuduğu Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinin panayırdakileri etkisi altına almasını da önlemeyi amaçlamıştır.

Hz. Muhammed hac veyâ ticâret için Mekke'ye gelen ticâret kervanlarının sâhibi olan değişik kabilelerden kimselere İslam dînini anlatarak, kavminin kendisine dînini tebliğ etme noktasında engel olduğunu söylüyor ve hâmî aradığını beyân ediyordu. Araplar arasında himâyeye fevkalâde önem verildiği için, Hz. Muhammed onlara himâyelerinin nasıl olduğunu soruyordu.⁵⁶ Himâyeye arayışını Ukâz panayırında da sürdüren Hz. Muhammed, bir defâsında Âmir b. Sa'saa kabilesinden bâzı kimselere rastlamıştı. Bu kimselerle tanışan ve bir müddet sohbet eden Hz. Muhammed, daha sonra onlara kendilerinin himâyesine giren kimselere davranışlarının, onları koruma güçlerinin hangi seviyede olduğunu sordu. Olumlu cevap aldığı anda ise kendisinin Allah'ın elçisi olduğunu söyleyerek şâyet onlara sığınırca, Allah'ın gönderdiği İslam dînini tebliğ için onu himâyeye edip edemeyeceklerini sordu. Onlar da kendisini himâyeye edeceklerini, ancak kendisine îmân etmelerinin mümkün olamayacağını söylediler. Bunun üzerine Hz. Muhammed de bu düşüncesinden vazgeçti.⁵⁷

Hz. Muhammed'e peygamberlik vazîfesi verilmeden evvel, Mekkeli müşrikler bu vazîfenin Gaylân b. Seleme'ye verileceğini düşünüyorlardı.⁵⁸ Peygamber olması beklenen bir başka isim ise Ümeyye b. ebis-Salt idi. Câhiliye devrinin meşhûr şâirlerinden biri olan Ümeyye b. ebi's-Salt, Araplar arasında Taif'in en güçlü şâiri olarak kabûl edilirdi. Taif'te yaşayan meşhûr kimselerden olan İbn ebi's-Salt, Taif'te

⁵⁶ Ahmed Önkâl, *Resûlullah'ın Dâvet Metodu*, İstanbul 2000, s. 451; Ebû Dâvûd, sünnet, 20; Tirmizî, *Sevâbu'l-Kur'ân*, 24; İbn Mâce, *Mukaddime*, I, 13; Dârimî, *Fedâilu'l-Kur'ân*, 5.

⁵⁷ Önkâl, s. 332; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I, 132.

⁵⁸ Mehmed Ali Sönmez, "Gaylan b. Seleme", *DİA* (1998 İstanbul), XIII, 148.

yaygın olan putperestlik inancına karşın akıl yürüterek cansız varlıklara tapmanın mânâsızlığını idrâk ederek bu bâtil inanişâ karşı mücâdele edenler arasında idi. Aynı zamanda Taif halkının reisi konumunda olan Ümeyye; câhiliye devrinde mukaddes kitapları okumuş, putperestliğı terk ederek Hz. İbrâhim'in Hanif dînine girmişti. "Bismike Allahümme" tâbirini ilk defâ bu şâir kullanmıştı. Daha sonra bu tâbir Araplar arasında yaygınlık kazanmış ve kitapların, anlaşmaların baş tarafına yazılmaya başlanmıştı.⁵⁹

Ümeyye ibn ebi's-Salt, şîirlerinde peygamberlik müessesesinin lüzûmundan bahsediyor, insanlık için nübüvvetin kat'î bir ihtiyaç olduğunu beyân ediyordu. Bilgin bir kişiliğe sâhip olan Ümeyye, Tevrat, İncil gibi mukaddes kitapları da okuyordu. Bu kitaplarda belirtilen gelecek peygamberin vasıflarını öğrenen Ümeyye, bu peygamberin Araplar arasından zuhûr edeceğine inanıyor ve bu makâmı kendisi için arzû ediyordu. Belki biraz da bu nedenle Hz. Muhammed'e peygamberlik vazîfesi verildiğinde haset ve kıskançlığın esîri olarak uzun zamandır beklediğı peygamberi ilk anda tasdîk edenler arasında yer almadı.⁶⁰

Güçlü bir söz üstâdı olan Ümeyye, bir aralık Resûlullah'ın risâletine kalben inanmış ve müslümanlarla berâber olmak yaşamak için Medîne'ye hicret etmek için yola çıkmış ise de, müslümanlar tarafından kuzenlerinin öldürüldüğünü öğrenince üzüntü ile bu fikrinden vazgeçmiştir. Târihçiler, Ümeyye b. ebi's-Salt'ın îman etmeden vefât ettiği noktasında hemfikirdirler. Ümeyye b. ebi's-Salt'ın şâirlik yönü oldukça güçlü idi. O'nun şîirlerinde mânevî bir derinlik vardır. Kendisi mıs râlarında Allah'a îman konularını işliyordu. Beyitlerinden birinde Allah'ın varlığı ile ilgili düşüncelerini şöyle ifâdelendiriyordu;

" Kıyâmet günü Allah nezdinde

Hanîf hâriç her dîn bâtildir.

Ey Rabb'im beni ebediyyen kâfir yapma!.."

⁵⁹ "Bismikellâhümme" (Ey Allah'ım, senin isminle...) ifâdesini daha sonraki zamanlarda önemli yazışmalarda, mektuplarda ve anlaşmaların baş tarafında görmek mümkündür. İslâm'ın ilk döneminde, Mekke'de Müşriklerin Müslümanlara uyguladıkları boykot hâdisesinde, yazılarak asılan duyurunun baş kısmında da bu ifâde vardır. Ayrıca Müslümanlar'ın Mekke'li Müşriklerle imzâladıkları Hudeybiye musâlahasında besmele üzerinde anlaşamayan taraflar; yine bu ifâde üzerinde fikir birliğine varmışlardır. Bk. İbn Hişâm, III, 436.

⁶⁰ Muhammed Fehmi Bağdâdî, *Târîh-i Edebiyyât-ı Arabiyye*, İstanbul 1917, I, 19; Suruç, I, 175.

Ümeyye b. ebi's-Salt bu şekilde, bir olan Allah'a inanmak hâricindeki tüm inançların boş ve kıyâmet günü kurtarıcı olmaya yetmeyen düşüncelerden ibâret olduğunu söylüyordu. Arapların büyük çoğunluğu her şeyin üzerinde büyük bir gücün olduğuna ve kıyâmet gününün varlığına inanırdı.⁶¹ Ümeyye de Allah'a inandığını beyân ediyor, yaratıcısına kıyâmet gününde O'nu inkâr eden kâfirlerle kendisini aynı durumda bırakmaması için niyâzda bulunuyordu.⁶²

---

⁶² Hz. Muhammed (s.a.v.) de İslam'ın gelmesinden sonraki zamanlarda bu şâirin beyitlerini şiire meraklı sahâbelerinden dinlemişti. Şerrîd b. Süveyd, bir gün Hz. Muhammed'in bineğinin arkasına binmiş vaziyette ilerliyordu. Yolculuk esnasında Hz. Muhammed kendisine hitâp ederek, hâfızasında Ümeyye b. ebis-Salt'ın şiirlerinden bir şeyler olup olmadığını sordu. Sahâbe de bildiğini söyleyince Hz. Muhammed meşhûr şâirin şiirlerinden okumasını istedi. Şerrîd bir beyit okuyup susunca peygamber memnûniyetini belirterek devâm etmesini istedi. Bir beyit daha okuyan peygamber yoldaşı, peygamberin dinleme isteğine tekrar şâhit oldu. Bu şekilde Şerrid peygambere yüz beyit okudu. Hz. Muhammed zaman zaman Ümeyye b. ebi's-Salt'ın şiirlerini dinlemek istemiş, dinledikten sonra ise; şiirlerden aldığı mânevi lezzet ile “ Ümeyye b. ebi's-Salt neredeyse îmân edecekti...” bir başka zaman da “ (Ümeyye'nin) şiiri îmân etti, kalbi ise küfürde kaldı.” diyerek O'nun îmân etmemesinden duyduğu teessürü ifâdele etmiştir. Bk. Bağdâdi, I, 43.

BÖLÜM 2: HZ. MUHAMMED DÖNEMİNDE TAİF

2.1. Mekke Dönemi

2.1.1. Hz. Muhammed'in Taiflilerle Akrabalık İlişkileri

Taif, Hz. Muhammed'in hayâtında Mekke ve Medîne'den sonra en önemli şehir olma özelliğini gösterir. Allah'ın resûlunun annesi Âmine'nin annesi Berre bint Abdü'l-Uzzâ b. Kasiyy, Berre'nin annesi Ümmü Hubeyb bint Esîd, onun annesi Berre bint Avf, onun annesi Galâbe bint el-Hâris, Galâbe'nin annesi Hind Bint Yerbû' hep Sakif kabilesine mensûp kimselerdi ve Taif'te yaşamlarını sürdürmüşlerdi. Görüldüğü üzere Hz. Muhammed'in anne tarafından soyu beş kuşak boyunca Taif'te yaşadığı için Taiflilerle bir akrabalık bağı vardır. Hz. Muhammed'in dayıları Taif'te yaşıyorlardı. Kendisini de küçükken yakalandığı bir göz enfeksiyonu sebebiyle Taif'li bir hekim tedâvî etmişti.⁶³ Mekke'li sermâye sâhipleri ile Taif'li tüccârlar arasında ödünç para alış-verişi yaşanmaktaydı. Hz. Muhammed'in amcası Abbas da bu alış-veriş işleriyle ilgilenirdi.⁶⁴ Abbas b. Abdulmuttalib, Taif'te gayrimenkulleri ve bağları bulunan Mekkelilerden biriydi. Abbas, Kâbe ile ilgili görevlerden "Rifâde" denilen su dağıtma işinden sorumluydu. Bu görevi yerine getirmek için Taif bağlarından kuru üzüm getirtir, bunları zemzem suyuyla karıştırarak şerbet yaptırırdı. Bu şerbet Kâbe'yi ziyârete gelen hacılara dağıtılırdı.⁶⁵

Mekke'nin havası sıcak ve bunaltıcı olduğundan bebeklerin sağlıklı büyümesi için elverişli değildi. Bu sebeple Mekke'nin ileri gelen âileleri yeni doğan bebekleri göçebe kabilelere mensûp sütannelere verirlerdi. Böylece çocuklarının çölün sağlıklı havasında büyümelerini ve aynı zamanda fasih arapçayı öğrenmelerini de temîn etmiş oluyorlardı. Muhammed dünyaya geldikten kısa bir süre sonra Taif yakınlarında çölde göçebe hayatı yaşayan Sa'd b. Bekr kabilesinden on kadın emzirmek üzere çocuk almak için Mekke'ye geldiler. İçlerinde Halime bint ebû Züeyb es-Sa'diye de vardı. Halime çocuklar arasından sütannelik yapmak için Muhammed'i seçti ve onu memleketine götürdü. Muhammed burada geçirdiği iki buçuk sene içerisinde kendisini de, süt

⁶³ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, 802.

⁶⁴ İbn Hişâm, I, 273.

⁶⁵ İrfan Aycan, "Sakif Kabilesi ve Taif Şehrini İslam Tarihi Açısından Bir Bakış", *AÜİFD*, Ankara 1993, XXXIV, s. 217.

akrabalarını da hayretler içerisinde bırakan birtakım olaylar yaşadı. Muhammed iki yaşını doldurduğunda Halime onu âilesine göstermek için Mekke'ye getirdi. Annesi âmine, o sıralarda Mekke'de salgın hastalık baş gösterdiğinden, çöl havasının Muhammed'e daha iyi geleceğini düşündü. Bu nedenle oğlunun sütannesinde kalmasını istedi. Böylece Muhammed beş yaşına kadar Sa'd kabilesiyle beraber yaşadı. Daha sonra da Mekke'ye getirilerek annesine teslim edildi.⁶⁶ Hz. Muhammed çok sevdiği bu âile ile ihsâs edilen ilişkisini tüm hayatı boyunca kesmedi. Sütanesi, Hz. Muhammed'i Hatice bint Huveylid ile evlendikten sonra ziyâret etmek için Mekke'ye gelmiş, burada son derece sıcak bir şekilde karşılanmış ve Hz. Hatice tarafından yüklü miktarda hediyelerle uğurlanmıştı.⁶⁷

Taif ve Mekke halkı arasında köklü bir akrabalık bağı vardı. Kureyş'ten birçok kimse, Sakif kabilesinden kız aldıkları gibi, Sakif'ten birçok kimse de Kureyş kabilesine mensûp kadınlarla evlenmişlerdi. Sakif ile Kureyş arasındaki bu akrabalıklara rağmen Sakif, Ficâr harplerinde Kureyş ve Kinâne'nin karşısında, Hevâzin ve Süleym'in oluşturduğu ittifâkın içinde yer almıştı. Sakif'in Kays Aylân kabileleri ile olan ittifâkı Ficâr savaşları müddetince devâm etmişti. Kureyş'in birçok ünlü sîması da bu savaşlarda Sakiflilerce öldürülmüştü.⁶⁸ Sakifliler Kureyş'e olan düşmanlıklarını Kureyş'ten çıkan Hz. Muhammed'e de göstereceklerdi.⁶⁹ Mekke'den Sakif kabilesine mensûp kadınlarla evlenenler arasında Hz. Muhammed'in dedelerinden Abdimenaf,⁷⁰ onun oğlu Hâşim,⁷¹ Abdulmuttalib'in oğlu Hâris,⁷² Ömer b. Hattâb ve oğlu Abdullah⁷³ gibi kimseler vardı. Ancak Sakif ve Ümeyye oğulları arasında çok daha sıkı bir ilişki vardı. Örneğin; Ebû Süfyan'ın halalarından, kızkardeşlerinden ve kızlarından bazıları Sakif'in ünlüleriyle evliydi. Bu sebeple Ebû Süfyan'a Taif'te "Sakif'in dayısı" denilmekteydi. Urve b. Mes'ud es-Sekafî'nin annesi Abdüşşems b. Abdimenaf'ın kızı,⁷⁴

⁶⁶ Sarıçam, *İ.Ö.P. İlk Dönem İslam Târîhi*, s. 49- 50

⁶⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Beyrut 1985, I, 71- 72.

⁶⁸ İbn Hişâm, I, 186- 187.

⁶⁹ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 40; Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe, *el-Meârif*, Mısır 1996, s. 516.

⁷⁰ İbn Hişâm, I, 107, 110; İbn Kuteybe, s. 131.

⁷¹ İbn Sa'd, I, 80.

⁷² İbn Sa'd, III, 50.

⁷³ İbn Sa'd, IV, 142; VIII, 472.

⁷⁴ İbn Sa'd, VIII, 543.

karısı da Ebû Süfyan b. Harb'in kızıdır.⁷⁵ Sakif'in en meşhur şâiri Ümeyye b. ebi's-Salt'ın annesi Abdüşşems b. Abdimenaf'ın kızı,⁷⁶ Muğîre b. Şu'be'nin karısı yine Ebû Süfyan b. Harb'in kızıydı.⁷⁷

Hız. Muhammed Taif'li ünlü hekimlerden Hâris b. Kelede'nin tıp bilgisine saygı duyar, başta kalp hastalıkları olmak üzere, tedâviye ihtiyaç duyulduğu birçok durumda adres olarak onu gösterirdi. Bir defâsında kalbinden Rahatsız olan Sâd b. ebî Vakkâs'ı ziyaret eden Hız. Muhammed, ona Benî Sakif'ten Hâris b. Kelede'ye gitmesini tavsiye etti.⁷⁸

Hız. Muhammed, Allah tarafından kendisine peygamberlik vazîfesi tevdi edildikten sonra İslam dinini önce akrabaları daha sonra da yakınlık sırasına göre Kureyş kabilesi arasında yaymak üzere gayret gösterdi. Kureyş kabilesi, bu yeni gelişmeyi kendi inançları ve süregelen alışkanlıkları açısından büyük bir tehlike olarak gördükleri için büyük bir tepkiyle karşıladılar. Fakat Hız. Muhammedin amcası ve hâmisî durumundaki Ebû Tâlib'in desteği ve koruması sebebiyle Hız. Muhammed'e doğrudan bir zarar vermeye cesâret edemiyorlardı. Bu yeni inancı engelleme çabaları sadece Hız. Muhammedin kendisine bu fikirden uzaklaşması yönünde sözlü telkin veya Ebû Tâlib'den, yeğenini atalarının dinine sataşmak, onları başka bir dine inanmaya çağırmaktan vazgeçmesi yönünde uyarmasını istemekten öteye geçemiyordu.

Ebû Tâlib'in vefâtıyla Hız. Muhammed kendisini kavmine karşı savunan, onu tehlikelere karşı koruyan hâmisini kaybetmiş oldu. Bu büyük üzüntüye bir ay beş gün sonra hanımı ve İslam dinini ilk olarak kabul eden kimse olan Hız. Hatîce'nin vefâtı da eklendi. Bu nedenle müslümanlar bu seneye (m. 620) “ Senetü'l-Hüzün” (keder yılı) ismini vermişlerdi. İslam dîni ve onun peygamberi için artık yeni bir süreç başlıyordu.

Ebû Tâlib'in vefâtından sonra Kureyş kabilesinde onun yerini ve konumunu Ebû Leheb elde etti. Ortaya çıkan bu yeni süreçte, Hız. Muhammed evinden ayrılmıyor, dışarıya çıkmıyor, evinden ayrılması gerektiği zamanlarda ise yalnız olmamaya gayret ediyordu. Hız. Muhammed'in bu hâlimden haberdâr olan amcası Ebû Leheb onun yanına gitti ve kendisine İslam dinini insanlara anlatmaktan ve yayma çabalarından vazgeçerse

⁷⁵ İbn Habib, s. 105- 106.

⁷⁶ İbn Habib, s. 106, Ebu'l-Fidâ İmâdüddin İsmâil b. Şihâbüddin Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr b. El-Kaysî el-Kureşî el-Busravî ed-Dimeşkî eş-Şâfiî., *el-Bidaye ve'n-Nihâye*, II, 205.

⁷⁷ Aycan, “ *Sakif Kabilesi ve Taif Şehrini İslam Târîhi Açısından Bir Bakış*”, *Aüfd*, s. 218- 219.

⁷⁸ Ebû Dâvûd, Sünen, “ Tıb”, 12; Abdullah Köşe, “Hâris b. Kelede” *DİA* (İstanbul 1997), XVI, 198- 199.

kendisini ömrü boyunca korumayı ve himâyesini üstlenmeyi taahhüd ettiğini bildirdi. Hz. Muhammed İslam dîni açısından zor bir dönemden geçildiği için bu teklife îtirâz etmedi. Bu sebeple evinden çıktığı, toplum arasına karıştığı zamanlarda Kureyş'ten kimseyle tartışmaya girmemeye, suskunluğunu muhâfaza etmeye özen gösterdi. Hz. Muhammed'i düşman olarak kabûl eden Kureyşliler bu sözlü anlaşmayı bozmak için çabalamaktan geri durmuyorlardı. Fakat isteklerinin gerçekleşebilmesi için taraflardan birinin anlaşmaya aykırı davranması gerekiyordu. Sükûneti bozmak isteyen Ukbe b. Ebî Muayt ve Ebû Cehil b. Hişâm'ın çabalarıyla Ebû Leheb ve Hz. Muhammed arasındaki anlaşma bir tartışma sonucunda bozuldu. Bundan sonra da Ebû Leheb'in de desteğini alan diğer Kureyşliler'in Hz. Muhammed ve müslümanlar aleyhindeki tutumlarının şiddetlenmesine sebep oldu.⁷⁹

Taiflilerden bâzılarının yaratıcı hakkındaki tasavvurları, aslında onların tanrı hakkındaki bilgisizliklerini de ortaya koyar nitelikteydi. Bir vakit Mekke'de Kâbe'nin yanında bulunan iki Kureyşli bir Sakif'li veya iki Sakif'li bir Kureyş'li üç kişi, yaratıcı hakkında şiddetli bir ağız kavgasına tutuşmuşlardı. Onlardan birisi diğerlerine “Allah bizim söylediklerimizi işitir mi, ne dersiniz?” dedi. Diğeri ona “Eğer açıktan yaparsak işitir, eğer gizlersek işitmez” dedi. Üçüncüleri ise “Eğer âşikâre yaptığımızı işitiyorsa, gizli yaptığımız zaman da işitir.” diyerek bir mantık yürütmesi ile vardığı hükmü açıkladı. Bunun üzerine Allah Teâla da “*Evvelce kulaklarınız ve gözleriniz ve derileriniz aleyhinize şâhitlik eder diye sakınmazdınız, velâkin zannetmiştiniz ki Allah yaptıklarınızdan bir çoğunu bilmez.*”⁸⁰ buyurarak peygamberi aracılığı ile insanların yaratıcı ile ilgili yanlış tasavvurlarını düzeltmelerini istemiştir.

Araplarda, ibtidâi koşullarda yaşayan diğer tüm kabileler ve milletler gibi kabilelerin siyâsi gücünü oluşturan, kabileler arası zenginlik ve güç oranını belirleyen erkek nüfusu çok önemliydi. Bu nedenle erkek çocukları kıymetli kabûl edilir, sevilir, ortamın neden olduğu çeşitli sosyal sebeplerden dolayı kız çocukları rağbet görmezdi. Taiflilerin çoğunluğunu oluşturduğu Lât putuna tapanlar, bu putu “Allah'ın kızı” olarak kabûl ediyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm'de yüce Allah (c.c.) bu inanışa sâhip olanları şöyle ifâdelendirmektedir:

---

⁷⁹ İbn Sa'd, I, 210, 211.

⁸⁰ Fussilet; 41/22; Buhârî, *Sahîh*, “Kitâbu't-Tefsîr”, X, 259. bâb, 4728- 4730 ; Suyûtî, *Esbâb-ı Nüzûl*, İstanbul t.y., II, 576.

“ Siz de gördünüz değil mi, Lât ve Uzza’yı! Üçüncü olarak da öteki Menât’ı. Size erkek de O’na dışı öyle mi? Öyle ise bu çok hayıflı (haksız) bir taksîm!⁸¹”

Arap kabilelerinde putlar için sunak yapımı, mâbet inşâsı yaygın durumdaydı. Taif’te de Lât putuna sunulmak üzere getirilen hediyelerin muhâfaza edildiği, ibâdetlerin yapıldığı, Put adına şükranların sunulduğu, adanılan kurbanların kesildiği, tavâfın yapıldığı bir mâbet mevcut idi. Allah Teâlâ’nın asla kabûl etmediği ve O’na inananları şiddetle sakındırdığı şirk ve Allah’ın yarattığı ve insanların hizmetine sunduğu nîmetlerin karşılığı olan teşekkürün O’ndan başkasına yapılması Kurân-ı Kerîm’de en açık biçimde nitelendirilmektedir:

“ Bir de onlar kendilerine verdiğimiz rızıklardan tutup, o hiçbir şey bilmeyen nesnelere (putlara) bir pay ayırıyorlar. Allah’a andolsun ki; siz yaptığınız iftirâlardan mutlaka hesâba çekileceksiniz. Allah’a kızlar isnâd ediyorlar. – O bundan münezzehdir.- kendilerine ise canlarının istediğini, oysa onlardan birine kız müjdesi verildiğinde, öfkesinden yüzü simsiyah kesiliyor. Verilen müjdenin kötü etkisiyle kavminden gizleniyor. Onu hakârete katlanıp sağ mı bırakacak, yoksa toprağa mı gömecek? Bak ne fenâ hüküm veriyorlar!⁸²”

Taifliler, sosyal hayatlarının yüksekliği ve yaşam koşullarının uygunluğu ile birlikte rahatlığın nîmetleri ve getirilerinden en âzamî düzeyde faydalanıyorlardı. Geçim kaynakları, konut, sanâyî, ilim, reîslik ve hâkimiyet gibi uygarca yaşamak için ihtiyaç duyulacak her şeye sâhiplerdi. Peygamberlik vazîfesini îfâ, hükümdârlık yapma, devletler kurma ve yönetme, şerîfat (yasalar) ortaya koyma ve uygulama, ilim alanında birikim elde etme, şehirler kurma, büyük binâlar yapma, düşüncede ferâset ve yüksek anlayışlar, zamanın son gelişmelerine ayak uydurma gibi en uygun şartlarda yaşamayı sağlayacak unsurlar burada yaşayan insanlarda bulunan özelliklerdi.⁸³ Hz. Muhammed de Taiflilerin zenginliklerinin bir semeresi olan cömertliklerini kabul eder, zaman zaman çevresindekilere bu düşüncesini beyân ederdi. Sakifliler ensar ve Devs kabilesi

---

⁸¹ Necm; 53/19-22

⁸² Nahl; 16/ 56-59.

⁸³ İbn Haldûn, I, 117.

mensuplarının cömert ve yüksek anlayışa sahip insanlar olduğunu belirterek bu kimselerden başkasından hediye kabûl etmenin insanı hoşnud etmeyeceğini söyledi.⁸⁴

Arap toplumu peygamberlik müessesesine yabancı olmadığı gibi, peygamberlerin sâhip olduğu bâzı özellikleri taşıyan kâhinler ve arrâflar vâsıtasıyla, bu insanlardaki olağanüstü vaziyetler ve tutumları da kolayca benimseyecek, benliklerine sindirecek bir yapıdaydı. Kâhinler, peygamberlerin doğruluklarını ve mucizelerinin buna işâret ettiğini bilirlerdi. Onları gerçeği bilmelerine rağmen kehânetten vazgeçmemeye ve peygamberleri yalanlamakta ısrâr etmeye iten şey ise; peygamberliğin kendi kabilelerine mensup olması için duydukları derin hırsır. Hz. Muhammed'in peygamberliğinin doğruluğunu bilen fakat îman etmeye yanaşmayan İbn Sayyâd, Müseylime ve diğerleri de bu şiddetli hırsın esîri oldukları için küfürde ısrâr ediyorlardı. Taif'li Ümeyye ibn ebi's-Salt da bu kimselerdendir. Ancak kâhinlerden bu tutumlarından vazgeçerek imâna yönelenler en güzel şekilde imân ediyorlardı. Tulayhâ Esedî ve Sevâd b. Karîb de bu durumun en güzel örneklerindendir.⁸⁵

Dünya üzerinde ekvatora yakın bölgelerde yaşayan insanlar, iklimin kendilerine sağladığı uygun şartlardan dolayı diğer insanlardan daha iyi yaşam koşullarına sahiplerdi. Evleri, giyecekleri ve uğraştıkları sanatlar en ileri derecedeydi. Bu insanlar evlerini taştan inşâ ederler, bu evleri sanat eserleriyle tezyîn ederler, işlerini kolaylaştıracak âlet ve gereçler icâd etmede birbirleriyle yarışıyorlardı. Altın, gümüş, demir, bakır, kurşun ve kalay gibi doğal mâdenleri kullanırlar, aynı şekilde ticâretlerini de altın ve gümüş paralarla yaparlardı. İşte Taif'te yaşayan insanlar da bu özellikleri taşıyorlardı. Bu nedenlerden açığa vurmaktan geri durmadıkları kemikleşmiş bir kibir ve gurûr, kavmiyetçilik hisleri mevcûtu.⁸⁶

Müşrik Araplar, risâlet görevinin Hz. Muhammed'e verildiğini duyunca büyük bir şaşkınlık yaşadılar. Hissettikleri şaşkınlık bir süre sonra yerini kızgınlık ve kıskançlık duygularına bıraktı. Zîrâ Muhammed şerefli ve tanınan bir âilenin ferdi olmasına karşılık, öksüz, yetim ve yoksuldu. Arapların alışageldikleri ve çokça itibâr ettikleri yüksek mevkî sâhibi bir kimse değildi. Bu nedenle kendi aralarında fikir beyân ederken, Kur'an-ı Kerîmde beyân edildiği gibi *“Ve dediler ki; bu Kur'an iki şehrin birinden bir*

⁸⁴ Tirmizî, *Sünen*, VI, 4201. hadis, 403.

⁸⁵ İbn Haldûn, I, 138.

⁸⁶ İbn Haldûn, I, 116.

büyük kimseye indirilmeli değil miydi?”⁸⁷ düşüncelerine kapıldılar. Kısa sürede bu düşünceler birer sâbit fikir olarak Hz. Muhammed’e yöneltilecekti. Müşrik Arapların bu iki şehirden kasıtları Arabistan’ın en önemli iki büyük şehri olan Mekke ve Taif’ti.

Hz. Muhammed’in âilesi Kureyş kabilesinin en seçkin âilelerinden olan Hâşimoğulları’na mensup tu. Hâşimoğulları Araplar arasında üstün bir konuma sâhipti. Ayrıca Hz. Muhammed de peygamberlik vazîfesi kendisine tevdi edilmeden önce çevresinde üstün ahlâkı ile tanınmaktaydı. Ancak kabile yapısından kaynaklanan değerlerle övünen bir ortamda bir kabile lideri, bir aşîret başkanı değildi. Müşrikler, “büyük adam” ifadesiyle asıl önem verdiklerinin bu özellikler olduğunu beyân etmiş oluyorlardı. Müşriklerin düşüncelerini açıkça ifade edenler arasında Mekke’li zenginlerden olan Velid b. Muğîre de vardı. O, “Kureyş’in büyüğü ve efendisi olan ben, yâhûd Sakif’in (Taif’in) ulusu olan Ebû Amr b. Umeyr es-Sekafî dururken, Kur’ân Kureyş’in yetîmi olan Muhammed’e mi inecek!...” diyerek öfkesinin büyüklüğünü ortaya koyuyordu.⁸⁸ Allah Teâla, müşriklerin O’nun rahmetine ve takdîrine yönelik bu îtirâzlarını çirkin bir tutum olarak nitelendirmiş, ve Kur’ân-ı Kerîm’de onlara:

“Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünyâ hayâtında onların geçimliklerini biz taksîm ettik, birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık, Rabbinin rahmeti onların toplayıp yığdıklarından daha hayırlıdır.”⁸⁹ şeklinde cevâp verilmiştir. Müşriklerin kıskançlıklarını izhâr eden bir başka âyette ise; “Kur’ân aramızda O’na mı indirilmeliydi?” dediler. Hayır, bunlar Kur’ânımızdan şüphededirler. Hayır, azâbımızı henüz tatmamışlardır.”⁹⁰ denilmektedir.

Müşrikler peygamberlik müessesesine veyâ Kur’an-ı Kerîm’in mesajına değil, asabîyet duyguları nedeniyle Hz. Muhammed’in kendisine karşı çıkıyorlardı. Bu konuda en açık göstergelerden biri de Mekke’nin ileri gelenlerinin Kur’an-ı Kerîm’in eşsiz belâgatından ve ihtivâ ettiği mânâlardan etkilenmekten korktukları için onu dinlememek üzere sözleştikleri halde, yine de peygamberin evinin önünde gizlice Kur’an-ı Kerîm

---

⁸⁷ Zührûf; 43/31.

⁸⁸ Abdullah b. Mahmud Neseî, *el-Medâriku’t-Tenzîl ve Hakâiku’t-Te’vîl*, Beyrut t.y, IV, 171; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur’ân Dili Tefsîri*, İstanbul 1937, VII, 51.

⁸⁹ Zührûf; 43/32; Muhittin Akgül, *Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Muhammed*, İstanbul 2002, s.121

⁹⁰ Ahkâf; 46/11

dinlerken birbirlerini yakalamalarıdır. Ancak îmân etmeye henüz hazır görünmüyorlardı.⁹¹

2.1.2. Hz. Muhammed'in Taif'e Gidişi

Hz. Muhammed annesi tarafından akrabalarının da bulunduğu Taif'i tanıyordu.⁹² Taif Hz. Muhammed'in küçük bir çocukken gidip yanlarında kaldığı süt annesi Halime bint Sâdiye'nin de memleketine yakın bir bölgedeydi. Bu nedenle Taif'e gitmeye ve İslam dînini oradan yaymaya karar verdi. Bu temelli bir gidiş olmayacaktı. Eğer Taif'te İslam dînini yaymayı başarabilirse en uygun zamanda yeniden Mekke'ye dönüş çabası içine girecekti. Artık Mekke'de güvenli yaşama imkânı kalmadığından bir çıkış noktası bulunmalıydı. Peygamber nübüvvetin onuncu yılında, şevvâl ayında yanına evlatlığı Zeyd b. Hârîse'yi de alarak Mekke'den ayrıldı. Güvenlik sebebiyle gündüzleri uygun yerlerde konaklayıp geceleri yolculuğa devâm ettiler.⁹³

Taif Mekke'ye yaklaşık 90 km uzaklıktaydı. Taif'e ulaşan Hz. Muhammed Zeyd ile birlikte burada on gün kaldı. Taif'in ileri gelenlerinden Amr b. Umeyr oğullarından olan Abd Yâleyl, Mes'ud b. Amr b. Umeyr ve Habîb b. Amr b. Umeyr b. Avf b. Ukde b. Ğiyare b. Avf b. Sakif isimli kimselerle görüştü. Bu sırada yanlarında Kureyş kabilesinin Cumeh Oğulları'ndan bir kadın da orada bulunmaktaydı.⁹⁴ Hz. Muhammed onları İslâm dînine dâvet etti, bu konuda kendisini desteklemeleri ve Mekke'deki müşrîklere karşı müslümanları himâye etmelerini istedi. Hz. Muhammed Allah Teâlâ'nın, "*Ey îmân edenler, Allah'a ve resulüne itâat edin, işittiğiniz halde ondan yüz çevirmeyin*"⁹⁵ âyetine muhatap olarak îmân etmelerini ve bu dine destek olmalarını istedi.

Şüphesiz, Hz. Muhammed'in İslam dînine destek ve dâvet teklifini kabûl etmek, Sakif kabilesinin Kureyş'lileri karşılıklarına almaları demektir. Mekkelilerin Taif'le çok eski târihlere dayanan bir müttefikliği ve akrabalık bağları vardı. Ayrıca ticâret münâsebetiyle geçerli anlaşmaları da vardı. Muhtemelen bu durumda anlaşmalar geçersiz sayılacaktı. Ayrıca Taif halkının putperestlik inançlarının ve Lât'a tapınma

⁹¹ Mehmed Emîn Yıldırım, *Vahyi Hayâta Taşımak*, İstanbul 2005, s. 166

⁹² Reşîd Haylamaz, *Gönül tahtımızın Eşsiz Sultânı Efendimiz*, I, 431.

⁹³ Haylamaz, I, 211.

⁹⁴ İbn Hişâm, II, 76; Seyyîd Kutüb, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, İstanbul 1991, X, 216-218.

⁹⁵ Enfâl; 20; Taberî, *Tefsîr*, İstanbul 1995, II, 740-741.

alışkanlıklarının da sonu gelmiş olacaktı. Üstelik Mekkelilerle muhtemel bir çarpışmadan kimin gâlip çıkacağı da belli değildi. Sakifliler bir anda büyük bir tehlike ile karşılaştıklarını düşündüler ve bu tehlikeyi bertaraf etmek istediler.⁹⁶ Hz. Muhammed henüz sözünü bitirmişti ki, Sâkiflilerden biri, “Eğer seni Allah göndermiş ise Kabe’nin örtüsünü çıkarıp atacağım.” dedi. Bir diğeri de “Allah senden başka gönderecek kimse bulamadı mı?” dedi. Üçüncüsü ise “Vallâhi seninle aslâ konuşmayacağım. Eğer sen Allah’ın elçisi isen, konuşamayacağım kadar yücesin, yok eğer Allah’a karşı yalan söylüyorsan bana yalancılarla konuşmak yakışmaz!” diye karşılık verdi.⁹⁷ Son olarak “Yeter ki yurdumuzdan çık git de, istersen yeryüzünün tümünü ele geçir!..” dediler.⁹⁸

Hz. Muhammed Sâkiflilerden gördüğü bu muameleden sonra onların desteğinden ümidini kesmişti. Çünkü Taifliler arasında peygamberi bir çeşit yok sayma davranışı sergileniyordu. Oysa Allah Teâla insanlara “*Ey îman edenler! Allah’a ve resûlüne itâat edin, iştiğiniz halde yüz çevirmeyin*” buyuruyordu.⁹⁹ Kureyş kâbilesinin iktisâdî ve ticârî ilişkilerinin olduğu Taiflilerden Hz. Muhammed’e yapılan bu muâmeleyi öğrenmeleri ve müslümanlara karşı daha cüretkâr davranışlara kalkışmalarından çekinen Hz. Muhammed son olarak “mâdem yardım etmiyorsunuz, bâri bu konuştuklarımız aramızda kalsın.” talebinde bulundu ise de bu da muhatapları tarafından kabûl görmedi. Üstelik çevredeki ayak takımını, köleleri ve çocukları da üzerlerine saldırttılar, Hz. Muhammed’i taş yağmuruna tuttular, onu korumak için Zeyd b. Hârise kendisini Hz. Muhammed’e siper ettiği sırada başından yaralandı. Hz. Muhammed’in ise taş darbelerinden dolayı ayakları kan içinde kaldı.¹⁰⁰ Hz. Muhammed ve Zeyd, daha fazla saldırıya ve hakârete mâruz kalmaktan kendilerini korumak için Taif dışında Utbe b. Rebîa ve Şeybe b. Rebîa’ya ait bir bağa sığındılar. Onların durumlarına ve mâruz kaldıkları muameleye bizzat tanık olan bahçe sahipleri kendilerini kabûl etti, peşlerindeki kalabalık da geriye döndü. Bu esnâda Benî Cumeh’li kadınla yeniden

⁹⁶ Abdülhalim Abbas, *Altın Nesil Ashâb-ı Kirâm*, s. 149-154; Ali Himmet Berki, Osman Keskioglu, *Hatemü’l-Enbiyâ Hz. Muhammed ve Mesajı*, Ankara 2001, s. 147.

⁹⁷ Akgül, s. 284; Haylamaz, s. 432-433.

⁹⁸ İbn Sa’d, I, 211-212; Hamîdullah, *İslam Peygamberi*, I, 115-117; Ahmed Cevdet Paşa, *Kıssas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, s. 66; Muhammed Yusuf Kandehlevî, *Hayâtü’s-Sahâbe*, İstanbul t.y., I, 351.

⁹⁹ Enfâl, 20; Bu âyetin Abdüddaroğulları hakkında indiği beyân edilmektedir. Onlar da “Biz Muhammed’in getirdiği şeylere karşı sağırız, onları işitmeyiz.” diyorlardı. Taifliler de buna benzer bir tavır içindeydiler. Bk. Taberî, *Tefsîr*, II, 740-741.

¹⁰⁰ “Taif”, *Meydan Larousse*, c.19, 16; “Hz. Muhammed”, XVI, 196-199; Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 108; Haylamaz, *Efendimiz*, 432-433.

karşılaşan Resûlullah, “senin kayınlarından nelerle karşılaştık!” diyerek üzüntüsünü dile getirdi.

Hz. Muhammed yakın bir zamanda en sevdiği iki insanı kaybetmenin sonrasında yaşadıkları bu üzücü hâdiselerin de etkisi ile bir üzüm kütüğünün gölgesine oturarak dua etmeye başladı:¹⁰¹

“Ey Allah’ım, kuvvetimin zaâfını, tâkatimin azlığını ve insanlara karşı güçsüzlüğümü sana şikâyet ediyorum yâ erhamerrâhimîn! Zayıf düşmüşlerin rabbi sensin, rabbim sensin, beni kimin bakımına bırakıyorsun? Kötü muamele yapan uzak kimselere mi? Yoksa işimi eline verdiğin bir düşmana mı? Eğer bana karşı senin gazâbın yoksa, hiç aldırış etmem. Fakat benim için daha rahat olan, senin âfiyetindir, senin vechinin nûruna sığınırım. O nûr ki; onun için zulmetler açıldı ve dünya ve âhiretin işi onun üzerine salâh buldu. Bana gazâbını indirmenden veya benim üzerime senin öfkenin yerleşmesinden âfiyetin benim için daha vâsidir. Her şey senin rızân içindir. Bütün güç ve kuvvet senin elindedir.” dedi.¹⁰²

Hz Peygamber üzüntüsünü yalnızca rabbine arz ediyordu Yâkub (a.s.)’ın “*Ben üzüntü ve elemimi yalnız Allah’a arz ederim.*” deyişi gibi...¹⁰³ Daha sonra bu olayla ilgili olarak Hz. Hamzâ’ya atfedilen bir şiirde, O’nun duyduğu hiddeti ve yapılanların cezâsız kalmayacağına olan inancı göze çarpıyordu;

“Sakif’in O’na (Hz. Muhammed’e) yaptıkları bana haber verildi

Kabileler elbette Sakifi cezâlandırır

İnsanlar bir kavmin cezâsının kötülüğüne şaşar

Ve onları sonbahar yağmurları bile suya kandıramaz!”¹⁰⁴

Utbe ve Şeybe b. Rebâa kardeşler, bir insanın karşılaştığı bu tutum sebebiyle Hz. Muhammed’e şefkat ve merhamet gösterdiler. Yanlarında bulunan Addâs isimli nasrâni bir köleye bu iki misâfire üzüm ikrâmında bulunmasını emrettiler. Hz. Muhammed

¹⁰¹ İbn Kesîr, *El-Bidâye*, VI, 13.

¹⁰² İbn Hişâm, II, 77- 78; Taberî, *Târih*, Kahire, t.y., II, 81; İzzeddin ebu’l-Hasan Ali b. Ebi’l-Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerim b. Abdülvâhid eş-Şeybânî, *el-Kâmil fi’t-Târih*, Beyrut 1979, II, 63; .Hamîdullah, *İslam Peygamberi*, I,117; İsmâil Lütî Çakan, *Ebedî Risâlet Sempozyumu*, İzmir 1991, s. 240; Sakr, s. 63 .

¹⁰³ Yusûf; 86

¹⁰⁴ İbn İshâk, s. 231.

Addas ile bir müddet sohbet ederek ona İslam dini ve kendisinin peygamberliğini anlattı. Addas da ona hürmet gösterdi.

Hız. Muhammed ümitli bir şekilde Taif'in en nüfuzlu kimseleri ile görüşmek istemiş fakat bu çabaları sert bir şekilde engellenince artık daha fazla Taif'te kalamamıştı. Gördüğü muamelenin de etkisi ile kederli ve şaşkın bir şekilde yüzünü Mekke'ye doğru çevirerek ilerlemeye başladı. Hız. Muhammed bu hâli Karnü's-Seâlib mevkiğine kadar üzerinden atamadı. Karnü's-Seâlib mevkiğinde iken gelen Cibrîl O'na, Allah Teâla'nın kendisini, yaşadıklarını, muhâtaplarının peygamberini reddedişlerini gördüğünü, eğer Peygamber isterse, Allah'ın (c.c.) Taif'lileri helâk edeceğini haber verdi. Hız. Muhammed ise buna karşılık olarak böyle bir isteğinin olmadığını, bilâkis Allah'ın (c.c.) bu müşriklerin sulbünden yalnız Allah'a ibâdet eden, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan, muvahhîd bir neslî husûle getirmesini arzû ettiğini belirtti.¹⁰⁵ Bu hâdis, Hız. Muhammed'in yüksek bir merhamet ve şefkat sâhibi oluşunun bir tezâhürüydü Daha sonraki zamanlarda Hız. Muhammed Hız. Âişe'ye Taif'te yaşadığı hâdiseleri anlatırken, bugünlerin kendisi için Uhûd gününden daha şiddetli olduğunu söylemiştir.

2.1.3. Hız. Muhammed'in Taif'ten Dönüşü

Hız. Muhammed ve Zeyd b. Hârise büyük bir üzüntüyle yeniden Mekke'ye dönmek istediler. Belki de bu yolculuğun o âna kadarki tek kazançlı tarafı Ninova'lı Addâs'ın yakınlığıydı. Hız. Muhammed için Taif beklenen semereyi vermese de Addâs'ın ve cinlerin islâmiyeti seçmeleri ile bir nebze olsun huzûra kavuşan Allah'ın (c.c.) elçisi için bir başka açmaz söz konusuydu, Hız. Muhammed amcası ve kabile başkanı olan Ebû Leheb tarafından tard edilmiş, cemiyet dışı bırakılmıştı. Bu durumda Hız. Muhammed terk ettiği Mekke'ye yeniden, kimin himâyesinde gireceği ile ilgili sorunu çözmek durumundaydı. Bu nedenle de vakit geçirmeden kendilerini koruyacak bir himaye bulmak zorundaydı.

Düzenli bir devlet sisteminin olmadığı, kabilecilik anlayışına uygun bir yapılaşmanın kemikleştiği Arap toplumu için güvenlik açısından emân almak, kendisini koruyacak ve kefâletini üstlenecek bir hâmi bulmak hayâtî bir önem taşımaktaydı.¹⁰⁶ Hız. Muhammed Mekke'ye yöneldi, şehre iyice yaklaştığında adeti olduğu üzere Nûr dağına çıkarak

¹⁰⁵ Buhârî, VII, *Kitâbu Bedî'l-Halk*, 7.bâb, 3042; Kandehevî, I, 351.

¹⁰⁶ Hamîdullah, *İslam Peygamberi*, II, 866-867.

Hîra mağarasına girdi. O sırada yanında bulunan Zeyd, Mekke'ye nasıl girebileceklerini Hz. Muhammed'e sordu. Hz. Muhammed ise Allah'ın mutlaka bu durumdan bir çıkış yolu nasîb edeceğine dâir sağlam inancını Zeyd'le paylaştı.

Hiz. Muhammed şehre girerken yeni bir sorunla karşılaşmamak için Mekke'nin ileri gelenlerinden bâzı kimselere haber gönderdi. İlk muhatabı Ahnes b. Şerîk idi, fakat kendisi anlaşmalı bir kimse olarak böyle bir emân verme hakkına sâhip olmadığını dile getirdi. Ardından Hz. Muhammed ikinci adres olarak Kureyş'li Süheyl b. Amr'ı düşündü. Ancak ümitvâr olduğu bu kimse de Amiroğulları'nın aslâ Ka'boğulları'na emân veremeyeceğini söyleyerek o zaman için henüz böyle bir duruma hazır olmadığını belirtti. Hz. Muhammed bu kez Mut'im b. Adiy'le görüşti. Hz. Muhammed'i yakından tanıyan ve şahit olduğu tutumlardan haberdâr olan Mut'im hemen çocuklarını topladı ve onlara âcilen silahlarını kuşanmalarını ve Kâbe'nin rükünleri arasına giderek kendisini beklemeleri tâlimatını verdi. Böylece aranan himâye bulunmuş oldu.

Mut'im b. Adiy, devesinin üzerinde Kâbe'ye gelerek Kureyş halkına Hz. Muhammed'e emân verdiğini bütün Mekke'ye îlân etti. Artık Peygamber'e ilişkin; kendisine karşı bir tutum sergilemiş olacaktı. Böylece güvenliği sağlanan Hz. Muhammed ve Zeyd b. Hârise Mekke'ye girerek doğruca Kâbe'ye yöneldiler. Kâbe'yi selamlayarak yedi kez tavâf eden iki mü'min insan, burada iki rekât namaz kıldılar ve evlerine gitmek üzere oradan ayrıldılar. Bütün bu hâdiseler olurken Mut'im b. Adiy ve oğulları Hz. Muhammed'in yanında hazır bulundular.¹⁰⁷

Ebû Cehil, Mut'im b. Adiy'in de yeğeninin dînini benimseyip benimsemediğini öğrenmek için Mut'im b. Adiy'e düşüncelerini aktardı. Ebû Cehil, Mut'im tarafından sadece emân verildiğini öğrenince nisbeten rahatladı ve "senin emân verdiğine biz de ilişmeyiz!" diyerek memnûniyetini sergiledi.¹⁰⁸ Mut'im ve oğulları Hz. Muhammed'e evine girene kadar refâkat ettiler, ayrıca tüm Mekke halkına Muhammed'e emân verdiklerini duyurarak O'na zarar verilmesinin önüne geçmiş olmayı amaçladılar.¹⁰⁹ Hz.

¹⁰⁷ İbn Sâ'd, I, 212; Haylamaz, I, 443-447; Abbas, *Ashâb-ı Kirâm*, s. 154.

¹⁰⁸ Taberî, *Târih*, I, 555.

¹⁰⁹ Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Belâzûrî, *Ensabu'l-Eşrâf*, Beyrut 1996, Ha. No. 561; Hamîdullah, *İslam Peygamberi*, I, 118; İbn Hişâm, III, 251; Taberî, *Târih*, I, 1203.

Muhammed Mut'im b. Adiy'ın kendisine ve İslam dînine yaptığı bu yardımı hiç unutmayacak, zaman zaman onu minnetle anacak, Kureyş'lilere de hatırlatacaktır.¹¹⁰

2.2. Medine Dönemi

2.2.1. Taif Muhâsarasına Kadar İlişkiler

Mekke ve Taif'in müşrik halkı, aralarında mevcut rekâbet ve çekişmelere rağmen bazı konularda işbirliği yapmaktan da geri durmuyorlardı. Birleşilen konuların başında da İslam dîninin putperestliğe karşı başlattığı kavga ile mücadele vardı. Çünkü Mekke'deki putlar kadar Taif'teki Lât putu da tehdit altındaydı. Müşrikler, aralarındaki anlaşmazlık ve çıkar kavgalarını bir tarafa bırakarak doğal bir ittifak bünyesinde yer aldılar. Eğer Mekke müslümanların eline geçerse, kuşkusuz sıra Taif'e de gelecekti. Buna fırsat verilmemesi için her çâreye başvurulacaktı.

H. Muhammed ve müslümanlar Bedir savaşı netîcesinde müşriklere karşı ilk zaferlerini kazanmışlardı. Bu şekilde artık siyâsi olarak güçlü bir varlığa sâhip olduklarını göstermiş oldular. H. Muhammed savaş sonrasında esirlere hitâben bir konuşma yaptı. "Eğer Mut'im b. Adiy şu anda sağ olsaydı, şu kokmuş adamlar için benimle konuşup, onları bağışlamamı isteseydi, muhakkak ben Mut'im'in hatırı için fidye istemeden onları serbest bırakırdım." dedi. Bu sözleri şüphesiz orada bulunanlar işittiler ve sükût ettiler. Çünkü Bedir'de müslümanlara karşı savaşanlar arasında Sakifliler de vardı. Mut'im ise, Taif ziyaretinde Taif'li akrabalarının sâhip çıkmadığı peygambere hâmi olmak gibi önemli bir karâr vermişti. Üstelik bu karârın getirdiği sorumlulukları da her türlü tehlikeyi göze alarak kabûl etmişti. Böylece H. Muhammed onların bu âlicenaplığa sığınmayan davranışlarını onlara hatırlatıyordu. Zira, Sakifliler Taif ziyâreti esnâsında sergiledikleri hatâlarını müslümanlara karşı savaşarak devam ettirmiş oluyorlardı.¹¹¹

H.Üçüncü yılda müslümanlar ve müşrikler Uhud dağı çevresinde savaştılar. Bedir'de yaşadıkları büyük hezîmetin rövanşını almak ve müslümanları yoketmek için bir süredir fırsat kollayan, müslümanlara dış bileyen Mekke'li müşrikler kadınlı erkekli bir kalabalık halinde Uhud mevkîne geldiler. Mekke'li müşrikler bu defâ diğer Arap

¹¹⁰ Buhâri, VI, "Kitâbu'l-Humus", 15. bab, 2923.

¹¹¹ Buhâri, VI, "Kitâbu'l-Humus", 16. bâb, 46.hadis, 2924.

kabilelerini müslümanlara karşı kışkırtmada fazla zorlanmadılar. Çünkü kabilelerin çoğu Kureyş'in ticâret kervanlarıyla ilgilenirdi. Kervanlar gelip geçerken meydana gelen ticâri hareketlilikten onlar da faydalanırlardı. Bu sebeple onlar da Kureyş'e katıldılar.¹¹² Mekkeliler'le berâber savaş alanına gelen müşrik kadınlar hem sözleri, savaş şarkıları ve şiirleriyle kendi taraflarını galeyâna getirmek hem de bir bozgun hâlinde, ordularının kadınlarını korumak amacıyla kaçmamasını sağlamak için üstlerine düşeni yapacaklardı. Bu kadınlar arasında Berze bint Mes'ûd b. Amr b. Umeyr es-Sekafiyye de vardı. Bu kadın Abdullah b. Safvân. b. Ümeyye'nin annesidir.¹¹³ Bu durum, İslam'a ve müslümanlara karşı atılacak her adımda ve girilecek her saldırıda putperestliğin kalesi durumundaki Taiflilerin de katkısının, desteğinin olacağını gösteriyordu.

Bedir savaşının intikâmını almak isteyen Mekkelilerden biri olan Abdullah ibn ebî Ümeyye ibni'l-Muğîre, Uhud savaşı cereyân etiği sırada Medîne'den Taif'e gitti. Taif üzerinden Mekke'deki arkadaşlarına bu savaşla ilgili bir takım haberler gönderdi.¹¹⁴ Uhud harbinde müslümanlara karşı savaşanlar arasında Taif'te yaşayan, Mekkelilerle de akrabalıkları olan Beni Zühre b. Kilâb kâbilesine mensûp kimseler bulunmaktaydı. Bunlar arasından Ebû Hakem b. Şerik b. Amr b. Vehb es-Sekafî de savaş esnâsında öldürülenlerden birisiydi. Onu Ali b. Ebî Tâlib öldürmüştü.¹¹⁵

H. üçüncü sene (m. 625) Uhud savaşında Sakif kabilesine mensup olup Mekke'de yaşayan kişiler de müşriklere tüm güçleriyle destek verdiler. Bu destekçiler arasında Berze bint Mes'ud b. Amr b. Umeyr es-sekafiyye isimli bir kadın da bulunuyordu. Berze, bizzat Uhud savaşına katılarak müşrik savaşçılarını galeyâna getirmek, cesâretlendirmek için çaba harcadı. Özgürlüğünü kazanmak isteyen bir köle olan Vahşi, Uhud savaşının şiddetlendiği bir sırada Hz. Muhammed'in çok sevdiği amcası Hamza b. Abdülmuttalib'i suikast yapmak sûretiyle katletti. Ayrıca bununla da yetinmeyerek emir aldığı Hind b. Utbe'nin isteği üzerine Hamza'ya müsle yaparak burnunu, kulaklarını ve dudaklarını kesmek sûretiyle ölüye eziyet etti. Sonra da göğsünü yararak kalbini çıkardı. Hz. Muhammed Uhud'dan Medîne'ye döndüğü sırada ensar kadınlarının şehîdlerine

---

¹¹² Berki- Keskiöglü, *Hz. Muhammed ve Hayatı*, s.274

¹¹³ İbn Hişâm, III, 55.

¹¹⁴ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 488.

¹¹⁵ İbn Hişâm, III, 181.

ağlayışı, ağıt yakışı, mersiye söyleyişlerini duyarak, amcasını anmıştır.¹¹⁶ Bu büyük cinâyetin fâili olan Vahşî, müşriklerle birlikte Uhud'dan Mekke'ye döndü ve Mekke'nin fethine kadar burada yaşadı. Vahşî daha sonra Taif'e kaçarak yaşantısına burada devâm edecektir.

Mekkeliler, H. beşinci yılda Hendek savaşı esnasında beraberlerinde bir çok kabileden müteşekkil destekçi birliklerle geldiler. Hedefleri, İslam dînini ve mensuplarını yok ederek gitgide büyüyen ve putperest inançlarına taarruz eden bu tehlikeden ebediyyen kurtulmaktı. Taifliler Kureyş'e destek olmak ve İslam dîninin Taif'i de etkisi altına almasını önlemek istiyordu. Sakif kabilesine mensup savaşçılar da bu orduda yerini almıştı. Mekke çevresindeki Sakif ve Kinâne kabileleri de Kureyş'e destek verdiler. Böylece sadece Mekke ve çevresinden dört bin kişilik bir ordu toplandı. Medîne önlerine gelindiğinde ise müşriklerin sayıları on bine ulaştı.¹¹⁷

Hendek savaşından sonra müslümanların karşısında bu savaşta yer alan kabîlelerin peşine düşüldü. Birçok kabileye seriyeye gönderildi. Bu tutum hem müslümanların güçsüz durumda olmadığını, hem de İslam ordusunun saldırılara karşılık vermek için geri durmayacağını göstermek amacıyla yapılıyordu. Hz. Muhammed birkaç defâ Zeyd b. Hârise'yi Sakiflilerin akrabası olan Süleym kabîlesi üzerine seriyeler tertiplemek üzere görevlendirdi. Asabiyet anlayışıyla güçlü bir şekilde birbirine bağlı bu akraba kabileler birbirlerine karşı yapılan siyâsî ve askerî tavırlardan etkileniyorlar, buna göre yeni tavır belirleme yoluna gidiyorlardı. Muhakkak ki Sakifliler de müslümanların yaptığı bu askerî manevralara kayıtsız kalmadılar. Taifliler de müşriklere verdikleri desteği yeniden düşünmek üzere kendilerini emniyete almak için gerekli girişimlerde bulundular. Hz. Muhammed de bu durumu en iyi şekilde müslümanların lehine kullandı.¹¹⁸

H. altıncı sene, müslümanlar hac yapmak maksadıyla Mekke'ye doğru ilerledikleri esnâda, Mekkeliler tarafından bu durumun bir savaş hazırlığı olduğu düşünülmüştü. Bu fikrin harekete geçirdiği müşrikler, endîşeye kapıldılar. Hz. Muhammed'e Mekke'nin olası bir savaştan korunması için birçok elçiler gönderildi. Bu elçiler arasında bir Sakif'li olan Urve b. Mes'ud es-Sekafî de vardı. Bu kimse, Mekkeliler tarafından çok

¹¹⁶ Vâkıdî, I, 290; İbn Hişâm, II, 95-96.

¹¹⁷ Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s. 184; İbn Hişâm, III, 354.

¹¹⁸ Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s. 193.

iyi tanınan ve sözüne îtibâr edilen bir şahsiyetti. Urve, durumu öğrenince kendisine yakın kimseleri de yanına alarak Mekkelilere yardım etmek amacıyla gelmişti. Kendisi elçi olmayı teklîf etmiş ve Mekkeliler tarafından da kabûl görmüştü. Bu durum Taifliler ve Mekkeliler arasındaki bağların ne derece güçlü olduğunu da gösteren iyi bir örnektir.

Taif ehli siyâset konusunda tecrübeliydi. Urve, Hz. Muhammed'in karargâhına giderek rahat bir şekilde konuşmaya başladı. Urve, elçiliğini yaptığı Kureyş'in tarafında olduğunu hissettirerek, Hz. Muhammed'i bir takım insanları toplayarak kendi kabilesi olan Kureyş'e karşı savaş yapmak ve yabancılara kendi halkını kırdırmak gibi bir düşünceye tevessül etmekle suçladı. Bunun karşılığında da Kureyş kabilesinin savunmasız olmadığını, topyekün silahlandıklarını ve müslümanları Mekke'ye sokmamak için tüm gayretlerini harcayacaklarını söyledi. Bu arada Urve, en büyük silah olan düşmanın arasına nifak sokmak olduğunu bildiğinden, Hz. Muhammed'in yanındaki insanların kısa bir süre sonra onu bırakıp kaçacaklarını da sözlerine ekledi. O sırada Peygamber'in yanında oturan Ebû Bekir, Urve'nin son sözlerine öfkelenerek tepkisini ortaya koymuştur.

Urve, konuşma esnasında rahat tavırlarıyla dikkat çekiyor, Hz. Muhammed'in sakalını tutarak bir şeyler anlatıyordu. Hz. Muhammed'in muhafızlığı görevini üstlenen Sakif'li Muğire b. Şu'be bu duruma şiddetle tepki gösterdi. Hz. Muhammed Urve'ye, geliş sebeplerinin savaş değil, hac ibâdetinin îfası olduğunu anlattı. İyi bir gözlemci olan ve tutumları okuyan Urve, bu vesîleyle sahâbîlerin önderleri ve peygamberleri olan Hz. Muhammed'e duydukları aşırı bağlılığa bizzat şâhit oldu. Kureyş kabilesinin yanına döndüğünde ise, gördüklerinden çıkardığı sonuçları onlarla paylaşarak hayretini dile getirdi. Böylece Kureyşliler, Urve sâyesinde daha sakîn ve mâkul olmaya ve müslümanlara karşı uzlaşmacı bir yöntem izlemeye mecbûr oldular.¹¹⁹ Kısa bir süre içinde de Müslümanlara rahat bir nefes aldıracak olan Hudeybiye musâlahası imzâlandı. Taifliler de Mekkeliler kadar kuzey bölgelere doğru uzanan ticâret yollarının kesilmiş olmasından zarar görmüş ve sıkıntı içine düşmüş bulunuyorlardı. Bu duruma göre, Hudeybiye musâlahasında açıkça Taifliler'den bahsedilmesine şaşırılmaması gerekir. Anlaşma metninde şöyle bir açıklama görülmektedir:

---

¹¹⁹ İbn Hişâm, III, 430-432.

“Kim ki hac maksadıyla veya Umre niyetiyle Mekke’ye gelir veyâhut da Yemen veyâ Taif’e giderken transit olarak (Mekke’ye) uğrarsa emniyet içinde bulunacaktır.”¹²⁰

Hudeybiye musâlahası imzâlanarak yürürlüğe girdikten sonra, aslen Sakif’li olan ancak İslam’ı kabûl ettikten sonra Mekke’de hapsedilmiş olan Ebû Basir Utbe b. Esîd b. Cârîye kaçarak Medîne’ye geldi ve Hz. Muhammed’e sığınma talebinde bulundu. Bunun üzerine Mekke’de yaşayan Sakifliler’den olan Ezher b. Abd-i Avf b. Abd b. Hâris b. Zühre ve Ahnes b. Şerik b. Amr b. Vehb es-Sekafi hiç vakit kaybetmeden Hz. Muhammed’e mektup yazarak anlaşmaya uymasını ve Ebû Basir’i kendilerine geri göndermesini istediler. Bu kimseler, isteklerini bildiren mektubu Beni Amir b. Luayy’dan bir adam ve beraberinde onların kölesi ile birlikte gönderdiler. Elçiler de görevlerini yerine getirerek mektubu teslim ettiler ve Ebû Basir’in kendilerine teslim edilmesini istediler. Hz. Muhammed, verilen sözde durmak ve anlaşmaya riâyet etmek gerektiğini Ebû Basir’e izâh ederek, sabretmesini ve kavmine geri dönmesini istedi. Ebû Basir ise, geri dönmek istemediğini, döndüğü takdirde Mekke’li müşriklerin onu dîninden döndürmek için uğraşacaklarını söyleyerek ısrar etti. Ancak Hz. Muhammed’in kararını değiştiremedi.

Ebû Basir, onu almaya gelen iki kişiyle yola çıktı. Zu’l-Huleyfe mevkinde geldikleri vakit serbest kalmak için yanındakilerden birini öldürdü. Diğerleri ise kaçarak peygamberin yanına geldi ve durumu haber verdi. Hemen ardından da anlaşmaya sâdik kalmak üzere geri gönderilen Ebû Basir geldi. Hz. Muhammed’e hitâben, O’nun anlaşmaya uyarak üzerine düşeni yaptığını, fakat kendisinin de dînini ve şahsiyetini korumak için bu yola başvurduğunu söyledi. Ebû Basir, Medîne’den ayrılarak Zü’l-Merve bölgesinde bulunan deniz kıyısındaki İs’e yerleşti. Burası Kureyş’li tüccârların Şam’a giderken kullandıkları güzergâhlardan biriydi. Mekke’de hapsedilen müslümanlar, kaçarak Ebû Basir’in yanına geldiler ve bu bölgede toplanmaya başladılar. Kısa süre içinde yaklaşık yetmiş kişilik silahlı bir grup olarak bölge kontrolünü ele geçirdiler ve Mekkelileri ticâri açıdan tehdit ettiler. Mekke’den kaçan, Medîne’ye de anlaşma gereği giremeyen bu topluluk, hayatta kalmak için kervanların kârından pay almaya başladı. Onlara kazançlarından pay vermek istemeyen Kureyşliler Hz. Muhammed’e mektup yazmak zorunda kaldılar. Ondan, akrabalık hakkını gözeterek

¹²⁰ Hamidullah, *El-Vesâiku’s-Siyâsiyye li Ahdi’n-Nebevî ve’l-Hilâfeti’r-Reşîd*, 1985 No; 11.

bu grubu durdurmalarını istediler. Müslümanlar eğer bu grubu durdurursa, bu kişilerin üzerinde hak iddiâ etmekten vazgeçeceklerini bildirdiler. Daha evvel anlaşmaya sadâkat nedeniyle kendisine ilticâ etmek isteyen müslümanları kabûl edemeyen Hz. Muhammed Mekkeliler'in bu şiddetli ricâsı üzerine Ebû Basir ve berâberindekilere sâhip çıktı. Onlar da Hz. Muhammed'in dâvet ettiği konuklar olarak Medîne'ye geldiler.¹²¹

Hudeybiye barış anlaşması ile Mekke'nin fethi arasında geçen iki yıla yakın bir zaman zarfında Hz. Muhammed tarafından Kureyş dışındaki müşrik Arap kabilelerine karşı seriyyeler düzenlendi. Bu seriyyeler, müşriklerle ilişkilerde önemli yer tutmaktaydı. Seriyyeler genellikle küçük birlikler hâlinde düzenlenen keşif gezileri veyâ ihtâr ve îkâz kâbilinden olan seferlerdi. Bazen bu seriyyeler bölgenin siyâsî nabzını yoklamak için de yapılabilirdi. Bu seriyyeler arasında H. yedinci yılı Şâban ayında Taif yakınlarındaki Türebe'ye yapılan otuz kişilik seriye de vardır. Hz. Muhammed, Ömer b. Hattâb komutasındaki bu birliği Hevâzin kabilesi üzerine sevk etmiştir.¹²² Taif'te yaşayan toplumun büyük bir bölümü Sakif'e mensuptu. Böyle bir girişim, şüphesiz Taifliler'i de ilgilendirecek, onların başından beri kalkıştıkları düşmanca tavırları ve müşrik Mekkelilere verdikleri silahlı destek açısından hareketlerini gözden geçirmeleri için çok geçerli bir sebep sayılacaktı.

Hz. Muhammed İslam ordusu bünyesinden genç ve yetenekli kumandanların yetişmesine büyük önem verdi. Bizzat bulunduğu askerî harekâtlardaki önderliği yanında bu savaşlarda ve özellikle seriyyelerde onları eğiterek kendilerine şahsî inisiyatif kullanma hakkı tanıdı.¹²³ H. sekizinci yılda Mekke'nin fethinden evvel yine müşrik Arap kabileleri üzerine bâzı seriyyeler yapılmasını emretti. Bunlar arasında Rebiülevvel ayında Şüca' b. Vehb'in komutasında yirmi dört kişilik bir birliğin seriyyesi de vardır. Bu birlik, Siyy mevkiine, Taif'li Benî Âmir kolu üzerine gönderilmiştir.¹²⁴ Yaşanan tarihî ve siyâsî gerçeklikler, bu seriyyelerin ne kadar isâbetli olduğunu gösterecekti. Arap toplumunun dağınık yaşama anlayışına uygun olarak siyâsî tedbirler almak ve olayların gidişâtına uygun bir şekilde hazırlık yapmak açısından seriyyelerin zorunluluğu anlaşılmaktadır.

---

¹²¹ İbn Hişâm, III, 445- 447.

¹²² Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s. 203.

¹²³ Ahmed Özel, "Muhammed", *DİA* (İstanbul 2005), XXX, 438.

¹²⁴ İbrâhim Sarıçam, A.g.e., s. 205.

Hudeybiye anlaşması gereği, müslümanlar Huzâa, Mekkeliler de Sakif kabilesinin akrabası olan Bekr kabileleriyle siyâsî birlik kurarak müttefik olmuşlardı. Bu iki kabile arasında eskiden beri bir düşmanlık mevcuttu. H. sekizinci yılı Şâban ayında Bekr kabilesinden bir grup, bir gece vakti ansızın Huzâalılar'a baskın yaparak yirmi üç kişiyi öldürdü. Bu baskın sırasında Kureyş Müşrikleri Bekr kabilesine silah, binek ve su yardımı yaptılar. Hatta Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebu Cehil ve Süheyl b. Amr gibi bâzı Kureyş'liler gizlice, yüzlerini örterek baskına bizzat iştirâk ettiler. Bu durum artık Hudeybiye musâlahasının fîlen ihlâl edildiğini gösteriyordu. Eğer bir tepki gösterilmezse, bu tür taarruzlar artarak devam edecekti. Olay Hz. Muhammed'e haber verildiğinde, önce diplomatik yöntemlere başvuruldu ve Kureyşliler'e mektup yazılarak ya Bekr kabilesiyle yaptıkları ittifâkı bozmaları, ya da öldürülen Huzâalılar'ın diyetlerini ödemeleri istenildi. Eğer bu yollardan ikisini de kabûle yanaşmazlarsa, kendileriyle savaşıacakları ihtâr edildi.

Hz. Muhammed Mekke'nin fethinden evvel, sefer için hazırlıklara başlanması tâlîmâtını verdiği halde, nereye doğru sefere çıkılacağını kimseye belirtmeyerek bir sır gibi saklamaktaydı. Fetih harekâtının gizli hazırlıklarına dâir henüz bir bilgiye sâhip olamayanlar arasında Hz. Muhammed'in en yakın arkadaşı ve kayınpederi olan Hz. Ebû Bekir de bulunmaktaydı. Resûlullâh'ın hedefleri arasında Kureyş'ten sonra en önemli olanı Sakif kabilesi idi. Ebû Bekir, aslında tüm müslümanların merâkını celbeden bu meseleyi kızı Âişe'ye açtı, ancak kızından "Bilmiyorum, belki Süleym, belki Hevâzin, belki de Sakifliler'e karşı gidecektir..." cevâbından başka bir şey öğrenemedi. Hz. Âişe sâdece kendi fikrini söylemek suretiyle, oldukça isâbetli bir bakış açısını ortaya koyuyordu.¹²⁵ Görüldüğü gibi Hz. Muhammed bir peygamber olduğu kadar prensip sâhibi ve ileri görüşlü bir kumandan olma özelliğine de sâhip olarak, bu gizlilik ilkesini uygularken kişi ayrımı yapmıyor, sâdece yapılması gerekenler noktasında direktifler vermekle yetiniyordu. Böylece olası büyük zaferlerin düşmanlar tarafından önceden haber alınarak, kendilerine karşı tedbir alınması da önlenmiş oluyordu.

Mekkeliler kendilerine gelen elçilere olumsuz yanıt vererek geri gönderdiler, ancak daha sonra pişmân oldular. Arkalarından anlaşmayı yenilemek için Ebû Süfyân'ı

---

¹²⁵ Hamîdullah, "Huneyn", *DîA* (İstanbul 1998), XVIII, 376.

Medîne'ye gönderdiler.¹²⁶ Anlaşmanın süresini uzatmak veya yenilemek isteyen Ebû Süfyân'a anlaşmayı bozarak herhangi bir olay çıkarıp çıkarmadıkları soruldu. Ancak Kureyş'in reîslerinden birisi, tecrübeli bir yönetici durumunda olan Ebû Süfyân olayları inkâr yoluna gitti. Tüm gayretlerine rağmen Ebû Süfyân Mekke'ye eli boş bir şekilde dönmek zorunda kaldı. Artık müslümanlar için harekete geçme zamanı gelmişti. Bu düşünceyle Hz. Muhammed sefer hazırlıklarına başlanması emrini verdi. Ancak nereye ve nasıl bir sefer düşünüldüğünü Hz. Âişe dâhil kimse bilmiyordu. Hz. Muhammed daha sonra hedefini Ebû Bekir'e bildirdi ise de gizli tutmasını istedi. Bir taraftan da Medîne çevresindeki kabilelere haber gönderilerek Ramazan ayının başlarında Medîne'de toplanmaları istenildi. Hz. Muhammed Müzeyne kabilesine asker toplamak üzere Bilal b. Hâris'i gönderdi. Kabile de Hâlid b. Velid'in komutasında 1000'i aşkın kişiyle ve üç sancakla bir birlik gönderdi. Bu birlik Taif muhâsarasına da katılacaktı.¹²⁷ İslam ordusu; geçtiği yerlerden de büyük gönüllü birliklerini bünyesine katarak hızla büyüyordu. Dış dünyaya, hattâ ordu mensûplarına göre hedefi belirsiz olan bu büyük ordu elbette uzak yakın bütün potansiyel hedef durumunda olan kabileleri ve toplulukları korkutuyordu.

Hevâzin kabilesi Hz. Muhammed'in faaliyetlerini izlemesi ve kendilerine haber vermesi için bir câsus görevlendirmişti. İslam ordusunun gözcü birlikleri yolda bu câsusunu yakaladılar ve Hz. Muhammed'in huzûruna getirdiler. Sorguya çekilen câsus, Hevâzin kabilesinin bâzı Arap kabilelerini de yanına alarak Müslümanlar'a karşı savaş hazırlıklarına başladıklarını tüm ayrıntılarıyla haber verdi. Peygamberin emriyle Hâlid b. Velid tarafından tutuklanan câsus, İslam ordusu Merruzzahran'da konakladığı esnâda kaçtı. Fakat Hâlid câsusunu tekrar yakaladı ve durumu Hz. Muhammed'e bildirdi. O da Mekke'ye girinceye kadar câsusun tutukluluk hâlinin devâm etmesini istedi. Câsus, fetih gerçekleşikten sonra Peygamber'in dâveti üzerine İslam'a girdi. Bu kimse daha sonra Huneyn'e katılacak ve Evtâs'ta şehîd düşecektir.¹²⁸

Müslümanlar ancak Mekke'ye iyice yaklaştıkları zaman seferin buraya yönelik planlandığını anladılar. Böylece Mekke şehri, pek çok kabileyle siyâsî ve ekonomik işbirliği hâlinde olmasına rağmen hiçbir yerden destek almaya fırsat bulamadı. İkişer

¹²⁶ Muhammed b. Ömer el-Vâkîdî, *Kitâbü'l-Megâzî*, London, 1966, II, 786-787.

¹²⁷ Sarıçam, "Müzeyne", *DİA* (İstanbul 2006), XXXII, 250.

¹²⁸ Vâkîdî, II, 805-806.

kişilik süvâri birliklerinin gece meşâle taşınması ve her neferin büyük ateşler yakması gibi askerî hîleler sebebiyle Mekkeliler gelenleri olduğundan kat kat fazla zannederek korktular. Biraz da âni baskın sebebiyle şaşkınlığa uğrayan Mekkeliler fazla mukâvemet göstermeden teslîm olmak durumunda kaldı. Mekke'nin fethinden sonra Hz. Muhammed Mekkelilere hitâp ederek “ Ben, size kardeşim Yûsuf'un (a.s.) dediğini diyorum; bugün sizi kınamak yok. Allah sizi afvetsin. O merhametlilerin en merhametlisidir.”¹²⁹ dedi. Oysa seneler önce onun yaşadığı şehir olan Mekke'den çıkması ve Taif'e gitmesi, daha sonra da Medîne'ye hicret etmesinin nedeni, amcası ebû Tâlib'in vefâtından sonra kendisini himâye edecek, eman verecek kimsenin olmayışıydı. Hz. Muhammed bu konuşmasıyla Mekke'li müşriklerin kendisinden ve müslümanlardan esirgedikleri emanı, emniyet ve barış içinde berâber yaşama hakkını vererek, onların kendi pişmanlıklarını hissetmelerini sağlıyordu. Böylece iki toplum arasında berâber yaşamak için gerekli şartları meydana getirmelerine imkan hazırlanıyordu.¹³⁰

Peygamber konuşmasında tevhid, Allah'ın varlığı ve birliği üzerinde durdu. O'nun eşi ve ortağı bulunmadığını, vaâdini yerine getirdiğini, kuluna (kendisine) yardım ettiğini, düşmanları bozguna uğrattığını bildirdi. Câhiliye dönemine âit fâizin, kan ve mal davâlarının kaldırıldığını, sidâne ve sikâye gibi hacıların ihtiyaçlarını karşılama hizmetleri dışındaki kurumların lağvedildiğini duyurdu. Diyet ödenmesi gereken öldürme olayları, vârise vasiyet yapılamayacağı, câhiliye dönemi kibirlenmelerinin ve atalarla övünmenin kaldırıldığını duyurdu. Bütün insanların Âdem'in (a.s.) nesli olduğunu ve onun da topraktan yaratıldığını söyledi. “Allah katında en iyiniz, en fazla takvâ sâhibi olanınızdır.” dedi. Mekke'nin Allah tarafından haram ve dokunulmaz bölge kılındığını hatırlattı ve bu yasağın kendisi tarafından da pekiştirildiğini bildirdi. Bütün bu ifâdeler hem muzaffer bir devlet başkanının, bir komutanın sözleri olarak kânun hükmü taşıyor, hem de bir peygamber lafzı olarak tutarlılığı ile İslam'ın değişmez kurallarını ortaya koyuyordu. Artık câhiliye âdetlerinin hiç biri bu topraklarda barınacak mahal bulamayacaktı. Putperestliğin asırlardır kalbi olan Mekke düşmüştü. Sıra kuşkusuz diğer putperest kalelere de gelecekti. Nitekim ilk icraâtlardan birisi de Kâbe ve çevresinde bulunan putların yıkılması oldu. Putların tahta olanları yakılarak imhâ

¹²⁹ Yusuf suresi; 92.

¹³⁰ Bozkurt, “Eman”, *DİA* (İstanbul 1992), V, 311.

edildi. Yapılan bir îlânla herkesin evinde bulunan putu imhâ etmesi istendi. Peygamberimiz Ramazan ayı içinde çevredeki putları kırmak için birlikler sevketti. Hâlid b. Velid'i Uzzâ, Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî'yi Menât, Amr b. As'ı Süvâ' adlı putları kırmak için görevlendirdi. Put alım-satımını, şarap, domuz eti ve ölü hayvan eti bedelini yemeyi ve kâhine ücret vermeyi yasakladı.¹³¹

Mekke'nin fethi gerçekleşikten sonra Hz. Hamzanın kâtili Vahşî, daha korunaklı ve kendisi için güvenli olan Taif'e kaçtı ve burada barınma imkânına kavuştu. Mekke'nin fethedildiği ve halkının İslam dinine girdiği haberi çok kısa bir sürede Taif'e ulaştı. Bu habere üzülen Taifliler, büyük öfkeye kapıldılar. Bu nedenle Mekkelilerin Taif'te bulunan mallarına el koymaya karar verdiler. Bu hareket ise Mekke halkının mülkiyet haklarına saldırı demektir. Bu nedenle Mekke'ye hâkim olan İslam devletinin bu saldırıya karşılık vermesi, haksızlığı bertaraf ederek hakkı sâhibine geri vermesi gerekmektedir. Zîra, Taiflilerin karşılıklarına aldıkları ve tepki gösterdikleri esâsen Mekkeliler değil, İslam devletiydi. Böylece Taif ilk hedef durumuna gelmiş oldu.¹³²

Müslümanlar, siyasi ayrışmaların yaşandığı bu süreçte büyük ve önemsenmesi gereken bir taraf olarak Arabistan'ın siyâsi yapısında yerini aldı. Taif ise korunaklı yapısı, zengin ve itibarlı nüfusuyla putperestliğin kalesi durumundaydı. İslam dinine ve müslümanlara verdikleri zararlardan dolayı Hz. Muhammed tarafından yakalanması ya da öldürülmesi emredilen birçok kişi kaçarak Taif'e sığınmakta ve burada yaşamını devâm ettirmek için gerekli ortamı kolaylıkla bulabilmekteydi. İslam dînini ve Hz. Muhammed'i ve müslümanları hedef alan hicivleri ve sivri dili ile tanınan ünlü şâir Ka'b b. Züheyr¹³³ ve Hz. Hamzâ'nın kâtili Vahşî de bunlar arasındaydı.¹³⁴ Bu nedenlerle Taif müslümanların hedefleri arasında ön sırada yer alıyordu.

Mekke'ye düzenlenen seferin çok büyük bir çarpışmaya sahne olmadan sulh yoluyla zafere ulaşmasından sonra önce Kâbe'deki putlar temizlendi, daha sonra da komşu bölgelerdeki putların yok edilmesi için birçok birlik gönderildi. Bunlardan birisi de Hâlid b. Velid'in kumandasında bulunan birlikti. Bu birlik Mekke ve Taif arasındaki Nahle'ye giderek ünlü Uzza putunu kırdı. Bu hareket, kendi putları olan "Lât" için

¹³¹ Vâkıdî, II, 864-865.

¹³² Ebî Abbas Muhammed b. Yahyâ el-Belâzûrî, *Fütûhu'l-Buldân*, Beyrut 1987, s. 75.

¹³³ Uğur, "Büceyr b. Züheyr", 481.

¹³⁴ Buhârî, *Kitâbu'l-Megâzî*, "Hamza b. Abdül'l-Muttalîb'in öldürülmesi bâbı", 24.bâb, VIII, 3813-3814.

endîşelenen Taiflileri heyecanlandırdı. Hevâzin kabileleri de daha önceden Mekke'yi hâkimiyetleri altına alan müslümanlara karşı harekete geçmişlerdi. Hz. Muhammed vâzîfelendirdiği câsuslardan biri olan Abdullah b. ebû Hadred el-Eslemî vâsitasıyla Hevâzin ve Sakif kabilelerinin Evtâs Vâdisi'nde toplandıklarından haberdâr oldu. Ebû Hadred, Hevâzin'lilerin arasına girerek yaptıkları hazırlıkları tek tek öğrendi. Vakit kaybetmeden geri dönerek durumdan Hz. Muhammed'i haberdâr etti. Ömer b. Hattâb, verilen ayrıntılarda yalan beyân olabileceğini söylese de Hz. Muhammed câsusu doğrulayarak Ömer'i teskîn etti.¹³⁵ İslam ordusuna karşı bir hücum düşüncesi varsa, ilk saldıranın kazanacağı düşüncesiyle, vakit kaybetmeden düşmanla karşılaşması gerekiyordu. Hz. Muhammed bu düşünceyle Mekke'yi idâre etmek üzere vekil olarak Attâb b. Esîd b. ebi'l-Îs b. Ümeyye b. Abd-i Şems'i görevlendirerek İslam ordusuyla Mekke'den ayrıldı. Yeni müslüman olan Mekkelilerden çok sayıda gönüllü de bu orduya katılmıştı. Bunlar arasında Kudeyd mevkîinde yaşayan Benî Süleym kabilesinden yaklaşık 1000 kişi de vardı. Süleym'liler Mekke fetholunduğu esnâda gelerek müslüman oldular, ardından hazırlanan orduya dâhil olmak istediler.¹³⁶

İslam ordusu Hz. Muhammed komutasında Huneyn vâdisine doğru ilerliyordu. On iki bin kişilik İslam ordusu Huneyn mevkîsinde sabahın erken saatlerinde ânî bir saldırıya uğradı.¹³⁷ Ok yağmuruna tutulan müslüman süvâriiler geri çekildiler. Ordunun kalan kısmı bu beklenmedik saldırıya uzun süre dayanamayarak bozguna uğradı. Büyük bir yenilgi Allah Teâla'nın yardımı ve Hz. Muhammed'in soğukkanlılığı sâyesinde önlenmiş oldu. Hz. Muhammed yanındaki az sayıda askerle saldırıyı karşıladı, dağılan kuvvetleri topladı. Böylece durum kısa süre içerisinde tersine döndü. Düşman kuvvetleri yenilgiye uğrayınca yanlarında getirdikleri malları, kadın ve çocukları, sâhip oldukları sürüleri de geride bırakarak vâdîlere, boğazlara doğru kaçarak kurtulmayı hedeflediler. Kur'ân-ı Kerîm'de bu olay nedeniyle müslümanların dikkati çekildi ve sayılarının çokluğu sebebiyle böbürlenmemeleri gerektiği bildirildi.¹³⁸ Mekke'nin fethi nedeniyle fazlaca gurûra kapılan ve haklı dâvâları nedeniyle kendilerini yenilmez

---

¹³⁵ İbn Hişâm, IV, 111.

¹³⁶ İbn Sa'd, I, 307- 308; Hamîdullah, "Huneyn", 379 ; " Muhammed" *Meydan Larousse* (İstanbul 1992), XIV, 199.

¹³⁷ İbn Hişâm, IV, 112.

¹³⁸ Buhârî, IX, Kitâbu'l-Megâzî, 56.bâb, 4014.

hisseden müslümanlara, yaşadıkları bu hâdiseden ibret almaları için Allah Teâla tarafından şöyle hitâp edildi;

*“ And olsun ki; Allah (c.c.) birçok yerde ve Huneyn gününde size yardım etmiştir. Çok sayıda olmanız o zaman sizi böbürlendirmişti de, bu sizin hiçbir işinize yaramamıştı ve yeryüzü olanca genişliğine rağmen size dar gelmişti. Sonunda geriye dönerek kaçmıştınız. Sonra Allah, (c.c.) resûlü ve mü'minlerin üzerine muhâfazasını indirdi. Sizin görmediğiniz orduları indirdi ve îmân etmeyenleri cezâlandırdı. Bu, kâfirlerin cezâsıydı.”*¹³⁹

Huneyn'de bozguna uğrayan Hevâzin ve müttefiki olan kabileler kaçmaya başladılar. Bozgun esnâsında hadîseye tanıklık eden Abbas b. Mirdas es-Sülemî âni şöyle dile getiriyordu;

“Sanki Benî Muaviye b. Bekr bir koyun da İslam'a doğru meliyor.

Biz dedik ki; “ Müslüman olunuz, biz sizin kardeşiniziz

Ve kalbimizde size karşı bir düşmanlık yoktur.

Sanki kavm bize doğru sulhden sonra geldikleri zaman

*Düşmanlıktan dolayı gözleri şaşmış olmuştular.”*¹⁴⁰

Bu şiirle müşrik ordusu hem İslam'a dâvet ediliyor hem de onlara karşı müslümanların içlerinde kin beslemediklerini belirtiliyordu. Hevâzin ehline, aynı dîne inanmak suretiyle kardeş olma çağrısında bulunulmuş oluyordu. Şiirin her dizesinde Taiflilere karşı bir meydan okuma ve güç gösterisi dikkati çekmektedir. Kibirli ve azamet hissiyle uzlaşmaya yanaşmayan Sakifoğulları'nın İslam'ı kabûl etmekten başka seçenekleri olmadığına vurgu yapılmaktadır.

Huneyn harbinde bozguna uğrayan müşriklerin bir kısmı Evtâs'a, bir kısmı da önce bir kaleye sığınmışlar, daha sonra da burayı yeterince güvenli bulmayarak Taif kalesine kaçarak sığınmışlardı. Evtâs'takilerin başında komutan olarak Düreyd b. Sımne, Taif'e kaçan müşriklerin komutasında ise Mâlik b. Avf bulunuyordu.¹⁴¹ Her iki müşrik komutan da müslümanların onları tâkip ederek yeniden çarpışacaklarına kesin gözüyle

¹³⁹ Tevbe; 25-26.

¹⁴⁰ İbn Hişâm, IV, 126-129.

¹⁴¹ Vâkîdî, III, 917 ; Buhârî, IX, Kitâbu'l-Megâzî, “ Evtâs gazvesi bâbı”, 57.bâb, 4018.

bakıyorlardı. Bu nedenle de savaş hazırlıklarını yapmışlardı. Müşriklerin bıraktığı ganîmet yirmi dört bin deve, kırk bin koyun, sekiz bin esirden ibâretti. Hz. Muhammed, kaçan düşmanı elden kaçırmak istemiyordu. Bu nedenle henüz müslüman savaşçılar arasında paylaştırılmamış olan ganîmetin başına ez-Zâim el-Huzâî, eş-Şehîr'i ve Büdeyl b. Verkâ'yı âmil (sorumlu) olarak bıraktı. Hz. Muhammed, Cîrâne mevkiinde buluşmak üzere sözleşerek orduyu ikiye ayırdı. Kuvvetlerin bir kısmını düşmanı kovalamak için Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin amcası olan Ebû Âmir emrinde Evtas'a gönderdi. Hâlid b. Velid'i, komutasındaki 100 kişilik bir süvâri öncü birliğiyle Taif üzerine gönderdi.¹⁴² Ordunun geri kalan kısmını da komutayı eline alarak kendisi yönetti ve Taif'e doğru ilerledi.

Taif kale korunağına sahip olduğu için Hz. Muhammed buna uygun bir silahlanma yoluna gidilmesi gerektiğini biliyordu. Bu nedenle daha evvel denemedikleri bir metot kullanmak istedi. Taifliler müslümanların Huneyn'den sonra kendilerine yöneleceklerini tahmîn ettikleri için, aralarından Gaylân b. Seleme ve Urve b. Mes'ud gibi kimseleri mancınık ve arrâde yapımını ve kullanımını öğrenmeleri için Cüreş'e göndermişlerdi. Hz. Muhammed de bunu haber alınca, muhtemelen Hayber'de ganîmet olarak ele geçirilen mancınığı Taif kalesini ele geçirmek için kullanacaktı.¹⁴³ Ayrıca Peygamber kale muhâsarasında kullanılmak üzere gerekli techîzâtı buradan satın almaları için birkaç sahâbeyi Cüreş'e gönderdi.¹⁴⁴ Bu hareket bir anlamda putperestliğe karşı bir harb olacağı için, Hz. Muhammed topyekun bir mücadele planlamaktaydı. Bu nedenle, Devs kabilesinin sayılan kimselerinden olan Tufeyl b. Amr'ı, Devs kavminin putu olan Zü'l-Kefeyn'i yok etmekle görevlendirdi. Hz. Muhammed, stratejik önemi ve İslam dînine düşmanlığı âşikâr olan Taif'e bizzât gitmeyi tercîh etmiştir.¹⁴⁵

Tufeyl b. Amr ed-Devsî, yanında bulunan kuvvetle kavminin yaşadığı topraklara giderek emri yerine getirdi. Ahşâp bir put olan Zülkefeyn'i, onun bâtil olduğunu etrâfını çevirenlere daha etkili bir şekilde göstermek için şiirler inşâd ederek ateşe verdi. Emri yerine getirdikten sonra Devs kavmini İslam dinine dâvet eden Tufeyl'e kavmi icâbet

¹⁴² Fayda, " Hâlid b. Velid", *DİA* (İstanbul 1997), XV, 290.

¹⁴³ İbn Sa'd, I, 312; Nebî Bozkurt, " Mancınık", *DİA* (Ankara 2003), c. 27, 564- 565; Ahmed Cevdet Paşa, *Kıssâs-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, İstanbul 1966, I, 215.

¹⁴⁴ Önkal, " Cüreş", *DİA* (İstanbul 1993), XIII, 137.

¹⁴⁵ Buhârî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 57.bâb, " Evtâs gazvesi bâbı", IX, 4018; Kapar, " Hevâzin", *DİA* (İstanbul 1998), XVII, 277.

ederek müslüman oldular. Tufeyl b. Amr, daha sonra Taif'e doğru hareket etmek ve Taif kalesi önlerinde çarpışmakta olan müslüman mücâhidlere katılmak amacıyla kavminin yanından ayrıldı. Artık İslam dînine girmiş olan Devs kavminden dört yüz savaşçı da Tufeyl b. Amr ile birlikte Taif'e doğru ilerledi.

Hz. Muhammed, Taif karşısında müslümanların her zamankinden daha donanımlı olmaları gerektiğini biliyordu. Bu kale muhâsarası için daha önce müslümanların kullanmadıkları bâzı teknikler denemek istediler. Yemen'e bağlı Cüreş bölgesi, Arap Yarımadası'nda bilhassa harp malzemelerinin o zamana kadar en gelişmiş tekniklere sâhip olan eski bir yerleşim merkezi olmasıyla şöhret kazanmıştı. Kuşatmalarda mancınık ve kale duvarlarına kolayca yaklaşmayı sağlayan debbâbe, ağaçların sığır derisiyle kaplanmasıyla elde edilen, kalelere yaklaşmayı sağlayan dabûr¹⁴⁶ gibi araçlar burada îmâl ediliyordu. Çevre kabileler, bu âletlerin yapımı ve kullanımını öğrenmek için Cüreş bölgesine adam gönderirlerdi. Hz. Muhammed (s.a.v.) birkaç sahabeyi bu teâmüle uygun olarak Taif'i Muhâsara etmeden evvel Yemen'e bağlı Cüreş'e mancınık yapımını öğrenmek için göndermişti.¹⁴⁷ Hz. Muhammed ayrıca kale dışından itibaren, ordugâh çevresindeki yerlere hurma ağacından îmâl edilen ve "hasek" denilen ayaklara batan çatal engeller döşenmesini emredecekti.¹⁴⁸

2.2.2. Taif Muhasarası

Hz. Muhammed, Huneyn'de bozguna uğrayarak kaçan müşrikleri tâkip etmek ve yarım kalan vuruşmayı bitirmek maksadıyla İslam ordusuyla Taif'e doğru yola çıktı.

Müslümanların ilk uğradıkları durak Nahletü'l-Yemâniyye oldu. Zaman kaybetmeden ilerleyen kuvvetler daha sonra sırasıyla Karn, Müleyh, Liyye Vâdîsi ve Buhratü'r-Ruğa'ya ulaştı. Bu mevkîde İslam ordusunun bu topraklara uğramasının bir nişânesi olarak bir mescîd binâ edildi ve Hz. Muhammed yapılan bu mescîdde namaz kıldı. Hz. Muhammed'in bu tutumu, bu mevkîlerin bir süre sonra Allah'a (c.c.) inanan, O'na kulluk eden insanların yaşayacağı yerler olacağını da işâreti idi.¹⁴⁹ Hz. Muhammed, bu

---

¹⁴⁶ İbn Hişâm, IV, 166.

¹⁴⁷ Önkal, "Cüreş", *DİA* (İstanbul 1993), VIII, 137.

¹⁴⁸ Vâkîdî, III, 927; İbn Sa'd, II, 158; Belâzûrî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, I, 367.

¹⁴⁹ İbn Hişâm, II, 482; Kettânî, II, 110.

mescid inşaatında çalışarak duvarlarını ördü, sahabîler de yapım aşamasında taş taşıma görevini üstlendiler.¹⁵⁰

İslam ordusu Buhratü'r-Ruğa'da konakladığı sırada Benî Leys kabilesine mensûp bir kişinin Hüzeyl kabilesine mensûp bir adamı katlettiği haberi Hz. Muhammed'e ulaştırıldı. Her iki taraf da Peygamber huzûrunda iddiâ ve savunmalarını yaptılar. Hz. Muhammed de haksız yere adam öldürmenin cezâsı olan kısâs hükmünü burada uygulama emrini verdi. Bunun üzerine kâtil Hüzeyl'lilere teslîm edildi. Onlar da kısâs hükmünü uyguladılar. Bu şekilde İslam'da ilk kısâs hükmü uygulanmış oldu.¹⁵¹

Hz. Muhammed ve İslam ordusu Leyye'de iken, müşriklerin kumandanı Mâlik b. Avf'ın köşkünün bulunduğu mevkîye geldi. Köşkün aranması emrini alan müslüman savaşçılar, köşkte kimseyi bulamayınca durumu Hz. Muhammed'e bildirdiler. O da düşmanlarının komutanına âit olan bu köşkün yakılmasını emretti. İslam ordusunun başkumandanının bu emri derhâl yerine getirildi. Ordu ilerlemeye devâm ettiği sırada Dayka denilen bir yola girildi. Hz. Muhammed tâkip edilen bu yolun ismini sordu. Yanında bulunanlar O'na "Dayka" (zorluk yolu) olduğunu söyleyince, kendisi yolun ismini "Yüsrâ" olarak değiştirdi ve bu yolun kolaylık, genişlik yolu olduğunu beyân etti.

Yolculuk esnâsında müslümanlar yol üzerinde bir kabirle karşılaştılar. Hz. Muhammed bu kabrin Semûd kavminden olan Ebû Rigâl'in kabri olduğunu, müslümanların eğer isterlerse veyâ O'nun söylediklerini gözleriyle görmek isterlerse, bu kabri açabileceklerini ve içindeki altın dalı çıkarabileceklerini söyledi. Bunun üzerine sahâbîlerden bâzıları büyük bir heyecânla asırlar önce vukû bulmuş bir hâdisenin bâkiyelerini görmek için hemen kabri kazmaya başladılar. Kısa bir süre sonra kabirde bulunan altın dala ulaşan sahâbeler, Hz. Muhammed'in peygamberliğinin hak oluşunu bir kez daha te'yîd etmiş oldular.¹⁵² Bu altın dalın ağırlığı yirmi rıttan fazla idi ve altın dalın değeri bin dirhemi aşıyordu.¹⁵³ Bu olay; müslümanların îmânlarını tâzelenmesi, yapılan işlerin Allah Teâlâ'nın emri ve inkıyâdıyla peygamberi tarafından

¹⁵⁰ Vâkıdî, III, 924.

¹⁵¹ İbn Hişâm, IV, 125, Vâkıdî, III, 924; Ebû Câfer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târihi'r-Resul ve'l-Mülûk.*, Kâhire 1119, III, 133.

¹⁵² İmam Muhammed b. Muhammed b. Süleyman er-Rudânî, *Cem'ü'l-Fevâid min Câmiu'l-Usûl ve Mecmai'z-Zevâid*, İstanbul 2003, " siyer ve megâzi", III, 6675. hadis, 37.

¹⁵³ Mehmed Âsım Köksal, *İslam Târihi*, İstanbul 1981, VIII, 452.

gerçekleştirildiğini görmeleri açısından çok yararlı olmuştu. İslam ordusunun, yenilmez olarak bilinen Taiflileri kuşatmak üzere hareket etmelerinden önce bu hâdisenin cereyân etmesi oldukça mânidârdı.

İslam ordusu “Sâdire” denilen mevkîde, bir sedir ağacının altında mola verdi. Bu mevkî, Sakif kabilesine mensûp bir kimsenin arâzisine çok yakındı. Bahçe sâhibine, bulunduğu mekanı terk etmesi, aksi takdirde yıkılacağı mesajı ulaştırıldı. Bu tutum, o kimsenin şahsında kısa bir süre önce müslümanları yok etmek üzere birleşen müşrik Sakifliler’e yönelik bir tehditti. Sâhibi arâzisinden çıkmaya yanaşmayınca, bahçe târumâr edildi. Müslümanların ne derece kararlı olduğu daha iyi anlaşılıyordu. Artık iyice Taif kalesine yaklaşan İslam ordusu, kaleye yakın bir alanda konakladı. Bir anda müslümanların üzerine kale çevresindeki bahçelerden ok atılmaya başlandı. Bu esnâda birkaç sahâbe şehît oldu. Böylece sıcak savaş başlamış oldu.¹⁵⁴

Taif muhâsarası H. sekizinci sene (m. 630) Şevvâl ayında başladı.¹⁵⁵ Bu muhâsaraya Kays Aylân büyük kabilesine bağlı Eşcâ, Süleym ve Benî Fezâre kabileleri de katılıyordu. Onlar kendi akrabalarına karşı İslam adına savaşmak istiyorlardı. Daha evvel de izâh ettiğimiz gibi Taif kalesinde savunmaya çekilmiş olan Hevâzin ve Sakif kabileleri de Kaysî idiler ve islamı kabul etmiş olsalar dahi akrabalarından böyle bir girişim beklemiyorlardı. Bu nedenle Taif kuşatması ayrı bir önem arz etmektedir.¹⁵⁶ Muhâsaraya katılan sahâbelerden kaynaklarımızda bizzat ismi belirtilenler şunlardır;

1. Abdullah b. Âmir b. Rebîa¹⁵⁷
2. Abdullah b. Amr b. Avf el-Müzenî¹⁵⁸
3. Abdullah b. Büdeyl¹⁵⁹
4. Abdullah b. Ebû Bekir sıdık¹⁶⁰
5. Abdullah b. ebû Ümeyye¹⁶¹
6. Abdullah b. Hâris¹⁶²

¹⁵⁴ İbn Hişâm, IV, 171-172; Vâkıdî, III, 964.

¹⁵⁵ Buhârî, IX., “Taif gazvesi bâbı”, 4019.

¹⁵⁶ “Kays Aylân”, *DİA* (Ankara 2002), XXV, 91.

¹⁵⁷ Mustafa Fayda, “Abdullah b. Âmir”, *DİA* (İstanbul 1988), I, 84-85.

¹⁵⁸ Vâkıdî, III, 929-930.

¹⁵⁹ Çakan, “Abdullah b. Büdeyl”, *DİA* (İstanbul 1998), I, 89.

¹⁶⁰ Mehmed Ali Sönmez, “Abdullah b. Ebû Bekir Sıdık” *DİA* (İstanbul 1996), I, 95.

¹⁶¹ Âkif Köten, “Abdullah b. Ebû Ümeyye”, *DİA* (İstanbul 1998), I, 97.

¹⁶² M. Yaşar Kandemir, “Abdullah b. Hâris”, *DİA* (İstanbul 1988), I, 105.

7. Abdullah b. Süheyl ¹⁶³
8. Abdullah b. Üneys el-Cühenî ¹⁶⁴
9. Ali b. Abbâs
10. Ali b. ebî Tâlib ¹⁶⁵
11. Âtika bint Abdülmuttalib ¹⁶⁶
12. Bilâl-i Habeşî ¹⁶⁷
13. Bilal b. Hâris ¹⁶⁸
14. Büceyr b. Züheyr ¹⁶⁹
15. Cüleyhe b. Abdullah
16. Ebû Bekre Nüfeyl b. Mesrûh es-Sekafî ¹⁷⁰
17. Ebû Hâris Nevfel b. Hâris b. Abdülmuttalib el-Kureşî ¹⁷¹
18. Ebû Hasme el-Ensârî ¹⁷²
19. Ebû Mûsa el-Eş'arî ¹⁷³
20. Ebû Süfyân b. Hâris
21. Ebû Süfyân el-Hâşimî ¹⁷⁴
22. Ebû Süfyân Sahr b. Harb b. Ümeyye ¹⁷⁵
23. Ebûbekir es-Siddîk ¹⁷⁶
24. Enes b. Mâlik ¹⁷⁷
25. Eymen b. Ümmü Eymen
26. Fâdıl b. Abbâs
27. Hakem b. Ebü'l-As ¹⁷⁸
28. Hâkim b. Hizân ¹⁷⁹

¹⁶³ İsmâil Lütfü Çakan, "Abdullah b. Süheyl", *DİA* (İstanbul 1998), I, 136.

¹⁶⁴ Çakan, " Abdullah b. Üneys el-Cühenî", *DİA* (İstanbul 1998), I, 140.

¹⁶⁵ Reşit Haylamaz, *Saâdet Asrına Doğan ilk Yıldızlar, Sahâbiler*, İstanbul 2003, s. 69.

¹⁶⁶ Rudânî, " siyer ve megâzî", III, 373.

¹⁶⁷ Buhârî, IX, 328. hadis, 4023.

¹⁶⁸ Sarıçam, " Müzeyne", *DİA* (İstanbul 2006), XXXII. 250.

¹⁶⁹ Uğur, "Büceyr b. Züheyr", 480- 481.

¹⁷⁰ Asrî Çubukçu, "Ebû Bekre" *DİA* (İstanbul 1994), X, 114.

¹⁷¹ Abdülkâdir Şenel, " Nevfel b. Hâris", *DİA* (İstanbul 2007), XXXIII, 51.

¹⁷² Çubukçu, " Ebu Hasme el-Ensârî", *DİA* (İstanbul 1994), X, 151.

¹⁷³ Buhârî, IX, 328. hadis, 4023.

¹⁷⁴ Mehmet Yaşar Kandemir, "Ebû Süfyan el-Hâşimî", *DİA* (İstanbul 1997), X, 232.

¹⁷⁵ Aycan, " Ebû Süfyan", *DİA* (İstanbul 1994), X, 231.

¹⁷⁶ Fayda, "Ebû Bekir es-Siddîk", *DİA* (İstanbul 1994), X, 103.

¹⁷⁷ İbrahim Cânan, "Enes b. Mâlik" *DİA*, XI, 234- 235.

¹⁷⁸ Selman Başaran, "Hakem b. Ebü'l-As", *DİA* (İstanbul 1997), XV, 175- 176.

¹⁷⁹ Sarıçam, "Hâkim b. Hizân", *DİA* (İstanbul 1997), XV, 187.

29. Hâlid b. Saîd¹⁸⁰
30. Hâlid b. Velîd
31. Halime bint Abdillâh¹⁸¹
32. Hâris b. Sehl b. ebî Sa'saa
33. Havle bint hakîm b. Ümeyye b. Evkâs es-Sülemiyye¹⁸²
34. Hubâb b. Münzîr¹⁸³
35. Huveytûb b. Abdü'l-Uzza¹⁸⁴
36. Hz. Abbas¹⁸⁵
37. Ka'b. b. Mâlik¹⁸⁶
38. Muğîre b. Şu'be¹⁸⁷
39. Münzir b. Abdullâh
40. Nevfel b. Muâviye ed-Düelî¹⁸⁸
41. Nu'man b. Muarrin¹⁸⁹
42. Osman b. Talhâ¹⁹⁰
43. Ömer ibnü'l-Hattâb¹⁹¹
44. Rukaym b. Sâbit b. Sâlebe b. Zeyd b. Levzân b. Muâviye¹⁹²
45. Sa'd b. Ebî Vakkâs¹⁹³
46. Sâbit b. el-Ecdâ¹⁹⁴
47. Sâid b. Ceze'
48. Sâid b. Hâris b. Kays b. Adiyî
49. Sâid b. Sa'd b. As b. Ümeyye
50. Seleme b. Ekvâ¹⁹⁵
51. Selmân-ı Fârisî¹⁹⁶

¹⁸⁰ Kandemir, "Hâlid b. Saîd", *DİA* (İstanbul 1997), XV, 287- 288.

¹⁸¹ Rudânî, III, 373.

¹⁸² Vâkîdî, III, "Taif gazvesi", 935; Başaran, " Havle bint Hakim", *DİA* (İstanbul 1997), XVI. 538

¹⁸³ Vâkîdî, III, 925.

¹⁸⁴ Ahmed Şâhin, *Nasıl Sahâbe Oldular*, İstanbul 2001, s. 211.

¹⁸⁵ Komisyon, "Abbas", *DİA* (İstanbul 1988) I, 17.

¹⁸⁶ İbn Hişâm, IV, 167-169.

¹⁸⁷ Aycan, " Muğîre b. Şu'be", *DİA*, (İstanbul 2005), XXX, 377.

¹⁸⁸ Vâkîdî, III, 967.

¹⁸⁹ Sarıçam, " Müzeyne", 250; Çubukçu, " Nu'man b. Mukarrin", *DİA* (İstanbul 2007), XXXIII, 240.

¹⁹⁰ Mehmet Efendioğlu, " Osman b. Talhâ", *DİA* (İstanbul 2007), XXXIII, 475.

¹⁹¹ Vâkîdî, III, 933 .

¹⁹² İbn Hişâm, IV, 177-178.

¹⁹³ Vâkîdî, III, 970.

¹⁹⁴ Rudânî, III, 373.

¹⁹⁵ Buhârî, "Kitâbu'l-Megâzî, 47.Bâb, IX, 398.

52. Tufeyl b. Amr ed-Devsî ¹⁹⁷
53. Urtufa b. Cennâb
54. Urtufa b. Hubâb
55. Usâme b. Zeyd
56. Uyeyne b. Bedr
57. Ümmü Seleme ¹⁹⁸
58. Ya'kûb b. Zem'a ¹⁹⁹
59. Ya'lâ b. Mürre es-Sekâfî ²⁰⁰
60. Ya'lâ b. Ümeyye ²⁰¹
61. Yezîd b. Zem'a b. el-Esved ²⁰²
62. Zeynep bint Cahş

Hz. Muhammed Taif'e ulaştıktan dört gün sonra, onun sipâriş ettiği mancınık ve debbâbeleri teslim yerine ulaştırmak üzere Taif'e doğru hareket eden Ezd kabilesine mensûp kimseler de geldiler. Aralarında Nu'mân b. Zerkâ el-Lehbî de bulunuyordu. Ayrıca Tufeyl b. Amr ve yanındaki kuvvetler de gelerek orduya katıldılar.

İslam dîninde esâs olan barıştır, savaş istisnâî bir durumdur. Çünkü İslâm, kelime mânâsı itibâriyle sulh ve selâmet demektir. Fakat bir devletin veyâ toplumun tek taraflı olarak barış istemesi bir anlam ifâde etmemektedir. Karşındaki düşman size saldırmak için hazırlanıyor ve bu uğurda fırsat kolluyor ise, sizin de buna hazırlıklı olmanız gerekir. Bu konuda Hz. Muhammed: "Ey cemâat, düşmanla karşılaşmayı temennî etmeyin, Allah'tan âfiyet isteyin. Onlarla karşılaştığınız zaman da sabredin. Biliniz ki cennet, kılıçların gölgesi altındadır." demektedir.²⁰³ Hz. Muhammed böylece müslümanları savaştan uzak tutmakta, ancak savaş kaçınılmaz olduğu zaman da, onu en güzel şekilde başarmayı emretmektedir. İşte bu nedenle barış için, Taif halkını barışa, islâma ya da anlaşmaya dâvet etmek için önce elçiler gönderilmesi kararlaştırıldı.²⁰⁴

---

¹⁹⁶ Suruç, II, 534.

¹⁹⁷ Vâkıdî, III, 923.

¹⁹⁸ Buhârî, Sahîh, Kitâbu'l-Megâzî, "Taif gazvesi" bâbı, 325.hadis, IX, 4020.

¹⁹⁹ Muhammed Ahmed Başmil, *Min Meâriki'l-İslâmi'l-Fâsıla*, Kâhire 1988, IX, 142.

²⁰⁰ Vâkıdî, III, 968.

²⁰¹ Buhârî, IX, 329. hadis, 4025.

²⁰² Başmil, IX, 142.

²⁰³ Buhârî, "Cihâd" bâbı, 155.

²⁰⁴ Mustafa Ağırman, "Savaş Komutanı Olarak Hz. Muhammed", *Ebedî Risâlet Sempozyumu*, İzmir 1991, s.150.

İlk olarak Yezîd b. Zem'a b. el-Esved elçi olarak seçildi. İslam ordusunun elçisi, müslümanlar arasından atını kalenin önlerine doğru sürerek öne çıktı. Yezîd, kalenin komutasını elinde bulunduran Sakiflilere İslam ordusunun elçisi olarak kendileriyle konuşmak istediğini, bunu sağlamak amacıyla kendisine emân vermelerini istedi. Sakifliler önce istenilen emânı kendisine verdiklerini bildirdiler. Fakat bu sözlerine sâdik kalmayarak kaleye girmeye hazırlanan Yezîd'i kaleden attıkları oklarla şehîd ettiler. İşte Taif muhâsarasında ilk şehîd olan kimse, bu sahâbedir.²⁰⁵

Bu hâdisde iki taraf arasında diplomatik bir kriz sebebi, Sakifliler açısından da bir utanç vesîlesi oldu. Çünkü bu şekilde sinsice öldürülen kişi düşman bile olsa, emân almış, canının emniyet içinde olacağına dâir şeref sözü verilmiş bir elçiydi. Onu kaleden ok atarak öldüren kişi de meşhûr Sakif'li hakîm ve şâir Ümeyye b. ebi's-Salt'ın kardeşi olan Huzeyl b. ebi's-Salt idi. Sakif kabilesi de müslümanlarla aynı fikirde olduğu için Huzeyl'i elleri bağlanmış şekilde kaleden dışarı gönderdiler. Müslümanlar arasından maktulün kardeşi olan Ya'kûb b. Zem'a kaleye doğru giderek, cezâsı verilmek üzere bağlanmış olan Huzeyl'i teslim aldı. Hz. Muhammed yanlarına geldi. Bu mekân Yezîd'in öldürüldüğü yer olan kale kapısının önüydü. Ya'kûb b. Zem'a Hz. Muhammed'e bu kişinin kardeşinin kâtili olduğunu belirtince o da kânunun uygulanmasını isteyen bu sahâbiye izin verdi. Böylece Huzeyl'in boynu vurularak îdâm edildi.

İlk elçinin şehîd edilmesi, müslümanları hayli üzdü. Ancak diplomatik çözüm yolu sonuna kadar denemek amacıyla ikinci elçi olarak Hz. Muhammede vahiy kâtipliği yapan Hanzale b. Rebî, Taif halkının barış isteyip istemediğini öğrenmek için kaleye elçi olarak gönderildi. Ancak olumlu sonuç alınamayınca elçi geri döndü.²⁰⁶

Müslümanlar etrâfı surlarla çevrili olan Taif şehrini muhâsara altına aldılar. Taif halkı savunmaya çekilerek hemen kalenin demir kapılarını kilitledi ve giriş çıkışı durdurdu. Taifliler olası bir saldırıya karşı yaşadıkları şehrin surlarını tâmir ettirmişler ve bir sene ihtiyaçlarını karşılayacak derecede bol miktarda yiyecek depolamışlardı. Sakifliler, kalelerinin sağlamlığı ve kabilelerinin üstün savaşçılığı ile övünüyorlar ve yenilgiyi akıllarına bile getirmiyorlardı. Bu nedenle muhâsara esnâsında Arap kabilelerinin

²⁰⁵ Başmil, IX, 142.

²⁰⁶ Nûri Topaloğlu, "Hanzale b. Rebî" *DİA* (İstanbul 1997), XVI, 52.

mücâdelelerinde âdet hâline getirdikleri karşılıklı övünmelere, şiirle meydan okumalara şâhit olunuyordu.²⁰⁷ Atışmalar aynı ölçülere ve aynı şekil örgüsüne bağlıydı. Sakifliler kale burçlarına çıkarak kendileriyle başa çıkmanın imkânsız olduğunu söyleyerek, müslümanların toparlanıp geriye dönmeleri için çağrıda bulunuyorlardı.

Öte yandan usta savaşçı Hâlid b. Velîd, önce berâberindeki kuvvetlerle Evtâs'a gitmiş ve oraya kaçan düşmanı bertaraf etmiş, daha sonra Taif'te kuşatmayı sürdüren müslüman savaşçılara yanında bulunan yüz kişilik süvâri birliğiyle birlikte iltihâk etmişti. Son derece cesur olması ile Araplar arasında meşhûr olan usta Hâlid b. Velîd, Taif kalesinin önüne kadar yaklaşmış âdet olduğu üzere ortaya atılmak sûretiyle kılıcını çekerek Taif kalesinden kendisine karşı çarpışacak bir er diledi. Fakat Taif kalesinden onun bu isteğine yanıt verecek hiçbir hareket görülmedi. Belli bir süre sonra Sakif'ten sadece birkaç kişi, kale burçlarının üzerine çıkmakla ve bu sahâbenin meydan okuyuşunu dinlemekle yetindiler.²⁰⁸

Arap toplumunda, savaş sırasında ortaya çarpışmak için çıkan ve meydan okuyan birinin karşısına çıkmamak bir kabileyi cemiyet içerisinde utandırıcı davranışlardan biriydi. Kabilenin şerefini yere düşürmek istemeyen Sakif'in kumandanlarından Abd-i Yâ leyl, Taif kalesinden Hâlid b. Velîd'e seslenerek kaleden onunla çarpışmak üzere kimsenin çıkmayacağını, kalelerinin son derece dayanıklı olduğunu, müslümanların da eninde sonunda vazgeçerek burayı terk edeceklerini, onların ise, senelerce yetecek kadar mühimmâta sâhip olduklarını ve bitene kadar çıkmayacaklarını, mühimmâtları bittiği taktîrde kaleden silahlı olarak hep birlikte çıkacaklarını ve son neferleri ölene kadar çarpışacaklarını haykırdı. Böylece karşılıklı çarpışma âdeti uygulanmadı.

Hz. Muhammed şehri muhâsaraya aldığı zaman savaşçıların konuşlandığı ordugâhı Taif surlarına çok yakın bir mevki'de kurdurttu. Bu nedenle müslüman savaşçılar kalede bulunan düşmanın attığı oklara mâruz kaldılar. Birkaç mücâhit te bu şekilde şehîd oldu. Şehitler arasında Abdullah b. Ümeyye b. Muğîre²⁰⁹ ve Sâid b. Âs da bulunuyordu. Taif kalesinin üzerinde bekleyerek sürekli olarak müslümanları ok yağmuruna tutan grubun

---

²⁰⁷ İbn Hişâm, IV, 167-169.

²⁰⁸ Fayda, "Hâlid b. Velîd", *DİA* (İstanbul 1997), XV, 289-290; Suruç, II, 535; Ahmed Cemil Akıncı, *Hz. Muhammed'in Savaşları*, İstanbul 1971, s. 425.

²⁰⁹ Köten, " Abdullah b. Ümeyye" 97.

arasına Ebû Mihcen es-Sekafî de bulunuyordu²¹⁰. Ebû Mihcen'in attığı oklardan birisi, Abdullah b. Ebûbekir Sıddîk'a isâbet etti ve yaralanmasına sebep oldu.²¹¹ Bunun üzerine Hz. Muhammed, ordugâhın yerini değiştirmeye karar verdi. Bu vazîfeyi yerine getirmek üzere Hubab b. Münzîr'i görevlendirdi. Hz. Muhammed Hubab'a, Taiflilerden uzakça bir mevkiye yüksek bir arzî araştırıp bulmasını emretti. Böylece Hubab b. Münzîr konuşlanma mevkiisini surlardan uzaklaştırarak daha sonra Taif mescidinin binâ edileceği alana kurdu.²¹²

Hız. Muhammed bir komutan olarak, hiçbir zaman kendi başına kararlar almaz, mutlaka konusunda tecrübe ve bilgi sâhibi olan, önsezileri kuvvetli kimselerle de fikir alışverişinde bulunurdu. Hız. Muhammed Taif günü, Ali b. Ebî Tâlib'i yanına çağırarak baş başa uzunca bir istişârede bulunmuştur. Bu nedenle durumdan rahatsızlık duyan bâzı sahâbeler oldu ve hislerini dile getirdiler. Bu durum karşısında Hız. Muhammed, ortaya çıkan anlaşmazlığa çabucak el koymuş ve bu görüşmeyi kendi arzûsuyla yapmadığını, Allah'ın rızâsının ve emrinin bu doğrultuda olduğunu belirtmiştir.²¹³

Hız. Muhammed sefere çıktığı vakit, yanında hanımlarından mutlaka biri veyâ ikisi de hazır bulunurdu. Savaşlara müslüman kadınlar da iştirâk eder çarpışma esnâsında cephe gerisindeki hizmetlerin yürütülmesine yardımcı olur, askerlere su dağıtır, yaralıların tedâvî ve bakımını üstlenirlerdi. Bu sebeple Hız. Muhammed, Taif seferine çıktığında da berâberinde, hanımlarından ikisi olan Ümmü Seleme ve Zeynep b. Cahş da bulunuyordu. Bu muhterem hanımlar için iki ayrı çadır kuruldu. Çadırlar arasındaki mevkiye müslüman mücâhitler namazlarını edâ etmekteydiler. Müminlerin annelerinin çadırları ile ordugâh arasında belli bir mesâfe vardı. Ancak çarpışmaların şiddetlenmesi üzerine ordugâh Ümmü Seleme ve Zeynep bint Cahş'ın çadırlarına yaklaştırıldı. Müslümanların burada mescîd olarak kullandıkları arzînin üzerine daha sonradan Amr b. Ümeyye b. Vehb b. Muattîb b. Mâlik bir mescîd binâ ettirecektir. Bu mescid "Sâriye mescidi" diye isimlendirilecektir.²¹⁴

²¹⁰ Mehmet Talû, "Ebû Mihcen es-Sekafî", *DİA* (İstanbul 1997), X, 188.

²¹¹ İbn Sa'd, II, 108.

²¹² İbn Hişâm, IV, 125; Taberî, *Târih*, III, 133, Vâkîdî, III, 926; İbn Hişâm, VI, 125; Taberî, *Târih*, III, 133.

²¹³ Haylamaz, *Saâdet Asrına Doğan İlk Yıldızlar, Sahâbiler*, s. 69.

²¹⁴ İbn Hişâm, IV, 172; Vâkîdî, III, 927; Taberî, *Tarih*, III, 133

Taifliler müslümanların kaleyi ele geçirmelerine mâni olmak amacıyla yaşlı sihirbaz bir kadını kale surları üzerine çıkardılar. Sakif'li savaşçılar, kadının üzerindeki elbiseleri çıkarmak suretiyle müslümanlara karşı sihir yaptılar. Bu şekilde kalelerini ve sahip olduklarını güvence altına almak istediler.²¹⁵

Hz. Muhammed muhâsaranın uzadığını, henüz hiçbir ilerleme kaydedilemediğini ve Sakiflilerin de teslîm olmaya niyetli olmadığını görüyordu. Bu nedenle savaşın seyrini müslümanların lehine çevirmek amacıyla mancınık kurularak düşmanın taşa tutulması husûsunda mücâhidlerle istişârede bulundu. Selmân-ı Fârisi İrân'da bu tekniğin kullanıldığını ve çoğunlukla başarıya ulaşıldığını, mancınık kullanılmadığı zamanlarda savaşın daha uzun sürdüğünü ve tarafları zorladığını belirterek düşüncelerini sahabelerle paylaştı. Hz. Muhammed bu istişâre sonucu hemen mancınık yapılmasını emretti.²¹⁶ Bu emri derhâl yerine getiren müslümanlar iki debbâbe ve daha önce orduda bulunanlarla birlikte üç mancınık kurdular. Debbâbe, sığır derisinden yapılmış kuvvetli arabalardı. İçine birkaç kişinin girebileceği büyüklükte olan bu âletlerin tavanı, kendilerini hedef alan atışlara karşı içindekileri korurdu. Mücâhidler bu debbâbelerin altına girerek şehir kalesine yaklaştırmaya çalışmakta, kale duvarını kazarak delmeyi amaçlamakta idiler.²¹⁷ Ancak Sakifliler Taif kalesinden müslümanların üzerine yüksek derecelerde ısıtılarak kor hâline getirilmiş kızgın demir parçaları ve şişler atmaya başladılar. Müslümanlar şiddetli bir ok yağmuru altında kaldılar. Demir parçaları ve şişler, deriden mâmul olan bu korunma vâsitalarını delip geçerek, altında bulunan savaşçıların yaralanmasına, şehid olmasına neden oldu. Bu nedenle kaleyi delme planı ilk denemede başarısızlığa uğradı.²¹⁸ Mancınık eskiden beri kullanımı bilinen bir âlet olup, düşmana büyük taşlar fırlatmak için kullanılırdı. Bu âleti elde etmek için, odundan yapılan yüksek direkler atıcı olmak üzere bağlanır, bunun üzerine atılması istenen malzeme konur, sonra da direğe vurulurdu.

Müslüman savaşçılar ikinci denemede debbâbeleri demirle kapladılar. Bunun üzerine kalede bulunanlar surların üzerinden aşağıya büyük taşlar atmaya başladılar. Her iki tarafın da pes etmeye niyeti yoktu. Müslümanlar mancınıklar vâsitasıyla kale duvarlarını delmek, sarsmak için surları taşa tuttular. Ancak iki metre kalınlığa sâhip

---

²¹⁵ Vâkıdî, III, 926.

²¹⁶ İbn Hişâm, IV, 166.

²¹⁷ Kettânî, II, 134.

²¹⁸ Suruç, II, 534.

olan ve kısa süre önce kuvvetli bir onarımdan geçerek muhkemleştirilmiş olan kale duvarları bu müdâhaleden de pek etkilenmedi. Ayrıca müslümanlar ilk defa denedikleri debbâbe ve arrâde aletlerini kullanmada oldukça acemîlerdi.²¹⁹

Allah teâlâ tarafından, Kur'ân-ı Kerîm'de müslümanlara: “ *Onlara (düşmanlara) karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve cihâd için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın, onunla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği düşman kimseleri korkutursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız, size eksiksiz olarak ödenir. Siz asla haksızlığa uğratılmazsınız.*”²²⁰ şeklinde hitâp edilmiştir. Buradaki kuvvetten maksat düşmanlara karşı mücâdeleyi gerektiren her çeşit alandaki güçlenmeyi ifâde etmektir. Bu emre uygun davranan İslam ordusu, Taif muhâsarasında ilk kez savunma silahı olan debbâbeyi ve kalenin duvarlarını delmek için veya kale içindeki düşmanı hedef almak ve isâbet ettirmek için mancınık ve arrâdeyi kullanıyordu. Hz. Muhammed Taiflilerin geceleyin aniden kaleden dışarı çıkararak müslümanlara baskın yapmalarını önlemek için bâzı tedbirler aldırdı. Bunların arasında Taif kalesi çevresinde yetişen dikenli ağaçlar ve bitkilerden dallar kestirilmesi de vardı. Bu dallar kalenin çıkış noktalarına konularak kaleden yapılacak baskınlar güçleştirilmesi amaçlandı.²²¹

Kuşatmanın uzaması üzerine Hz. Musammed Taif halkının iktisâdi açıdan baskı altına alarak direnme gücünü kırmak ve moral desteklerini düşürerek anlaşmaya yöneltmek amacıyla, büyük değer verdikleri ve önemli bir geçim kaynağı olan üzüm bağlarının kesilmesi emrini verdi. Belki bu uygulamayla Sakiflilerin kale dışına çıkmaları da sağlanabilirdi. İslam ordusu neferleri tarafından emir hemen uygulamaya konuldu. Hz. Muhammed Sakiflilerin bağlarına zarar vererek, mukabele bi'l-misl denilen düşmanın saldırılarına aynıyla karşılık verme prensibini uyguluyordu. Zîra ebû Süfyan Bedir mağlûbiyetinin intikâmını almak için 200 süvâriyle Medîne çevresine gelerek burada bulunan hurmalıkları yakmış, ensardan bir kişiyi ve müttefikini öldürmüştü. Hz. Muhammed de şimdi onların ağaçlarını, asmalıklarını yakma ve kesme girişimiyle

²¹⁹ Sariçam, *İ.Ö.P. İlk Dönem İslam Tarihi*, 139; İsrâfil Balcı, “Muhâsara”, *DİA* (İstanbul 2006), XXXI, 11.

²²⁰ El-Enfâl; 8/60

²²¹ Kettânî, II, 133-1334; Ferhat Koca, *Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Hz. Muhammed'in Örnek Hayâtı*, Ankara 2006, s. 42; Hamidullah, *Hz. Muhammed'in Savaşları ve Savaş Meydanları*, s. 197.

Sakiflilerin de çok iyi hatırladıkları bu saldırıya aynıyla karşılık vermiş olacaktı.²²² Çünkü Bedir’de Sakiflilerden bâzı kimseler de Mekke’li müşriklerin tarafında bulunmuştu.

Hz. Muhammed İslam askerleri verilen emir gereği üzüm asmalarını keserken, onlara moral vermeyi de ihmâl etmiyordu. Resûlullah müslümanlara kestikleri her üzüm asması için, cennette onlar adına bir üzüm asması dikileceği müjdesini verdi. Bu müjdenin mâhiyeti bâzı müslümanlar arasında tartışma konusu oldu.

Kalede bulunanlardan bâzıları müslümanlara seslenerek; “Muhammed’in köleleri, köle tüccârları, defolun! Üzüm asmalarımızı yok etmekle bizim yoksulluğa düşeceğimizi mi sanıyorsunuz!..” diyerek bağıyorlardı. Oysa İslam dîni insanları köleleştirmek için değil özgürleştirmek için gelen, tüm insanları yaratıcı ve toplum önünde eşitleyen bir sistem getirmişti. Sakifliler bu şekilde hem müslümanlara hem de Allah Teâlâ’nın indirdiği nizâma hakârette bulunuyorlardı. Bu sözleri duyan Hz. Muhammed öylesine üzüldü ki “defedenler cehenneme defolsunlar!” diyerek bu kendini bilmezlere hadlerini bildirmesini yaradandan niyâz etti. Çok kısa bir süre sonra bu kişiler atılan oklar sebebiyle ölü olarak kaleden aşağıya düştüler. O sırada müslümanlar arasında savaşımlardan okçuluktaki ustalığıyla tanınan ve bu nedenle bizzât peygamber tarafından övgüye mazhâr olan Sa’d b. ebî Vakkâs da bulunuyordu. Bir rivayete göre, bu hakaretlerin sâhibini oklayarak aşağıya düşmesini sağlayan kişi bizzat Sa’d b. Ebî Vakkâs’tır.²²³ Sa’d, Hz. Muhammed’in Allah Teâlâ’nın duâsına hemen icâbet etmesinden dolayı gülümsediğini gördü.²²⁴

Sakif kabilesi ile bir defâda uzlaşmaya varılamayacağı belli idi. Kaleye girebilmek mümkün görünmüyordu. Her iki tarafın da zorlu rakipler oluşu ve gösterdikleri kararlı tutum, mücâdelenin uzayacağını gösteriyordu. Müslümanların uzlaşmak ve merâmlarını muhatapları olan Taif halkına iletmek için çaba harcamaları gerekiyordu. Bu nedenle Taif halkından bir takım tanıdıkları olan îtibâr sâhibi elçiler gönderilmesi kararlaştırıldı. Bu defâ Sakifliler ile görüşmek için iki tanınmış kimse olan Ebû Süfyân b. Harb ve Muğîre b. Şu’be, kaleye doğru yaklaşıp Sakif kabilesine, kendileriyle görüşmeleri için onlara emân verilmesini istediler. Kendilerine bunun için izin verilince de kaleye

²²² Özel, “Mukâbele bi’l-Misl”, *DİA* (İstanbul 2006), XXXI, 105.

²²³ Köksal, VIII, 459.

²²⁴ Vâkıdî, III, 969-970.

girdiler. Kendilerine emân verilmesi için Kureyş'le akrabalığı bulunan, kale halkından bir takım kadınları çağırdılar. Bu kadınlar, Urve b. Mes'ud'un hanımı olan Âmine bint Ebû Süfyân, Meymûne bint Ebû Süfyân, Firâsiyye bint Süveyd b. Amr b. Sa'lebe ve Ümeyme bint Nasi' Ümeyye b. Kal (Fukaymiyye)'dir. Ancak bu kadınlardan hiç birisi bu iki sahâbenin dâvetine icâbet etmediler. Esâsında görüşme talebinin nedeni, müslümanların Taif'i fethetmesi durumunda bu hanımların esîr düşmelerine engel olmaktı. Ancak görüşme teklifine Taif'li kadınlar tarafından îtibâr edilmedi.

Bu esnâda Taifliler'den İbnü'l-Esved b. Mes'ûd, Ebû Süfyân b. Harb ve Muğîre b. Şu'be'ye hitâben, onların isteklerinden daha hayırlı bir yol bildiğini, bunun da ağaçları kesmekten vazgeçmek olduğunu söyledi. İbn Esved, Hz. Muhammed'den akrabalıklarına hürmeten bağların kesilmemesini istedi. Kaleden ayrılan elçilerin Taiflilerin mesajını Hz. Muhammed'e iletmeleri üzerine, O da Allah rızâsı için akrabalık bağlarını gözeterek bağların kesilmesi uygulamasını durdurdu.²²⁵ Zîrâ, Allah'ın resûlunun annesi Âmine'nin annesi Berre bint Abdü'l-Uzzâ b. Kasiyy, Berre'nin annesi Ümmü Hubeyb bint Esîd, O'nun annesi Berre bint Avf, O'nun annesi Galâbe bint el-Hâris, Galâbe'nin annesi Hind Bint Yerbû' hep Sakif kabilesine mensûp kimselerdi ve Taif'te yaşamlarını sürdürmüşlerdi. Görüldüğü üzere beş kuşak boyunca Taif'e akrabalık bağı bulunan peygamber (s.a.v.) buna hürmet ettiğini beyân etmiştir. Oysa Hz. Muhammed Benû Nadr yâhûdilerinin Büveyre şehrinde bulunan hurmalıklarını yaktırmış ve kesilmesini emretmiş, kendisine yapılan tüm ricâları da hiç düşünmeden geri çevirmişti. Bunun nedeni, Benû Nadr kabilesinin Medîne İslam devletiyle anlaşmalı olmasına rağmen, anlaşmaya sâdık kalmayarak müslümanların aleyhine müşriklerle işbirliği yapmaları ve böylece müslümanları beklemedikleri bir anda sırtlarından vurmaya çalışmalarıydı.²²⁶ Bu, kişisel bir mesele değil, devletin bekâsını ilgilendiren, son derece ciddî bir suçtu. Eğer tedbîr alınmaz ve suçun büyüklüğüne uygun bir cezâ belirlenmezse, başka düşmanlar, bekledikleri otorite boşluğunun doğduğunu düşünecek ve saldırmak için birleşmek üzere cesâretleneceklerdi. Üstelik Allah Teâlâ da peygamberinin bu davranışının ne derece isâbetli olduğunu vahîyle destekleyerek tasdîk ediyordu. Allah (c.c.) bu olayla ilgili olarak; *“Hurma ağaçlarından herhangi bir şeyi kesmeniz ve kökleri üzerinde*

²²⁵ İbn Hişâm, IV, 173-174.

²²⁶ Buhârî, Kitâbu'l-Muzâraa, 41.bab, “ Ağaç ve hurma ağacı kesmenin hükmü bâbı”, V, 2156; Sahîh, Kitâbu'l-Megâzî, 12. bâb, 76-77.hadis, VIII, 3771; Başmil, IX, 151.

bırakmanız hep Allah'ın izniyle ve (onun) yoldan çıkanları cezâlandırmak içindir.” buyurdu.²²⁷

İslam dîni, özünde adâlet, özgürlük ve eşitlik ilkelerini barındıran, bu ilkelerin işlerlik kazanmasını ve yaygınlaştırılmasını amaçlayan bir dindir. Allah Teâla, insanları hiçbir ayrıma tâbi tutmadan Allah'a kul olma paydasında eşitlemiş, bu dengeyi bozanları da azgınlık, sapkınlık ve zâlimlik derekelerine düşmekte olduklarını ihtâr etmiştir. İslam dîninin yeryüzündeki en güzel temsilcisi ve uygulayıcısı olan Hz. Muhammed İslam'ı yayarken, kendisine ilk îmân edenler çoğunlukla yoksullar ve köleler olmuşlardır. Taif her bakımdan müreffeh bir şehirdi. Şehrin yerli halkı çalışmaz, işlerini başkalarına gördürür, sadece yönetim ve işlerin yürüyüşünü denetleme görevlerini yerine getirirlerdi. Tabî olarak Taif ehli, bu şehrin ahâlîsine âit olan ve onların hizmetlerini gören, nüfusları azımsanmayacak derecede esîr ve köleye sâhiplerdi. Taif'in yerlileri anlaşmaya yanaşmadığı için köleleri muhatap alan Hz. Muhammed Taif kalesindeki esîr ve kölelere yönelik olarak bir nîdacı görevlendirdi. Nîdacı, Hz. Muhammed'in kaleden inen ve müslümanların saflarına katılan her bir köle ve esîrin hür olacağını taahhüd ettiğini îlân etti.

Taif kalesinde bulunan esîr ve köleler bu çağrıya kulak vererek dinlediler. Aralarından on kişi, bir başka rivâyete göre ise yirmi üç kişi²²⁸ hemen harekete geçerek kaleden çeşitli vâsıtalarla ayrıldılar. Bu kölelerin biri Hâris b. Kelede'nin kölesi idi. O, makara ile kaleden inme yöntemini seçmişti. Hz. Muhammed'in hür olma va'dini duyan ve özgürlüğe ulaşmak için bu durumu bir fırsat olarak gören Nüfey' b.Hâris b. Kelede, bir kuyu çıkırığı ile kaçmayı başardı. Bu nedenle Hz. Muhammed onu “Ebû Bekre” (makaranın babası) diye isimlendirdi ve ona iltifatta bulundu.²²⁹ O günden sonra bu adam, hep bu künyeyle anılır oldu. Hz. Muhammed, bu gence Amr b. Saîd b. Âs'ın islâmiyeti öğretmesini emretti.²³⁰ Kaleden dışarı çıkan diğer köleleler, Benû Mâlik'ten Kelede es-Sekafî'nin kölesi, Erzâk b. Ukbe b. el-Ezrâk, Abdullah b. Rebîa es-Sekafî'nin kölesi Verdân, Yesâr b. Malîk'in kölesi, Yuhannes en-Nebâl,²³¹ Hareşe es-

²²⁷ Haşr; 59/ 5; Müslîm, “cihâd”; 29-30.

²²⁸ Buhârî, Kitâbu'l-Megâzî, 327.hadis, IX, 4022; Hâfız İmâdüddîn ebi'l-Fidâ İsmâil b. Ömer b. Kesir el-Kureşî ed-Dımeşkî, *el-Bidâye ve'n Nihâye*, Arabistan, 1997, VII, 68.

²²⁹ Buhârî “ Taif gazvesi” bâbı, 325.hadis, , IX, 4020.

²³⁰ Çubukçu, “ Ebû Bekre”, 114.

²³¹ Bu kimse, daha sonra efendisine geri dönmüştür. Yalnız; Müslüman bir kimse olduğu için, Hz. Muhammed kendisini velâyetini üzerine almıştır.

Sekafî'nin kölesi olan İbrâhîm b. Câbir, Osman b. Abdullah'ın kölesi olan Yesâr, ünlü Taif'li hekîm, Hâris b. Kelede'nin kölesi olan Nüfey b. Mesrûh, Gaylân b. Seleme'nin kölesi Nâfî ebu's-Sâîb, Osman'ın kölesi, Merzûk, Osman b. Ammar b. Muattîb'e âit olan Mudtacî' idi.²³²

Taif kalesinden inerek İslam ordusuna katılan bu kişilerin tümü, İslam dinini kabûl ettiler. Bu yeni hür mü'mînler, Taiflilere karşı müslümanlarla aynı safta çarpışacaklarını belirttiler. Taifliler, çok kısa bir süre içinde kendilerine âit kölelerin, kaleden kaçarak düşmanlarının saflarına katıldıklarını haber aldılar. Belki kölelerin sayıları önemsenmeyecek kadar azdı. Ancak bu durum ellerinde tuttıkları diğer kölelere bir emsâl teşkil edebilirdi. Kale sakinleri Taif'te önemli bir nüfusa sâhip olan ve neredeyse Taif'in ekonomisini sırtlarında taşıyan bu kölelerin topluca müslüman olarak şehri terk etmelerinden ve düşman saflarına geçerek aleyhlerine bilgi sızdırmalarından endişe ettiler. Durumun ciddiyetini kavrayan Sakif'in ileri gelenleri hemen harekete geçerek, Hz. Muhammed'e kendilerine âit olan köleleri geri göndermesini ve kölelere Hz. Muhammed'in tanıdığı hürriyet haklarını geri almasını istediler. Ancak tüm ısrârlara rağmen Hz. Muhammed, İslam dînini seçmiş olan bu insanlara vermiş olduğu hakları geri almayacağını ifâde etmiştir. Bu cevâbı haber alan Taif ahâlisinin müslümanlara duydukları hıncı artırdı. Çarpışmalar daha da şiddetlendi.²³³

Hız. Muhammed, henüz yeni müslüman olmuş olan bu eski kölelerin seçtikleri İslam dînini en güzel şekilde öğrenmelerini istemiştir. Bunu sağlamak için de güvendiği kimselere, bu kişilerin sorumluluğu ve gözetimi vazîfesini vermiştir. Bu duruma göre, Ebû Bekre; Amr b. Sâid b. Âs'ın yanına, Erzâk; Hâlid b. Saîd'in yanına, Verdân; Ebân b. Saîd'in yanına, Yuhannes en-Nebâl; Osmân b. Affân'ın yanına, Yesâr b. Mâlik; Sa'd b. Ubâde'nin yanına, İbrâhîm b. Câbir; Esîd b. Hadîr'in yanına ve Kur'ân-ı Kerîm'i okumak ve sünneti doğru bir şekilde öğrenmesi için bizzât Resûlullah'ın yanına verilmiştir.²³⁴

Uyeyne b. Hısn el-Fezârî, Benî Gatafan'ın ileri gelenlerindendi. Kendisi, bedevîlerin reîsi durumundaydı. Allah teâlâ'nın Kur'ân-ı kerîm'de "*Bedevîler, "inandık" dediler.*

²³² Başmil, IX, 145; Muhammed b. Yusuf es-Sahiyî eş-Şâmî, *Subûlu'l-Hudâ ve'r-Reşâd fî Sîreti'l-Hayru'l-Âbâd*, Kâhire 1992, V, 559.

²³³ Vâkîdî, III, 932; Kandehevî, II, 536.

²³⁴ Başmil, IX, 146.

*De ki; siz îmân etmediniz, ama” boyun eğdik” deyiniz, Henüz kalplerinize îmân yerleşmedi. Eğer Allah’a ve elçisine itaât ederseniz, Allah işlerinizden hiçbir şeyi eksiltmez. Çünkü Allah, çok esirgeyen, çok bağışlayandır.”*²³⁵ âyetinde de anlatıldığı gibi Uyeyne b. Hısn, Taif’in muhâsarası esnâsında İslam ordusu içerisinde yer almış, ancak, henüz islamiyeti benimseyememişti. İslam toplumuna müslüman olduğunu beyân etmiş olan Uyeyne, Hz. Muhammed ile berâber Mekke’nin fethinde de bulunmuştu. Fetihden kısa bir süre sonra müslümanlarla berâber Huneyn’e giden Uyeyne, Taif’e doğru hareket edileceğini öğrenince sırf kazanılması muhtemel olan ganîmet ve çok sayıda esîrlerden pay almak amacıyla Taif muhâsarasına katıldı. Taif tüm Arap yarımadasında eskiden beri zenginliği ve refâh seviyesinin yüksekliği ile bilinirdi. Bedevî Arap kabileleri uzun yıllar boyu belli aralıklarla Taif’i ele geçirmek ve yağmalamak için Taif’e seferler düzenlemişlerdi. Taif Surları da bu âni baskınlardan korunmak için Sakifliler tarafından binâ edilmişti. Uyeyne b. Hısn da bedevî Arap kabilelerinden biri olan Benû Gatafan kabilesinin ileri gelenlerinden biriydi.

Taif kuşatmasının iyice uzaması netîcesinde müslümanlar sıkılmaya başladılar. Ancak fetih gerçekleşmeden geri dönmeyi de akıllarından geçirmiyorlardı. Uyeyne b. Hısn artık müslümanların Taif’i ele geçirebileceğine olan inancını kaybetti. Böylece yönünü Taiflilerden bir kazanç sağlama şeklinde değiştirdi. Uyeyne içine düştüğü mal hırsı ve tamâ’ı nedeniyle planını uygulamaya koymak için faâliyete geçerek Hz. Muhammed’in huzûruna çıktı. Kendisinin Taif’in ileri gelenleri tarafından tanındığını, eğer ona Hz. Muhammed tarafından izin verilirse, elçi olarak kaleye gidip Sakiflilerle görüşebileceğini söyledi. Böylece Uyeyne’nin elçi olarak kaleye girmesi sağlandı.

Taifliler, düşmanları olan müslümanların askerî gücünün ne boyutlarda olduğunu tam olarak bilmiyorlardı. Hevâzin’lilerle birleşen Sakiflilerin Huneyn’de bozguna uğrayarak kaçması hâdisesi henüz tâzeydi. İslam ordusunun Huneyn’in hemen ardından Sakiflilerin peşine düşerek kendilerini kaleye hapsedmeleri, bir savaşın seyrini değiştirebilen önemli âmillerden biri olan moral desteklerini çökertmişti. Taif saldırılarla ilk kez karşılaşmıyordu, belli aralıklarla devâm eden Arap kabilelerinin ânî baskınlarına uğrayan vâdî sâkinleri, bu saldırılardan korunmak için yüksek ve muhkem surlar binâ etmişlerdi. Bedevî Arap kabilelerinin başaramadığını şimdi müslümanların

---

²³⁵ Kur’an-ı kerîm; 49/ 14.

başarma ihtimâli Sakiflileri korkutuyordu. Bu nedenle İslam ordusunun elçisi ve sözcüsü sıfatıyla kaleye giren bu kişinin söyleyecekleri Taifliler için çok büyük önem taşımaktaydı.

Uyeyne Taif'in ileri gelenleriyle görüşmesi sırasında müslümanların aleyhine bir tavır sergileyerek Taiflilerin savunmaya devam etmelerini istedi. Taifliler, İslam ordusunun elçisi sıfatıyla kaleye giren bu kimsenin anlattıklarını dikkatle dinlediler. Böylece müslümanlar ile ilgili haberlerle korku ve endişelerinden sıyrıldılar. Ancak karşılığında Uyeyne b. Hısn'a herhangi bir mükafat vermediler. kale sâkinleri tarafından verdiği istihbârat için hiç bir hediye veya taltîf görmeyince üzüntüsünü Taif'li Ebû Mihcen es-Sekâfi ile paylaştı. Savaş kurallarının bilincinde olan Ebû mihcen, saflarında bulunduğu tarafa ihânet eden bu adamın Sakifliler tarafından ödüllendirilmesine rızâ göstermedi. Uyeyne'ye bu bilgilere zâten sâhip olduklarını, Sakiflilerin Hz. Muhammed'e yenilmeyeceklerini belirtti.²³⁶

Kaleden çıkarak müslümanların yanına gelen Uyeyne, Hz. Muhammed'e Taiflilerin anlaşmaya yanaşmadıklarını söyledi. Hz. Muhammed Cebrâil vâsıtasıyla hâdisenin iç yüzünü bildiğini beyân edince Uyeyne b. Hısn, suçunu îtirâf ederek af diledi.

Hz. Muhammed ile birlikte tüm müslümanlar bu olay karşısında üzülmüş, öfkeye kapılmışlardı. Ancak müslüman savaşılar, komutanları ve peygamberlerinin yanında herhangi bir taşkınlıkta bulunmaktan çekiniyorlardı. Ömer b. Hattâb Uyeyne'yi öldürmek için izin istedi ise de Hz. Muhammed “Eğer dediğini uygulamana izin verirsem, insanlar ashâbımı öldürdüğümü söylerler...” diyerek izin vermemiştir.

Savaşın şiddetlendiği sıralarda pek çok kişi yaralandı. Ebû Mihcen es-Sekâfi Taif'in en usta okçularındandı. Attığı bir okla Ebû Bekir'in oğlu Abdullah'ı da yaralamıştı.²³⁷ Bir başka rivâyete göre ise, Abdullah'ı yaralayan kişinin Benî Aclânlar'dan Sâid b. Ubeyd olduğu belirtilmektedir. Abdullah'ın aldığı bu yara daha sonra iyileşmeyecek ve O'nun şehâdetine neden olacaktır.

Ebû Süfyan b. Harb, Taif'in muhâsarası esnâsında yaralanarak bir gözünü kaybetti. Ebû Süfyan, yaralı haliyle Resûlullah'a gelerek durumunu anlattı. Peygamber efendimiz

²³⁶ Vâkıdî, III, 932-933; İbn Kesîr, IV, 349.

²³⁷ Vâkıdî, III, 930.

eğer Süfyan dilerse, Allah'a duâ ederek gözünün eski haline kavuşmasını isteyebileceğini söyledi. Eğer dilerse, bu kaybının mükâfâtının cennette karşısına çıkacağını da ekledi. Bunun üzerine Ebû Süfyan, bu karşılığın cennette kendisine verilmesini tercîh etti.

Hız. Muhammed Taif muhâsarasının uzadığı dönemde bir rüyâ gördü. Rüyâsında ona bir tabak dolusu tereyağı ikrâm ediliyor, bir horoz da tabağı gagasıyla deviriyor, içindeki yağı döküyordu. Rüyâsından içine doğan olumsuz tâbirle uyanan Hız. Muhammed bu rüyâyı evvelâ en yakın dostu olan Ebû Bekir ile paylaşarak onun da rüyâ ve dolayısıyla kuşatmanın seyri ile ilgili düşüncelerini almak istedi. Bu, bir anlamda kuşatmanın seyri ile ilgili bir istişâre olacaktı. Ebû Bekir de rüyâda görülen yağın Taif şehri olduğunu düşünerek, Taifliler hakkında Hız. Muhammed'in umduğuna erişemeyeceğini düşündüğünü belirtti. O zamâna kadar fikrini beyân ederek Ebû Bekir'in yapacağı açıklamayı etkilemek istemeyen Allah Resûlü de kendisinin de Ebû Bekir ile aynı kanıya sâhip olduğunu beyân etti.²³⁸

Taif'in muhâsarasının uzamasından huzursuz olan müslüman savaşçılar, hep birden Taif kalesine hücum etmek istediklerini bildirerek Hız. Muhammed'den izin istediler. O da Müslümanların bu isteklerini, Taif'in fethinin gerçekleşebileceğini zannetmediğini ifâde ederek reddetti. Hız. Muhammed Allah Teâla tarafından müslümanlara Taif'in fethi noktasında izin verilmediğini de açıkladı.

Sakiflilerin, kalelerinin etrafında uzun süredir çarpışan ve gitmeye de niyetlerinin olmadığı açıkça ortada olan müslümanlara duydukları öfkeyle Ebû Mihcen, Taif surlarından müslümanlara sesleniyordu. Sarfedilen sözler Hız. Muhammed'in "insanların veya kabilelerin, bize en kinlisi ve en hınçlısı Sakifliler'le Benî Hanîfe'lerdir." hadîsini haklı çıkarırcasındaydı.²³⁹ Taifliler ve Ömer b. Hattâb arasındaki karşılıklı meydan okuyuş ve kararlılık gösterilerini seyreden Ebû Bekir, bilinmeyen durumlarda kesin ifâdelerde bulunmanın yanlışlığını belirtmek için Ömer'i uyardı.

Muhâsaranın onbeşinci gecesinde Hız. Muhammed ordunun ileri gelenlerinden Ebû Nevfel b. Muaviye ed-Düelî ile istişârede bulunarak savaşın seyri ile ilgili düşüncelerini sordu. O da Taif ehlinin bir tilki gibi inine saklandığını, onu zorla çıkarmadan ele

²³⁸ İbn Hişâm, IV, 127, 174; Taberî, *Târih*, III, 133- 134.

²³⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 420.

geçiremeyeceklerini söyledi. Hz. Muhammed böylece rüyâsında kendisine verilen haberin doğruluğunu görmüş oluyordu. Ayrıca haram aylar yaklaşıyordu. Bu aylarda savaş yapmamak eskiden beri riâyet edilen bir teâmüldü. Hz. Muhammed de bu durumu düşünerek muhâsarayı daha fazla uzatmamayı tercih edecekti.²⁴⁰

Taif'in zenginleri ve refâh içinde yaşayanları tüm Arap Yarımadası'nda şöhret bulmuştu. Bunlardan bir kaçı, Bâdiye bint Gaylân ve Fâria bint Âkil idi. Osman b. Mazûn'un zevcesi Havle bint Hakîm de Taif'in fethi müyesser olursa; Hz. Muhammed'den bu zengin kadınların sâhip oldukları Sakif'in en bol ve güzel takı ve ziynetlerini kendisine pay olarak vermesini istedi. Hz. Muhammed'in de bu fethin gerçekleşmesini çok arzû ediyordu. Ancak artık Taif'in fethinin gerçekleşemeyeceğinin müslümanlara hissettirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde İslam ordusunun, psikolojik olarak durumu daha kısa sürede kabullenmesi kolaylaştırılmış olacaktı. Hz. Muhammed karşısındaki bu hanım sahabenin, isteği karşısında: "Ey Huveyle! (sevgili Havlecik) Ya şimdilik Sakif'i bana boyun eğdirmeye izin verilmediyse, ben ne yapabilirim!" dedi. Böylece Hz. Muhammed Bir sahâbe hanıma, Allah Teâlâ izin vermediği için Taif'in fethinin gerçekleşmeyeceğini ilk kez açıklamış oluyordu. Havle Bint Hakîm, bu haberi Ömer b. Hattâb ile paylaştı.²⁴¹ Ömer, Peygamber'den Taiflilere beddua etmesini istedi. Ancak Hz. Muhammed bu konuda kendisine izin verilmediğini ifade etti. Ordunun hemen toparlanıp gergi dönmek üzere hazırlıklarını tamamlamasını emretti.

Taif'te muhâsara boyunca on iki savaşçı şehîd düştü. Bunlar;

1. Benî Ümeyye'den, Saîd b. Saîd b. Ümeyye
2. Urfuta b. Hubâb b. Habîb b. Abdumenaf b. Said b. Hâris b. Kinâne b. Huzeyme b. Mâzin b. Amr b. Âmir b. Sa'lebe b. Hârise b. İmrü'l-Kays²⁴²
3. Benî Esed'den Yezîd b. Zem'â b. el-esved²⁴³
4. Benî Teym'den Abdullah b. Ebû Bekr b. Ebû Kuhâfe²⁴⁴

---

²⁴⁰ Vâkıdî, III, 935, 937; Ahmed Efe, *Siretü'-Resul Hz. Muhammed'in Hayatı ve Cihâdı*, Konya 1997, s. 251.

²⁴¹ İbn Hişâm, IV, 127, 174-175; Vâkıdî, III, 935; Taberî, *Târih*, III, 134; ibn'ül-Esîr, II, 267.

²⁴² Benî Ümeyye'nin müttefiklerinden idi.

²⁴³ Elçi olarak Taif kalesine girmek istedi. Ancak Sakiflilerce şehîd edildi.

²⁴⁴ Ebû Bekir'in oğludur. Okla vuruldu, aldığı yaradan dolayı Medîne'de şehîd düştü.

5. Benî Mahzûm'dan Abdullah b. Ebî Ümeyye b. Muğîre²⁴⁵
6. Benî Adiyî'den Abdullah b. Âmir b. Rebîa el-Anezî
7. Benî Sehm'den es- Sa'b b. el-Hâris b. Kays
8. Onun kardeşi Abdullah b. Hâris
9. Benî Sa'd b. Leys'den Culayha b. Abdullah b. Muhârib b. ed-Dayhân b. Nâşib b. Sa'd b. Leys
10. Ensâr'dan Sâbit b. Cezâ
11. Ensâr'dan Hâris b. Sehl b. Sa'saa
12. Ensâr'dan Münzîr b. Abdullah b. Nevfel²⁴⁶

Hz. Muhammed'in emriyle geriye dönüş için hazırlık yapılması îlân edildi.²⁴⁷ İslam ordusuna ertesi gün geri dönecek şekilde hazırlık yapılması tâlimatı verildi. Müslümanlar alınan bu karara üzüldüler. Çünkü Taif'i fethetmeden geriye dönmek istemiyorlardı. Geri döndükleri takdirde, arkalarında bırakacakları Taifliler, Mekkeliler ve Hevâzin'e bağlı toplulukların tümü karşısında İslam ordusunun küçük düşeceğine inanıyorlardı. Müslümanlar nezdinde Taif, ininde kısıtlanmış bir tilki gibiydi ve oradan çıkana veya bulunduğu yerde ölene dek bu muhâsara sürmeliydi. Bu yaygın kanı sebebiyle İslam ordusu savaşıları arasında şiddetli bir sürtüşme ortaya çıktı. Olayların tatsız bir mecrâyâ doğru sürüklenmesinden korkan bâzı sahâbeler Ebû Bekir'e giderek görüşüne başvurular. O da "Allah ve Resûlü bilir" diyerek ona müdâhalenin doğru olmayacağını söyledi. İstedikleri cevâbı alamayan savaşılar, bu kez Ömer b. hattâb'a yöneldiler. Ömer ise geçmişte yaşadığı tecrübeleri hatırlatarak Resulullah'a her karşı çıktığında yanıldığını söyleyerek teklifi geri çevirdi.²⁴⁸

Geri dönüş konusunda ordu içerisindeki bu isteksizlik Hz. Muhammed'in değişik bir tavır sergilemesine yol açtı. Hz. Muhammed'in amacı; kale içerisindeki Sakiflilere karşı müslümanların muvaffâkiyet kazanamayacaklarına kendilerinin iknâ olmasıydı. Bu

---

²⁴⁵ Kaleden oklanarak şehîd edildi.

²⁴⁶ Vâkıdî, III, 938; İbn Hişâm, IV, 177-178.

²⁴⁷ Vâkıdî, III, 936.;İbn Kuteybe, s. 164.

²⁴⁸ Vâkıdî, III, 936.

nedenle orduya ertesi sabah çarpışmaya hazır olmaları emrini verdi. Hakîkaten ertesi gün yapılan çarpışmada sahâbilerden birçoğu yaralandı. Buna karşılık hiçbir ilerleme de kaydedilemedi. Müslümanlar, böylece muhâsaranın lehlerine çevrilmeyeceğini anlamış oldular. Hz. Muhammed onların durumlarını gözden geçirdikten sonra tekrar dönüş emrini verdi. Bu kez verilen karar tüm ordu tarafından sevinçle karşılandı. Onların izhâr ettikleri bu sevince Hz. Muhammed gülümsemesiyle mukâbelede bulundu.²⁴⁹

Geri dönüş için toparlanmalar başlayınca, Hareket esnâsında Uyeyne b. Hısn, beslediği fikirleri yavaş yavaş ortaya koymaya başladı. O, etrâfındakilere fethin gerçekleşmemesinin Allah'tan olduğunu söylüyor, ululuğun yüce gönüllülerin hakkı olduğunu ifâdelendirerek Sakiflileri yüceltiyordu. Amr b. Âs, onu bu sözlerinden dolayı azarlayınca, artık bir şey elde edemeyeceğini düşünen Uyeyne zaten buraya geliş amacının Sakiflilere zarar vermek olmadığını söyledi. O, isteğinin müslümanların Taif'i fethi hâlinde ganimetler arasından kendisine de bir Sakif'li esir kadın düşmesi, ondan bir erkek çocuk sahibi olmasından ibâret olduğunu beyân etti. Çünkü ona göre Sakif ehli; mübârek, zekâ ve fizîki güzellik ile bilinen bir kavimdi. Uyeyne'nin gerçek düşüncesini öğrenen Ömer b. Hattâb peygamberden onu öldürmek için izin istedi. Ancak içinde buldukları ortamda peygamberin kendisine inananları öldürdüğü yönünde dedikodu çıkarmalarına fırsat vermemek için izin vermedi.

Hz. Muhammed geri dönüş esnâsında, sahâbelerine şöyle demelerini istedi: “Allah birdir ve tekdir. Va'dine sâdıktır. Kullarına yardımcıdır ve düşmanlarını bir defâda helâk edicidir.” Bir başka sefer de Hz Muhammed şöyle demelerini istedi: “Bizler itâat edicileriz, inşallah rabbimize hamd edicilerden olacağız...” Müslümanlar bu sözleri yüksek sesle tekrarlayarak hem morallerini yükseltiyorlardı hem de nefslerine ve münâfıklara veya henüz kalbi İslam'ı tam idrâk edememiş yeni müslümanlara istikâmet dâveti yapıyorlardı. Hz. Muhammed sıcak savaştan sonra, psikolojik savaşta da mağlubiyeti böylece önlemiş oluyordu.

Müslümanlar, Taif'i geride bıraktıktan sonra, Hz. Muhammed'den hiç değilse bu âsi ve kibirli kavme beddua etmesini istediler. Hz. Muhammed'in duâsı ise oldukça

---

²⁴⁹ Buhârî, “ Taif gazvesi bâbı”, 326.hadis, IX, 4021; XIII, “ Kitâbu'l-Edeb”, 68. bâb, 112 no'lu hadis, 6064-6065 ; Sahih, XVI, “ Kitabu't-Tevhîd”, 32. bâb, 106 no'lu hadis , 7347; Vâkıdî, III, 937.

mânidardı: “Allah’ım, Sakif’i hidâyete erdir ve onları bize getir!..”²⁵⁰ O böylece onların müslüman olacıklarına dâir hâla ümitvâr olduğunu sözleriyle müslümanlara anlatmış oluyordu.

İslam ordusunun geri dönüşü sırasında Cîrâne yolunda namaz vakti girdi. Aralarında Ebû Mahzûre’nin de bulunduğu on kişilik Kureyş’li genç grubu da İslam ordusunu saklanarak izliyorlardı. Müezzin ezan okurken Hz. Muhammed’e karşı kin besleyen Ebû Mahzûre ve arkadaşları da yüksek sesle alaycı bir şekilde müezzini taklît ettiler. Hz. Muhammed içlerinden birinin sesinin güzelliğini fark ederek onları yanına çağırıldı. Hepsine teker teker ezan okutturdu. Ebû Mahzûre’nin sesini çok beğenerek ona ezanı öğretti. Bir dahaki ezanı onun okumasını istedi. Ebû Mahzûre bu emri isteksiz bir şekilde yerinde getirdi. Hz. Muhammed ona bir miktar gümüş para vererek saçını okşadı ve duâda bulundu. Bu şekilde ebû Mahzûre’nin gönlü İslam’a ısındırıldı ve bu genç müslüman olmaya karar verdi. Cîrâne’de Hz. Muhammed’in karşısına çıkan Hübar b. Esved de İslam’ı kabul edenlerden oldu.²⁵¹

Cîrâne yolunda iken Hz. Muhammed’e doğru bir kişinin geldiği fark edildi. Müslümanlar gelen kişiyi tanımadıkları için onu engellediler. Bu kişi Süraka b. Cu’şem’di. Onlara Hz. Muhammed’in Mekke’den Medîne’ye hicret esnâsında Ebû Bekir’in kendisi için yazdığı emânnâme’yi gösterdi. Hz. Muhammed de onu tanıdı ve vaktiyle verdiği güvenceye uygun hareket edeceğini söyledi. Bu esnâda Hz. Muhammed’e yaklaşma imkânı bulan Süraka kelime-i şehâdet getirerek müslüman olduğunu bildirdi.²⁵²

Hz. Muhammed daha evvel kararlaştırıldığı üzere, ganîmetleri paylaşmak amacıyla ordusuyla birlikte Cîrâne mevkiisine doğru hareket etti. Huneyn’de müşrik kabileler savaş meydanına kadın, çocuk ve bütün sürülerini yanlarında getirmişlerdi. Bu nedenle ele geçirilen esir sayısı 6.000’i buluyordu. 24.000 deve, 40.000 koyun, 4.000 Ukiyye kıymetinde altın ve gümüş ganîmet olarak ele geçirilmişti. Ancak Hz. Muhammed Cîrâne’de Huneyn’de ele geçirilen bu ganîmetleri müslümanlar arasında paylaşmak

²⁵⁰ Vâkıdî, III, 937; İbn Hişâm, IV, 180.

²⁵¹ Murat Sarıçık, “Ebû Mahzûre”, *DİA* (İstanbul 1994), X, 179- 180; Şâhin, s. 199.

²⁵² İbn Hişâm, II, 135.

için on günden fazla Hevâzin heyetinin gelmesini bekleyecekti.²⁵³ Çünkü Hevâzin'lilerin anlaşmak için geleceğini ümîd ediyordu.

Hiz. Muhammed Cîrâne'de beklerken esirler arasından bir kadın peygambere yaklaşıarak, kendisinin sûtkardeşi Şeymâ olduğunu söyledi. Peygamberin emîn olması için de çocukken onun ısıarak omuzunda bıraktığı izi gösterdi. Bu izi hatırlayan Hiz. Muhammed hemen hırkasını yere serdi ve Şeymâ'yı üzerine oturttu. Ona izzet ü ikrâmda bulundu, hal hatır sorarak birlikte çocukluk çağlarını andılar. Hiz. Muhammed ona isterse yanında kalabileceğini veya âilesinin yanına dönebileceğini söyledi. Şeymâ kabilesine dönmeyi tercih edince, peygamber onu derhal serbest bırakarak ona bir köle, bir câriye, iki deve, bir miktar koyun vererek âilesine gönderdi.²⁵⁴

Cîrâne mevkisinde iken Hiz. Muhammed'e vahiy geldi. Vahiy Hiz. Muhammed'e indiği sırada o, üzerine bir örtü almak suretiyle kendisini güneşin etkisinden koruyordu. Yanında Ömer b. Hattâb gibi bâzı sahâbeler vardı. Hiz. Muhammed bu şekilde gölgelenirken, güzel koku sürünmüş olan bir çöl arabı gelerek peygambere soru sordu. Bu soru: güzel koku süründükten sonra o kokunun üzerinde bulunduğu cübbeyle umre yapıp yapılmayacağı idi. Ya'lâ b. Ümeyye önceden beri peygambere vahiy inerken onu görmek isterdi. Bu sırada Hiz. Muhammed'e vahiy inmeye başladı. Peygamber, vahyin şiddetiyle uyuyanın nefes alıp vermesi gibi bir horultu çıkarıyordu. Durumu anlayan Ömer b. Hattab, hemen Ya'lâ b. Ümeyr'i yanına çağırarak örtünün içine girmesini söyledi. Ya'la, Hiz. Muhammed'in yüzünün kızardığını müşâhade etti. Bu hâl kısa bir süre daha devâm etti. Vahyin inmesi tamamlanınca Hiz. Muhammed biraz evvel kendisine sorulan soruya cevap vermek istedi. Soruyu soran kişi arandı, bulunarak Hiz. Muhammed'in yanına getirildi. Hiz. Muhammed ona: "Sen üzerindeki kokudan kurtulmak için bedenini ve elbiseni üç kere yıka. Üzerindeki cübbeyi de çıkar, sonra ihramı giyerek hac sırasında yapılan fiilleri umre niyetiyle gerçekleştir." diyerek yol göstermiştir.²⁵⁵ Ömer b. Hattâb da Hiz. Muhammed'e cahiliye döneminde mescid-i Haram'da bir gün îtikâf etme adağı olduğunu, bunun geçerli olup olmayacağını sordu.

²⁵³ Buhârî, Kitâbu'l-İtk, 13. bâb, 2343.

²⁵⁴ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, 494; Sarıçam, *Hiz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s. 216; Berki, Keskiöğlü, *Hiz. Muhammed ve Hayatı*, s. 393- 394.

²⁵⁵ Buhârî, Kitâbu'l- Megâzî, "Taif gazvesi" bâbı, 329. hadis, IX, 4025.

O da adağını yerine getirmesi gerektiğini söyledi. Ömer de kendi payına düşen iki câriyeyi eğitmeleri için Mekke'deki dayısının evine yerleştirdi ve adağını îfâ etti.²⁵⁶

Cîrânedeki bekleyiş, Hevâzin heyetinin gelmesiyle bitti. Heyet müslüman olmak üzere geldiklerini söyleyerek esirlerin ve malların kendilerine iâde edilmesini istediler. Hz. Muhammed ise, zaten kendisinin de onları beklemek üzere burada on günden fazla konakladığını belirtti. Bununla birlikte iki tercihten yalnız birini seçebileceklerini söyleyerek malları ve esirler arasında bir karar vermelerini istedi. Heyette bulunanlar, onun kararının kat'i olduğunu anlayınca esirlerin geri verilmesini istemek durumunda kaldılar. Hz. Muhammed müslümanlara esirleri salıvermelerini tavsiye etti. Bunun üzerine birkaç kişi hâricinde tüm müslümanlar karşılıksız olarak esirleri salıvermeyi kabûl ettiğini beyân ettiler. Ancak Hz. Muhammed kul hakkına riâyet etmek amacıyla, müslümanlar arasında rızâsı olamayanların olabileceğini, bu nedenle de kabilelerin gidip aralarında konuşmalarını, bilirkişilerinin daha sonra durumu kendisine haber vermesini istedi. Bilirkişiler de temsil ettikleri kimselerin esirleri salıvermekten memnûniyet duyacaklarını ifâde ettiler. Böylece peygamber, İslam inancına, aralarındaki dirliğe zarar verecek düşüncelerin ortaya çıkmasını da önlemiş oluyordu.²⁵⁷

Uyeyne b. Hısn esirlerden Hevâzin'li ihtiyar bir kadın seçmişti. Bu kadını seçerken niyeti, onun seçkin bir âileye mensûp olabileceği ve alacağı fidyenin yüklü olmasıydı. Bu nedenle de kadını salıvermek istemedi. Hz. Muhammed'in altı hisse karşılığı esirleri geri verme teklifi gelince de buna yanaşmadı. Bunun üzerine Ebû Suret Züheyr ona, bu kadını elde tutması için hiçbir sebep olmadığını söyledi. O da altı hisse karşılığı esir kadını serbest bıraktı.²⁵⁸

O sırada hâdiselerden habersiz olarak itikâf adağını yerine getirerek dönen Ömer b. Hattâb câriyelerin oluşturduğu sokaklarda koşuşan kalabalığı görünce oğlu Abdullah'a neler olduğunu sordu. O da Hz. Muhammed'in esirleri salıverdirdiğini söyledi. Ömer de kendisine âit câriyelerin salıvermesi yönünde oğluna direktif verdi.²⁵⁹

²⁵⁶ Buhârî, VI, Kitâbu'l-Humus, 19. bâb, 2931; IX, Kitâbu'l-Megâzî, 56. bâb, 4014 ; İbn Hişâm; IV, 182.

²⁵⁷ Buhârî, Kitâbu'l-Humus, 15. bâb, 39. hadis, 2918; Sahîh, V, Kitâbu'l- İtk, 13. bâb, 2343; V, Kitâbu'l-Hibe ve Fadlihâ ve't-Tahrid aleyke, 22. bâb, 2400- 2401; IX, Kitâbu'l-Megâzî, 56. bâb, 4012- 4013.

²⁵⁸ İbn Hişâm, IV, 182- 183; Cevdet Paşa, 1966 baskısı, s. 215.

²⁵⁹ Buhârî, VI, Kitâbu'l-Humus, 19. bâb, 2931.

Hız. Muhammed Hevâzin'li esir kadın ve çocukları geri verdikten sonra heyette bulunanlara kendilerine karşı savaşanların kumandanı Mâlik b. Avf'ın ne yaptığını sordu. Onlar da kaçarak Taif kalesine sığındığını, o esnâda Sakiflilerle berâber olduğunu söylediler. Bunun üzerine Hız. Muhammed de Mâlik b. Avf'ın müslüman olması ve yanına gelmesi durumunda esir düşen âilesini ve ele geçirilen mallarını geri vereceğini taâhhüd etti. Ayrıca kendisine 100 deve ihsân edeceğini de ekledi. Heyet bu haberi Mâlik b. Avf'a verdiği zaman tecrübeli kumandan bu teklifi kabûl etti. Sakiflilerin onu engelleyeceklerini düşündüğünden, bir atla gizlice Taif'ten ayrıldı. Cîrâne'ye gelerek Hız. Muhammed'e müslüman olduğunu îlan etti. O da vaâdini yerine getirerek malını ve âilesini ona teslim ederek 100 deve hediye etti. Kısa bir süre önce İslam'ın en büyük düşmanlarından biri olan bu lider, artık müslümanlardan birisiydi. Bu nedenle Hız. Muhammed onun eski konumuna uygun olarak, kabilesinden müslüman olanlar üzerine vâli tâyin ederek taltîf etti. Kendisine yapılan ihsânlar ve güzel muameleden sonra, Malik b. Avf bir kumandan gözüyle Hız. Muhammed'in ne kadar cesur ve vâkur olduğunu, ordusuyla birlikte savaşırken onları korumayı ilke hâline getirdiğini fark ettiğini beyân etti. Bu davranışların Mâlik'in peygambere daha çok saygı duymasını sağlayan özellikler olduğu anlaşılmaktadır.²⁶⁰

Esirlerin geri verilmesi işlemleri tamamlandıktan sonra müslümanlar arasında bazı kimseler ganimet taksimi için acele ettiler. Peygamberden bir an evvel deve ve koyunları taksîm etmesini istediler. Hattâ bâzı bedeviler o kadar ısrarcı davrandılar ki, Hız. Muhammed onlardan kurtulmak için bir ağaca yaslanmak durumunda kaldı. Bu esnada cübbesi dala takıldı. O da çevresinde kendisini sıkıştıran insanlara, kendisinin cimri, korkak veya yalancı olmadığını söyleyerek, ne kadar çok olursa olsun, onları aralarında adâletle paylaşacağını beyân etti.²⁶¹

Hız. Muhammed Cîrâne'de ganîmetleri dağıtırken mallar arasından bâzı kimselere ganîmetin beşte birinden, fey denilen ve tasarrufu peygambere âit olan ganîmet payından hediyeler verdi. Bu durum İslam düşüncesinin yalnızca elde etmeye, hâkimiyet kurmaya yönelik olmadığını, müslümanların gâlip geldiği kavim ve kabilelere de ihsânda bulunmayı, gönüllerini kazanmayı amaçladığını gösteren en açık

²⁶⁰ İbn Hişâm, I, 133- 134, 183- 184; Taberî, *Târih*, III, 135- 136.

²⁶¹ İbn Hişâm, A.g.e., IV, 184- 185.

delildir.²⁶² Hediye verilen bu kimseler kalpleri İslam'a ısındırılması hedeflenen kişilerdi. Bâzıları Kureyş'ten henüz yeni müslüman olmuş, içinde bâzı şüpheleri olan kişiler veyâ müttefik olarak Taif muhâsarasına katılmış ancak henüz müslüman olmamış kimselerdi. Kendilerine 100'er deve verilen kişiler şunlardır:

- 1.El-Akrâ ibn Habis,
- 2.Uyeyne b. Hafs el-Fezârî
3. Ebû Süfyân b. Harb
4. Muaviye b. ebû Süfyan b. Harb
5. Hakîm b. Hizân
6. Hâris b. Hâris b. Kelede²⁶³
7. Hâris b. Hişâm
8. Süheyl b. Ömer
9. Huveytîb b. Abdü'l-Uzza b. ebî Kays
10. Alâ b. Cariye es-Sekafî
11. Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr
12. Mâlik b. Avf en- Nasrî²⁶⁴
13. Nudayr b. Haris²⁶⁵

Arap eşrâfından diğer bâzı kimselere yüzden az olmak üzere, değişik sayılarda deve verildi. Bunlar;

1. Mahreme b. nevfel ez-Zührî
2. Umeyr b. Vehb el-Cumehî
3. Hişâm b. Amr

---

²⁶² Cengiz kallek, "Müellefe-i kulûb", *DİA* (İstanbul 2006), XXXI, 475.

²⁶³ İsminin Nusayr b. Hâris b. Kelede olduğu da söylenir, İbn Hişâm, IV, 188

²⁶⁴ Buhârî, "Kitâbu'l-Megâzî, "Taif gazvesi bâbı", IX, 336. hadis, 4031; İbn Hişâm, IV, 186.

²⁶⁵ İbn Hacer, III, 558; Köksal, VIII, 513.

4. Sâid b. Yerbû b. Ankese b. Âmir b. Mahzûm, 50 deve

5. Adıyy b. Kays es-Sehmî, 50 deve almıştır.²⁶⁶

Hz. Muhammed'in ensârdan kimseye hediye vermeyişi bâzı kişilerin dikkatini çekti. Bâzıları bunun âdil bir taksim olmadığını, peygamberin bu taksimle Allah'ın rızâsını amaçlamadığını, zîra Allah'ın bunu murâd etmeyeceğini söylediler. Hz. Muhammed bu düşüncelerden haberdâr olunca üzüntüyle “Allah Musa'ya (a.s.) rahmet etsin, yemîn olsun ki; Musa bundan daha büyüğü ile ezâya uğramıştı da yine de sabretmişti.” diyerek bu sözlerin kendisine hissettirdiği teessürü dile getirmiştir.²⁶⁷ Kendisine birkaç deve ihsân edilen Abbas b. Mirdas da hoşnutsuzluğunu ifâde ediyordu.²⁶⁸ Zü'l-Huveysıra et-Temîmî isimli bir bedevî de peygamberden adâlet etmesini isteyince, ondan “Eğer ben adâlet etmezsem bedbaht olurum!²⁶⁹” cevâbını aldı.²⁷⁰ Bâzı kimseler ise, başka sahâbeleri işâret ederek aslında kendi hoşnûdsuzluklarını anlatıyorlardı. Birkaç kişi, Hz. Muhammed'e Uyeyne b. Hısn ve Ekrâ b. Hâbis'e 100'er deve verdiği halde sahâbeden Cueyl b. Sürakâ ed- Damrî'ye hiçbir şey vermemesini hatırlattılar. O da bu hediyelerin insanları İslam'a yaklaştırmak için olduğunu vurguladı.²⁷¹

Kureyş'ten bâzı kimselere yüzer deve verildiği zaman bir takım kimseler Hz. Muhammed'in akrabalarına ayrıcalık tanıdığını düşündüler. Durumdan haberdar olan Hz. Muhammed onları toplayarak açıklama yaptı ve gönüllerini aldı. Onlara dünyalık bağışlamasının sebebinin küfür ve şirkten henüz yeni vazgeçmiş bu kimselerin gönüllerini İslam dînine ısındırmak olduğunu söyledi. Bu davranışı doğru değerlendirmeleri için ensara hitâp etti, daha sonra ensarın fazîletlerini sıralayarak onları övdü.²⁷²

Hz. Muhammed'in ganîmet taksîmine îtirâz edenler hakkında âyet indi. Bu âyette hem taksime karşı gelenler eleştiriliyor hem de hoşnûd olanlar övülüyordu:

²⁶⁶ İbn Hişâm, VI, 186.

²⁶⁷ Buhârî, Kitâbu'l-Megâzî, “Taif gazvesi” bâbı, 335.hadis, IX, 4030- 4031; 336.hadis, 4031; Kitâbu'l-Edeb, 53.bab, 88. hadis, 6040- 6041; XIII, Kitâbu'd-Daâvât, 18. bâb, 32. hadis, 6270; XIII, Kitâbu'l-İsti'zân, 46.bâb, 62. hadis, 6233- 6234.

²⁶⁸ İbn Hişâm, IV, 186- 187.

²⁶⁹ Veyâ “ben adâlet etmezsem başka kim adâlet edecek!” Bk. İbn Hişâm, IV, 190- 191.

²⁷⁰ Buhârî, V, Kitabu'l-Humus, 15. bâb, 45.hadis, 2923.

²⁷¹ İbn Hişâm, IV, 189- 190.

²⁷² Buhârî, IX, “Taif gazvesi bâbı”, 331. hadis, 4027. Buhârî, IX, Kitâbu'l-Megâzî, 334. hadis, 4030. Buhârî, Kitâbu'l- Megâzî, “Taif gazvesi” bâbı, 330. hadis, IX, 4026; 331.hadis, 4027; 332. hadis, 4027; 333. hadis, 4029; 334. hadis, 4030; 335. hadis, 4030- 4031; 337. hadis, 4032; İbn Hişâm, IV, 193- 194.

“ Onlardan sadakalar konusunda sana dil uzatanlar vardır. Onlara verilirse hoşnud olurlar, verilmezse hemen öfkeleniverirler. Eğer onlar Allah ve peygamberin kendilerine verdiğiinden hoşnud olup “ Allah bize yeter, Allah bize bol nîmetlerinden verecektir resûlü de.” deselerdi daha hayırlı olurdu. Sadakalar Allah’tan bir farz olarak fakirler, düşkünler, onu toplayan memurlar, kalpleri İslam’a ısındırılacaklar köle ve esirler, borçlular, Allah yolunda çalışıp cihâd edenler ve yolda kalanlar içindir. Allah alîmdir, hakîmdir.”²⁷³

Hz. Muhammed’in verdiği hediyeler tesîrini göstererek, kendisine 100 deve bağışlanan Nudayr b. Hâris İslam’a girmeyi kabul etti. Hatta develeri de geri vermeyi düşündü ancak peygamberin hediyesini geri çeviremedi.²⁷⁴ Sadakalar İslama girmeye meyilli kişilere verilerek şüphelerinin izale edilmesi ve yakınlık bağının kurulması bu insanların dîni daha çabuk benimsemeleri amaçlanmaktaydı. Bu âyetlerin tevbe sûresi içerisinde indirilmesi belki de kısa süreliğine suizâna kapılan müslümanlardan bazılarının yaptıklarına tevbe etmesi gerektiğine de işâret ediyordu.

Hz. Muhammed Zi’l-kâde ayında Cîrâne’de ihrâma girerek umreye niyet etti. Sonra da Mekke’ye giderek umre yaptı.²⁷⁵ Ömer b. Hattâb da Hz. Muhammed’e kendisinin cahiliye döneminde Mescid-i Haram’da bir gün îtikâf yapma adağı olduğunu, ancak henüz gerçekleştirmediğini söyledi. Peygambere bu nezri yerine getirmek gerekip gerekmediğini sordu. O da Ömer’e bu ibâdeti edâ etmesi gerektiğini bildirince Ömer de adağını yerine getirdi.²⁷⁶

Taif’li Urve b. Mes’ûd es-Sekâfî şehrinin muhâsarası esnâsında müslüman olmayı düşünüyordu. Bu nedenle İslam ordusu çekildikten sonra onların peşine düştü. Urve, orduya Medine’ye varmadan, yolda iken yetişti. Hz. Muhammed’in huzûrunda müslüman olan Urve, kavmini İslam’a dâvet etmek üzere izin istedi. Ancak Hz. Muhammed onların inat ve serkeşliklerini kendi tecrübesiyle çok iyi kavramış bulunuyordu. Bu nedenle onu öldürmelerinden korktuğunu söyleyerek izin vermek istemedi. Ancak Urve kendisini Taiflilerin çocuklarından daha çok sevdiğini söyleyerek ısrar etti ve istediği izni aldı. Vakit geçirmeden Taif’e dönerek onları İslam’a dâvet etti.

²⁷³ T evbe; 9/ 58- 60; Köksal, VIII, 512.

²⁷⁴ Köksal, VIII, 515.

²⁷⁵ Vâkıdî, III, 959.

²⁷⁶ Buhârî, kitâbu’l-humus, 19. bab, 51. hadis, VI, 2931.

Urve mü'min olduğunu açıkça îlan ettiği için, ibâdetlerini ulu orta edâ etmekten çekinmiyordu. Onun Taif üzerinde büyük bir nüfuzu ve îtibarı vardı. Ancak umduğu gibi olmadı, kendilerini İslâm'a dâvet ettiği Taifliler onun evinin etrâfını sararak üzerine saldırdılar. Saldıranların başında da Vehb b. Câbir vardı. Vehb, Urve'yi yaraladıktan sonra onun akan kanını göstererek, bu hâli hakkında ne düşündüğünü sordu. Urve de biraz sonra şehîd olacağını bildiği için, kabîlesinin bir daha asla unutamayacağı şu sözleri söyledi:

“Bu Allah'ın bana bir ikrâmıdır ve bana gönderdiği bir şehâdetir. Benim kanım, Resûlullah bu şehirden gitmeden önce katl edilen şehîdlerin kanı gibidir. Beni onlarla birlikte defn ediniz...” Urve bu şekilde kendi kabilesine mensup kişiler eliyle oklanarak şehîd edildi. Vasiyetine uygun olarak diğer şehidlerin yanına defnedildi. Urve'nin şehâdet haberini alan Hz. Muhammed onun kavmi içindeki durumunun, Yâsîn suresinde adı geçen kavmini hidâyete dâvet eden adamın durumu gibi olduğunu ifâde etti. Hz. Muhammed'in bu sözleri Urve'nin dâvetinin ne kadar büyük bir hizmet göstergesi oluşunu gösteriyordu.²⁷⁷

Hz. Muhammed bu şehâdet hâdisesinden sonra Sakiflilerin daha fazla tâkip edilmesi emrini verdi. Bu vazîfe için müslüman olan Hevâzinlilerin lideri Mâlik b. Avf görevlendirildi. Mâlik Sakiflileri öylesine baskı altında tuttu ki, bir süre Sakifliler kalelerinden dışarıya çıkamaz oldular. Hatta Taifliler deve ve koyunlarını bile yağmalanması tehlikesine karşı kaleden dışarıya çıkaramıyorlardı. Kendileri de kalede mahkum durumuna düştüler. Bu durum kısa zamanda etkisini gösterdi ve Sakifliler şirk üzere oldukları sürece rahat yüzü göremeyeceklerini kavradılar.²⁷⁸ Bu nedenle Urve'nin şehâdetinden iki ay sonra İlâc kabilesinden Bir kâhin olan Amr b. Ümeyye, Abd Yâ Leyl'e bir elçi gönderdi. Ümeyye aralarındaki bir meseleden dolayı Abd Yâ Leyl ile ilişkiyi kesmişti. Ancak durumun ciddiyetinden dolayı bir araya gelmeye karar verdi. Abd Yâ Leyl Hz. Muhammed ile akrabaydı. Amr b. Ümeyye durumun ciddiyetini anlatarak, kendilerinin ayrılıklarından faydalanan müslümanların Arap Yarımadası'nın çoğunu ele geçirdiğini, bu nedenle müslümanlarla anlaşmaya varmak zorunda

---

²⁷⁷ İbn Hişâm, IV, 244- 245; Yasîn suresinde adı geçen kişi olan Habib Neccâr da “ ey kavmim, sizden hiçbir ücret istemeyen bu elçilere uyun” demişti. Bk. Yasîn; 20- 32.

²⁷⁸ İbn Hişâm, IV, 182; İbn Sa'd, V, 505; Martin Lings, *Hz. Muhammed'in hayatı*, 2003, İstanbul, s. 442.

olduklarını söyledi. 9 sene evvel kendilerine gelen Hz. Muhammed'i büyük hakâretlerle geri çeviren Abd Yâ Leyl ailesi, şimdi bizzat müzâkere ve uzlaşma arayışına girmiş bulunuyordu.

Bu esnâda Sakif kabilesi de kendi aralarında meşveret yaptı ve birbirlerine, yayılmakta olan hayvanlarının güven içinde olmadığını, kaleden dışarıya çıkan kimsenin can ve mal güvenliği kalmadığını hatırlattılar. Tehlikeden emîn olmak için Hz. Muhammed'e daha evvel Urve'yi gönderdikleri gibi bir elçi göndermeye karar verdiler. Bunun için Abd-i Yâ Leyl b. Amr b. Umeyr'le konuştular. Ancak O, Urve b. Mes'ûd'un başına gelenleri yaşama ihtimâlinde korktuğu için kendisiyle birlikte bir heyet göndermelerini şart koştu. Bunun üzerine onunla birlikte Ahlâf'tan iki kişi, Benû Mâlik'ten üç kişi olmak üzere toplam altı kişi göndermeyi kararlaştırdılar.

2.2.3. Taif Heyetinin Gelişi

Hicretin 9. senesi, Tebük seferinin ardından, Ramazan ayında Taif'ten bir heyet Medîne'ye geldi. Heyette bulunan kişiler: Abd-i Ya Leyl, Hakem b. Amr b. Vehb b. Muattib, Şürahbil b. Ğaylan b. Seleme b. Muattib, Benî Malik'ten Osman b. ebi'l-As b. Bişr b. Abd-i Dühman, Evs b. Avf, Numeyr b. Hareşe b. Reble'ydî.²⁷⁹ Bu heyetin gelişi Allah Teâlâ'nın verdiği müjdeyi doğrular nitelikteydi.

*“Allah'ın yardımı ve zaferi (Mekke'nin fethi) gelip de insanların Allah'ın dinine dalga dalga girmekte olduklarını görünce Rabbine hamdederek O'nu tesbih et ve O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, çok bağışlayıcıdır”*²⁸⁰

Bu sene Sakif kabilesi gibi, Müzeyne, Sa'd b. Bekr, Temim, Himyeriler, Beliy, Abdülkays, Ezd, Becîle, Has'am, Hanife, Tay, Esed, Tağlib, Amir b. Sa'saa ve kolları, Fezâre, Mürre, Muhârib, Kilâb, Kinâne, Eşcâ, Kinde, Sakîf, Bâhile, Süleym ve Şeybân kabileleri İslam'ı kabul etmek ve Hz. Muhammed ile anlaşmaya varmak üzere Medîne'ye geleceklerdi. Bu nedenle H. 9. sene “elçiler yılı” (senetü'l-vüfud) diye anılacaktı. Heyetlerin kendi arzuları ile gelmeleri büyük önem arz ediyordu. Çünkü bu durumda karşılıklı önyargı ve kabul edilemez talepler asgariye inmiş oluyor, her iki taraf da uzlaşma için büyük gayret gösteriyordu. Hz. Muhammed onları mescidde bir

²⁷⁹ İbn Hişâm, IV, 245- 246.

²⁸⁰ Nasr 110/1-3

direğin önünde kabul ediyordu. Bu nedenle bu direk “ Üstüvânetü’l- vüfûd” (Heyetler sütunu) diye isimlendirilecekti.

Taif heyeti İslâm’ı kabul etmek ve müslümanlarla kalıcı bir barış tesîs etmek için yola çıkacakları sırada Taif’te bulunan Vahşî de bu şehirde daha fazla barınamayacağını düşünerek Şam’a veya Yemen’e gitmenin tasavvurunu yapıyordu. Çünkü İslam hükümlerine girmeye hazırlanan Taif’te müslümanların onu yaşatmayacaklarına, onu yakaladıklarında mutlaka öldüreceklerine inanıyordu. Vahşî’ye göre bunu yapmaya da hakları vardı. Ancak Taif’li bir kişi, Hz. Muhammed’in kimseye kin gütmeyeceğini, ona müslüman olmak üzere gelen herkesi barış ve güvenlikten başka türlü muamelede bulunmadığını belirterek, kaçmanın mantıklı bir davranış olmayacağına dikkatini çekti. Bunun üzerine müslüman olmaya karar veren Vahşî, Medîne’ye gelmek üzere yola çıktı.²⁸¹

Taif heyetinin Medîne’ye geldiğini ilk gören Muğîre b. Şu’be oldu. Muğîre ve Ebû Bekir Sıddık Hz. Muhammed’e haber vermek için neredeyse yarıştılar. Çünkü bu çok arzû edilen ve peygamberi sevindirecek bir haberdir. Ebû Bekir haberi veren ilk kişi oldu. Sonra da heyette bulunan kişilerin develerini barınaklara yerleştirdi ve onlarla birlikte peygamberin huzuruna çıktı. Onlar için mescidin bir köşesinde çadır kuruldu. Hâlid isimli bir sahâbi heyetle Hz. Muhammed’in görüşmelerini sağlıyor, yemek yerken Taiflilere eşlik ediyordu.

Hz. Muhammed (s.a.v.) heyetle konuşmak için geldiği bir sırada yanlarında Vahşî de bulunuyordu. Hz. Muhammed onu fark ettiği anda, kendisinin Vahşî olup olmadığını sordu. O da doğrulayınca, önce ona amcası Hamza’yı nasıl öldürdüğünü anlattı. Tüm ayrıntılarıyla bu fenâ hâdiseyi dinledikten sonra onun müslüman oluşuna şehâdet etti. kendisine kin gütmeyeceğini, ancak amcasına duyduğu sevginin büyüklüğünden dolayı, Vahşî’yi her gördüğünde üzüleceğini bildiğinden, mümkünse yanına gelmemesini istedi. O da Hz. Muhammed’in yanından böylece ayrıldı.²⁸²

Taif’te bulunan güçlü şâir Ka’b b. Züheyr’e kardeşi Büceyr b. Züheyr es-Sülmâ haber göndererek derhal Medîne’ye gelip müslüman olduğunu bildirmezse onu

²⁸¹ Buhâri, VIII, Kitâbu’l-Megâzî, 24. bâb, “ Hamza b. Abdulmutalib’in öldürülmesi” bâbı, 110. hadis, 3813- 3814; İbn Hişâm, III, 97

²⁸² Buhâri, VIII, 3814; İbn Hişâm, III, 98.

öldüreceklerinden korktuğuna dâir bir haber yolladı. Ka'b iğneleyici bir şiirle karşılık verince Hz. Muhammed Ka'b hakkında yakalandığı yerde öldürülmesi emrini verdi. Ka'b ise kısa bir süre sonra gizlice Medîne'ye gelerek mescide girdi. Hz. Muhammed'in yanına gelerek onu tanımayan peygambere Ka'b'ın geldiğini, af dileyip müslüman olmak istediğini söyledi. Hz. Muhammed de kabul edince Ka'b'ın kendisi olduğunu bildirdi. O sırada yanlarında bulunan Âsım b. Ömer b. Katâde Ka'b'ı öldürmek için izin istedi. Ancak Hz. Muhammed Ka'b'ın tevbe ederek müslüman olduğunu söyleyerek onu durdurdu. Ka'b o anda hissettiklerini Kasîde-i Lâmiyye diye bilinen şu şiirle anlatıyordu:

“Haber aldım ki Resûlullah beni katl ile tehdît etmiştir.

Halbuki Resûlullah'tan af umulur.

Muhakkak Resul elbette ki bir nurdur onunla hakka varılır.

Allah'ın kınından çıkmış kılıçlarından bir Hind kılıcıdır.”²⁸³

Hz. Muhammed onları Medîne'deki Mescid-i Nebevî'de misâfir etti. Mescid içerisinde bir çadır kurdurularak onların burada kalmalarını sağladı. O, bunu yaparken Sakif heyetinin müslümanların namaz kılışlarını görmelerini, ibâdet ederken ne kadar Allah'a kendilerini yakın hissettiklerini müşâhade etmelerini de amaçlıyordu. Böylece Kur'an-ı Kerîm dinlemeleri sağlanıyor, kendi dillerinde inmiş olan Allah'ın (c.c.) âyetlerini işitmeleri, hakkında düşünmeleri, tefekkür etmelerine vesile olmak isteniliyordu.

Hz. Muhammed Sakif heyetiyle düzenli olarak her yatsı namazı ertesi buluşuyor, onlara İslam'ı sevdirmek, kalplerine işlemek için uzun uzun konuşuyordu. Bir keresinde ayakta heyet ahâlisiyle konuşması o kadar uzadı ki, Hz. Muhammed ayakta durmaktan yoruldu. Vücûdunun ağırlığını bir ayağına bindirerek diğerini dinlendirme ihtiyacı duydu. Diplomatik görüşmeler denilince akla aşırı resmiyet gelirdi. Ancak Hz. Muhammed son derece samîmi ve canayakın bir tavır sergiliyordu. Heyettekilerle dertleşiyor, kendisine ve ilk müslümanlara yine kendi kabilesi olan Kureyş'in ve

---

²⁸³ Arab'ın âdeti etrâfındaki bir kavmi çağırmaı murad ettikleri zaman parıldayan kılıcı çıkarmak idi. Böylece o kılıç parlar ve bunun peşine onun parlaklığı ortaya çıkar. Böylece ona gelirler Onun yol göstermesine güvenerek, onun nuruyla hidâyete ererlerdi. İşte burada Resûlullah o kılıca benzetilmiştir. Hind kılıcı eskiden kılıçların en güzeli ve en iyisiydi. Allah'ın kılıçlarından demek; bir takım kılıçlardır ki Allah onları zafere ve intikam almaya nâil olmakla yüceltti.

müşriklerin yaptığı eziyetleri, hicretten sonra da devamlı savaşlar yapmaları sebebiyle kendi kabilesi Kureyş'ten şikâyetçi olduğunu söyleyerek onların gönüllerini kendisine ve İslam'a doğru çekiyordu. Böylece onların empati yaparak müslümanların bu durumlardaki düşüncelerini anlamalarını amaçlıyordu.²⁸⁴ Bir defâsında Sakif heyetiyle görüşmeler uzadığı için öğle namazı vakti geçti, Hz. Muhammed de cem'ut-te'hir yaparak öğlen ve ikinci namazını birleştirerek kıldı.

Sakif heyeti mescidde kaldıkları sırada kendi alışkanlıklarını burada da sürdürüyorlar, yüksek sesle konuşuyor, bağırıp çağırıyorlardı. Bir keresinde onların çıkardığı gürültüden çok rahatsızlık duyan Ömer b. Hattâb, es-Saib b. Yezid isimli bir sahâbeye hitâben mesciddeki iki kişiyi kendisine getirmesini istedi. Ömer, Gürültü yapan bu kişilerin Taif'li olduklarını öğrenince, misafir oldukları için cezalandırılmaktan kurtulduklarını söyledi. Bu mescidin Hz. Muhammed'in mescidi olduğunu, burada ibâdet haricinde bir şey yapılamayacağını, onların ise ibâdet mahalline saygı göstermeyerek bağırıştıklarını müşâhade ettiğini de ekledi.²⁸⁵

Taif'li heyet, müslüman olmak için bâzı şartlar öne sürdüler. Bunlar:

1. Taifliler günlük farz namazlardan muaf tutulmaları
2. Zekat ödemekten muaf tutulmaları
3. Taif şehrinin mukaddes bir şehir olarak tanınması²⁸⁶
4. Taiflilerin mecbûri askerlik hizmetinden (Cihâd) muaf olmaları
5. Taif'teki Lât putunun bulunduğu mâbedin yıkılmaması
6. Gayrı meşrû cinsî münâsebetin (zînâ) yasaklanmaması
7. Fâizle borç vermenin yasaklanmaması
8. Alkollü içkilerin yasaklanmaması idi.²⁸⁷

²⁸⁴ Kettâni, I, 447- 449; Kandehevî, III, 564; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 329; Önkâl, *Resûlullah'ın Dâvet Metodu*, İstanbul, 2000, 257.

²⁸⁵ Buhârî, II, " Kitâbu's-Salât", 83. bâb, 562; Rudânî, " mescidler", I, 188.

²⁸⁶ Bu şekilde Taif'in de Mekke gibi harem kabul edilmesini istemiş oluyorlardı. Heyet belki de bu şart ile Kâbe haccı mecbûriyetinden muaf olmak istiyordu.

²⁸⁷ İbn Hişâm, IV, 247; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 116; Ebu Dâvud Süleyman b. El-Eşâs es-Sicistânî el-ezdî, *Sünen*, İstanbul 1993, 19/ 26.

Hız. Muhammed Taiflilerin müslüman olmasını şüphesiz ki çok arzû ediyordu. Ancak bun durumdan onların bu dîni kabul etmeleri için her türlü tâviz verilebilir anlamı da çıkmazdı. Allah Teâla bu durumu Kur'an-ı Kerîm'de şöyle açıklıyordu;

*“ sana vahyettiğimizden başka bir şeyi bizim hakkımızda uydurman için neredeyse seni fitneye düşüreceklerdi. İşte o zaman seni dost edineceklerdi. Eğer seni sağlam tutmamış olsaydık, az daha onlara meyledecektin. O zaman ise sana hayatında ve ölümünde azâbı kat kat tattırırdık. Hem de sonra bize karşı bir yardımcı da bulamazdın. Neredeyse seni yurdundan çıkarmak için zorlayacaklardı. Öyle yaparlarsa onlar senin ardından çok az bir zaman kalabilirlerdi. Bu, senden önce gönderdiğimiz peygamberlerin sünnetidir. Bizim sünnetimizde bir değişiklik bulamazsın.”*²⁸⁸

Bu âyetler Taiflilerin diplomatik becerilerini, iknâ kâbiliyetindeki ustalıklarını da gözler önüne sermekteydi. Ancak Hız. Muhammed Allah Teâlanın uyarması ile onların bu gayretlerini boşa çıkardı. Peygamber onlara Kuran'ı Kerim'den uygun âyetleri okuyarak, bu âyetlerin başta kendisini, daha sonra da İslam'ı kabul eden tüm müslümanları bağladığını söyleyerek isteklerine açıklık getirdi. Taif heyeti zorlamaya varan ısrarcı tekliflerde bulundular. Ancak isteklerine ulaşamadılar.²⁸⁹

Taif heyeti müslümanların Lât putuna dokunmamalarını istedi. Bunun kabul edilmeyeceğini anladıklarında ise, üç sene Lat'a ilişilmemesini istediler. Böylece isteklerini sırasıyla iki seneye, bir seneye ve bir aya çektiler. Bunun üzerine putu kendilerine kırdırmamaları istenildi. Bu teklif kabul edildi. Taifliler Hız. Muhammed'in onları namaz ibâdetinden muaf tutmasını istediler. O da Taiflilerin bu isteklerine teker teker açıklama yaptı. Öncelikle onlara cihaddan ve öşürden muaf tutulacaklarını söyledi. Ancak namazsız bir dinde hayır olmadıktan bunu kabul etmeyeceğini belirtti. Fuhuş ve zinâ hadisesine gelince , bu fiilden daha iğrenç ve nefrete lâıyk bir hareket olmadığını söyledi. Taiflilerin empati yapmalarını sağlamak amacıyla, onlardan hiç kimsenin bu fiilin karısına, kızkardeşine, annesine veya kızına yapılmasına rızâ göstermeyeceğine dikkat çekti. Bu açıklama Taifliler'in bu konuda iknâ olmalarına yetti. Çünkü Taif'in muhâsarası sırasında bazı müslümanların Taif'li kadınlarla ilgili konuşmalarını

²⁸⁸ İsrâ; 17/ 73- 77; İbn Hişâm, IV, 184; İbn Sa'd, I, 313- 313.

²⁸⁹ Vâkıdî, III, 966-967; Sakr, s. 105.

hatırladılar. Taif’li savaşçılar buna şiddetle öfkelenmiş ve bu nedenle bir sahabiye de şehîd etmişlerdi.²⁹⁰

Taif heyetinin istekleri müslümanlar arasında infiâle sebep oldu. Zirâ bu istekler şirk ve büyük günahları barındırıyordu. Bu tutum İslam Devleti’nin emniyetini taşımak ama karşılığında hiçbir yükümlülüğe girmemek anlamına geliyordu. Ancak Hz. Muhammed bir taraftan heyetkilerle samîmi ve hareketli, sürekli bir görüşme içerisinde bulunuyor, bir yandan da müslümanları bu durumu anlayışla karşılamalarını temennî ediyordu. O, Taiflilerin o esnada zekat vermemeyi, cihâda çağrılmamayı istedikleri halde, gerçek manâda müslüman olduktan sonra bunları kendiliklerinden yapacaklarını söyledi. Gerçekten de müslümanlar İslam’la şereflendikten sonra hayatlarını ona göre düzenleyen kişilere bir çok defa şahit olmuşlardı. Bu nedenle sahâbeler bu açıklamayla Hz. Muhammed tarafından teskîn edildiler.²⁹¹

Heyet Mescid-i Nebevî’de konaklamaya devam ettiği sırada bir gece, mesciddeki çadırda Evs b. ebî Evs hâriç herkes uyuyordu. Bu esnada Hz. Muhammed’in yanına bir kişi gelerek gizlice bir şeyler söyledi. Hz. Muhammed (s.a.v.) duyduğu habere o kadar öfkelenmişti ki, haberciye bahsedilen kişiyi öldürmesi emrini verdi. Ancak hemen ardından o kişinin Allah’ın birliğine ve kendisinin peygamberliğine îman edip etmediğini sordu. Bu kişi de Hz. Muhammed’i onaylayınca bu istekten vazgeçti ve sebebini şöyle izâh etti:

“Ben insanlarla “Allah’tan başka ilâh yoktur!” deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Onlar bunu dediklerinde din tarafından konulan haklar hâriç kanları ve malları bana haram olur. Onların sözlerinde samîmi olup olmadıklarına dâir hesapları Allah’a kalır!”

Bu sözlerle Hz. Muhammed (s.a.v.) İslam dîninin kalbi esas almakla birlikte ifâdeye de önem verdiğini göstermekteydi. Müslüman olduğunu beyân eden kimseye ne olursa olsun zarar verilemeyeceğini serdediyordu. Bu hâdise elbette Sakif heyetini derinden etkileyecek, îman etmenin insanı dünyada emniyette tutacağını, âhirette de

---

²⁹⁰ Ebu Dâvud, Kitâbu’l-Harac, 26, 3026; Canan, Kütüb-ü sitte ans., XII, 77; İbn Hişâm, IV, 247; Cevdet paşa, 1966 baskısı, I, s. 226; Hamidullah, I, 532- 533.

²⁹¹ Ebû Dâvud, Kitâbu’l-Harac, 26, 3025; Canan, XII, 78; Belâzûri, *Fütûhu’l-Buldân*, s. 77.

mükâfatlandıracağını düşünerek fikirlerini daha kısa sürede netleştirmelerine vesîle olan etkenlerden birisi oldu.²⁹²

Hz. Muhammed ile Taif heyeti arasında imzalanan anlaşma şöyledir:

“ Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla!

Bu, Allah’ın elçisi Muhammed’in Sakîf kabilesi için yazdırdığı bir yazıdır. O şöyle yazdırdı: Bu vesîkada yer alan hususlarda kendisinden başka tanrı olmayan Allah’ın ve Abdullah oğlu Resûlullah Muhammed’in Sakifliler için zimmet ve temînâtı vardır.

1. Onların vâdileri bütününü îtibariyle kutsaldır. (Harem’dir) Burada bulunan yabânî ağaçlar ile av hayvanlarına karşı her çeşit tecâvüz, gasp, hırsızlık ve fenâ muamele Allah adına yasaklanmıştır. Diğer bütün insanlardan daha çok Sakifliler Vecc vâdisi üzerinde mülkiyet sâhibi olacaklardır. Etrâfı surlarla çevrili olan onların Taif şehrine aslâ zor kullanarak uğranamaz. Hiçbir müslüman onlar üzerinde tahakküm maksadıyla buraya giremez. Sakifliler, vâdilerindeki etrâfı surlarla çevrili Taif şehirlerine inşaât vb. işlerde kullanmak üzere istedikleri eşyâyı getirebileceklerdir.

2. Taifliler öşüre tâbi tutulmayacaklar ve sıkıştırılmayacaklardır. Onların malları veya şahısları üzerinde hiçbir şekilde zor kullanılmayacaktır.

3. Taifliler müslümanlarla birlikte bir ümmet teşkîl ederler. İstedikleri gibi müslümanlar arasına girip katılacaklar ve nereye isterlerse oraya serbestçe gireceklerdir. Kim olursa olsun, Sakiflilerin aralarına almak istemediği kişi onların arasına giremeyecektir.

4. Taiflilerin ellerinde bulunan bütün esirler yine onların mülkiyetinde bulunacak, esirler üzerinde istedikleri gibi tasarruf etme hakkına sâhip olacaklardır.

5.. Bir rehinle teminât altına alınmamış olup vâdesi gelmiş bütüb borçlar(borcunu ödemeyen) borçlunun, Allah (ve onun resûlünün) haram kıldığı fâiz suçu altına girmiş olacaktır. Ukâz panayırının kurulduğu târihten başka bir târihte vâdesi dolacak olan ve birrehinle teminât altına alınmış olan borçların sadece asılları Ukâz panayırını esnâsında ödenmiş olacaktır.

---

²⁹² Dârimî, *Sünen*, V, 2450. hadis, 276.

6. Sakiflilerin İslam'a girdikleri gün, halktan olan ve kayıt altına alınmış alacakları kendilerine ödenecektir. Sakiflilere âit olup halkın elinde bulunan mal yâhut şahıs (köle) şeklindeki bütün ödünç mallar, onları alanın mülkiyetine ister geçmiş, ister elden çıkmış, kaybolmuş olsun, (her iki halde de sâhiplerine) iâde edilecektir.
7. Sakiflilere mensup olan bütün insanlar, (burada) bulunmayanlarla birlikte ve (onlara âit) bütün mallar, hazır bulunanlar gibi aynı teminâta sâhip olacaklardır. Ayrıca, Liyye'de sâhip oldukları şeyler, Vecc vâdisinde sâhip oldukları şeylerde teminâta tâbi tutulacaklardır.
8. Sakiflilerin bütün müttefik yâhut (yabancı olup onların arasında bulunan) bütün ticâret adamları Sakiflilere tanınan muameleye tâbi tutulacaklardır. Alışveriş ve pazar evlerin avlularında cereyân edecektir.
9. Şâyet biri Sakiflileri haksız yere ithâm eder veyâ, bir zâlim onlara zulmederse; Sakifliler öyle bir kimseye itâat etmeyecekler ve mallarını teslîm etmeyeceklerdir. Aksine Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Müslümanlar Sakiflilere zalimlere karşı koymada yardım edeceklerdir.
10. Taiflilerin başkanları kendi aralarından seçilecektir. Benû Mâlik ve Ahlâf kendi reislerine sâhip olacaklardır.
11. Mülkiyeti Kureyş'lilere, sulaması Taiflilere âit olan üzüm bağlarından elde edilen gelirin yarısı onu sulayan Taiflilerin olacaktır.
12. Rehinle teminât altına alınmış olan bütün borçlar hiçbir şekilde fâize tâbi tutulmayacaktır. Şâyet borçlular (borç aldıkları meblağı) hemen ödeme imkânına sâhip iseler, bunu derhal ödeyecekler. Şâyet imkânına sâhip bulunmuyorlarsa bu borçlar ertesi senenin Cumada'ül-Ûlâ ayına kadar ödenmiş olacaktır. Borcunu ödeyecek olduğu halde vâdede ödemeyen kimseler bir fâiz suçu işlemiş olurlar.
13. Elllerinde bulunan esirleri, şâyet efendisi satmak isterse satabilecektir. Satılmamış olanların kurtuluş fidyesi, iki ayrı çeşitten olmak üzere altı devedir. Bunun yarısı dört

yaşında, diğer yarısı yağlı ve semiz olmak üzere üç yaşındaki develer olacaktır. Bir şeyi satın alan kimsenin o şey üzerindeki hakları mahfuzdur.”²⁹³

Peygamber efendimiz onlara islamiyeti öğrettikten sonra ikramda bulundu. Bir taraftan Taif heyeti Ramazan ayında Medîne’ye gelmiş olduğu ve İslam’ı kabul ettiği için, burada buldukları müddetçe oruç tuttular. Aralarında Bilal-i Habeşî’nin de bulunduğu sahâbelerle birlikte iftar ve sahur yaptılar.

Anlaşmaya göre Taif’in valisi de kendi aralarından olmalıydı. Hz. Muhammed de yönetmeye alışık, siyâsi kabiliyetleri yüksek olan Taiflileri akıllı siyâsetin bir sonucu olarak istidatlarına uygun görevlerde istihdâm etmeyi düşünüyordu. Bu nedenle Hz. Muhammed heyette bulunalar arasından birisini seçmeyi düşündü. Ebû Bekir de daha önceden Osman b. ebi’l-As hakkındaki olumlu fikirlerini Hz. Muhammed ile paylaşmıştı. Böylece Taif’in vâlisi Osman b. ebu’l-As oldu. O, görüşmelerin devam ettiği sırada gizlice Kur’an-ı Kerim’den bir kaç sureyi ezberlemiş ve İslam’ın manâlarını idrak etmişti. Osman Hz. Muhammed’i bulamadığı zamanlarda da Ebû Bekir’den ilmihal bilgileri almaya gayret ediyordu. Hz. Muhammed Osman b. Ebi’l-âs’ı vâli olarak tâyin ettikten sonra ona bâzı tavsiyelerde bulundu. Bunlar; namazı hızlı kıldırması, insanları zayıf olanlarıyla ölçmesiydi. Zirâ toplumu içinde yaşlı, hasta, küçük, zayıf ve ihtiyaç sâhibi olanlar mutlaka olacaktı. Bu tembih, İslam dîninin adâlet anlayışını da Taif yetkilisine anlatmış oluyordu.²⁹⁴

2.2.4. Lât Putunun Yıkımı

Taif heyeti Hz. Muhammed’in Taif halkına hitâben yazdırdığı anlaşmayı içeren mektupla geri döndüklerinde başlangıçta içkiyi, fâizi ve putlara tapınmayı bırakmayı kabul etiklerini, müslüman olduklarını Taif halkından gizlediler. Önce Hz. Muhammed’in kendilerine savaş açacağını söyleyerek nabız ölçmek istediler. Taifliler de müslümanlar ne isterse yapmaya mecbur olduklarını söyleyince gerçeği açıkladılar. Böylece kendilerini kavimlerinin vereceği ilk tepkinin sertliğinden korumuş oldular.²⁹⁵

²⁹³ Hamidullah, *el-Vesâiku’s-Siyâsiyye*, t.y., no: 181, s. 309- 312; M. J. Kister, “ Taif’le ilgili bâzı mülâhazalar”, *Cumhuriyet üniversitesi ilahiyat fakültesi dergisi* (Haziran- 2004 Sivas), VIII/1, s. 229.

²⁹⁴ Hamidullah, *Hz. Muhammed’in Savaşları*, s. 203.İbn Hişâm, II, 540- 541; İbn Sa’d, I, 313, V, 508- 509; el- Belâzûri, s. 79, 84.

²⁹⁵ Vâkıdî, III, 969- 970; İbn Hişâm, II, 483- 541- 542; et-Taberî, Tarih, I, 1691- 1692.

Heyetle berâber Süfyan b. Harb ve Muğîre b. Şu'be de Lât putunu yıkmak üzere görevlendirilerek Taif'e geldiler. Süfyan'ın put kırma göreviyle gönderilmesinde bazı hikmetler gizliydi. Zira Süfyan çok kısa bir süre evvel İslam'ı kabul etmişti. Düne kadar putperestliği korumak adına müslümanların karşısında silahlı mücadelenin başında iken o esnada eski inancına karşı güç gösterisinde bulunuyordu. Böylece bu inancın ne kadar yanlış olduğunu da Taif'li akrabalarına göstermiş oluyordu. Süfyan, Lat putunu kırma işinin Taif'te yaşayan Beni Muattib kabilesine mensup Muğîre b. Şu'be'ye verilmesi gerektiğini belirtti. Böylece Lat putunu Taif'te yaşayan bir kimse yapacak, büyük bir ihtimalle bu önemli durumu kabullenmeleri de kolaylaşacaktı. Böylece Muğîre Lât putunu kırmak için üzerine çıktı. Elindeki balta ile vurmaya başladı. Bu sırada Sakif'li kadınlar ağlaşarak Lât'a ağıt yakıyorlardı. Taifliler Lat'ın ona zarar vermek isteyenini gazaba uğratacağına inanıyorlar, bu nedenle de başlarını yere eğerek hadiseyi görmemeye çalışıyorlardı. Bu düşüncelerini iyi bilen hemşehrileri olan Muğîre, bu hurâfeyi zihinlerden kazımak için bir oyuna başvurdu. İlk darbeden sonra kendini hızla yere atarak bir feryat kopardı. Kısa bir süre ölü gibi yerde hareketsiz kaldı. Orada bulunanlar inaçlarının doğru olduğunu sanarak kısa bir sevinç yaşadılar. Ancak biraz sonra gülererek yerinden kalktı ve yıkım işini tamamladı. Kadınlar üzüntülerinin ifadesi olarak başlarını açmış, saçlarını dağıtmışlardı. Bir yandan da Lat'ı müslümanlara teslim eden Taif'li savaşçılara serzenişte bulunuyorlardı. Muğîre putu kırarken, Süfyan b. Harb de Sakiflilerin üzüntüsüyle alay ediyordu. Muğîre putun üzerindeki mal ve süs eşyalarını aldı. Bu mallarla ebû Müleyh b. Urve ve Kaarib b. El-Esved'in borçları da ödendi.²⁹⁶

Hz. Muhammed Taif'e vali olarak atadığı Osman b. ebu'l-As'a Lat putunun yıkılmasından sonra bu mevkiye bir mescid inşâ edilmesini emretmişti. Osman da emri yerine getirecektir. Bu mescidin yapılması, önceden Lat'a ibadet olarak kullanılan mabedin ardından, Allah 'a ibadet için mescid inşâ edilmesi gibi önemli bir anlamı vardı. İnsanlar aynı yerde artık tevhid inancıyla ibadete devam edeceklerdi. Bu durum İslam inancının bir daha putperestliğe dönüşü meydana bırakmamak gibi önemli bir misyonu icrâ etmesi demektir.²⁹⁷

---

²⁹⁶ İbn Hişâm, IV, 248- 251; Cevad Ali, IV, 155; Taberi, *Tarih*, III, 99- 100; Berki, Keskiöğlü, s. 423-424.

²⁹⁷ Köksal, IX, 327.

Taif halkı o gün toplu halde İslam'ı kabul ettiler. Elbette bu yeni inanç sistemi bazı eski alışkanlıklarını değiştirecekti. Bunlardan biri de teaddüd-ü zevcat denilen çok eşlilikti. Taif halkı arasında zenginliğin getirilerinden biri olan çok eşlilik yaygındı. Taiflilerin biri olan Gaylan b. Seleme'nin on hanımı vardı. Gaylan İslam'ı kabul edince İslam eş sınırlamasını dörtle belirlediği için eşlerinden altısını boşadı.

SONUÇ

Cahiliye ve Hz. Muhammed dönemlerinde Taif'i konu alan bu çalışmanın birinci bölümünde Taif'in kuruluşu, şehirleşmesi, ekonomisi, sosyal durumu ve dinî özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Taif'in Kays Aylan büyük kabilesinin Hevâzin büyük koluna ait Benî Bekr boyuna mensup bir kimse olan Kasiyy b. Münebbih tarafından kurulduğu tespit edilmiştir

Taif Hicaz tarihinde iz bırakan önemli siyasi olaylara ev sahipliği yapan bir şehirdir. Sık sık zenginliği nedeniyle bedevi Arap kabilelerinin saldırısına uğrayınca bir kale inşa ettirilerek güvenlik sıkıntısı aşılmıştır. Şehrin ismini buradan aldığı anlaşılmaktadır.

Taif şehrinin, halkının İslam öncesinde Sakif ve Ahlâf olarak ikiye ayrılmış ve birbiriyle rekâbet halinde iki gruptan müteşekkil olduğu görülmektedir. Şehirde başta tarım ve hayvancılık olmak üzere pek çok sektör gelişmişti. Ukaz panayırı gibi pek çok ticâret merkezinin Taif'e çok yakın olması ve Sakif kabilesinin kontrolü altında olması da Taif'in zenginleşmesini sağlayan etkenlerdendi. Bu zenginlik ve güvenle kemikleşmiş bir kibre sahip olan Taif halkı, başka bir toplumun üstünlüğünü kabul edemeyecek bir hassasiyetle hareket ediyorlardı. Bu durumu Mekke'nin kutsallığına karşı Taif'i mübarek saymalarıyla, Kabe'yi tavaf yerine Lat mâbedini tavaf etmeleriyle de gösteriyorlardı. Taiflilerin bu anlayışları daha sonraki zamanlarda Hz. Muhammed'i reddetmeleri ve ona karşı sert bir tutum içerisinde girmelerine neden olmuştur.

Taif İslam tarihinin en önemli devrelerinde kritik bir değere sahip olmuştur. Hz. Muhammed'in doğumundan kısa bir süre sonra Taif'e götürülmesi, peygamberlik vazifesi kendisine tevdi edilmeden önce ticâretle uğraşması ve sosyal, kültürel hâdiselere ilgisi nedeniyle Taif'i iyi tanınması, Ukaz panayırına sıkça giderek buradaki kültürel canlılıktan istifade etmesi, anne tarafından akrabalarının da Taif'te yaşıyor olması, hayatı boyunca bu bölgeyle bir bağının bulunduğunu bize göstermektedir. Taif'e sığınmak istemesi de kuşkusuz tesadüf değildir.

Hz. Muhammed hem İslam dinini burada yaymak istemiş hem de Taif ile diyaloga girerek bu dini tanıtmak ve Taifliler inanmasa bile Mekke'li müslümanlara özgür bir yaşam alanı sağlamak istemiştir. Ancak Taifliler gelecek peygamberi kendi halkı arasından beklediği için Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabule yanaşmamışlar ve

ona karşı sert bir tavır takınmışlardır. Bunun nedeninin peygamberlik şerefının kabilelerinden gitmiş olmasından dolayı hissettikleri kızgınlık ve haset olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü peygamberliğin açıklanmasından kısa süre evvel birbirlerine gelecek peygamberin vaktinin yaklaştığını ifade eden Taiflilerin göz ardı edilemeyecek kadar önemli ve tanınmış kimseler olduğu görülmektedir. Kuss b. Sâide, Gaylan b. Seleme ve Ümeyye b. ebi's-Salt bunlardan bâzılarıdır.

İslam dininin Taiflilerin putperestlik inancını tehdit etmesinden duydukları endişe ile devamlı olarak müslümanlara karşı alınan her tavırda müşriklere tam destek verdikleri, Bedir, Uhud, Hendek ve Huneyn savaşlarında büyük miktarda silahlı destekle müslümanlara karşı savaştıkları müşâhade edilmiştir. Hatta Mekke ile Taif arasındaki akrabalık bağları ve maddi çıkarlar nedeniyle Taiflilerin Mekke'li müşrikler ile müslüman Medîne'liler arasındaki Hudeybiye anlaşmasında bile araya girdikleri görülmektedir.

Taif korunaklı yapısı, inatçı ve ısrarcı tutumu ile putperestliğin düşmez kalesi durumundaydı. Hatta bu nedenle Mekke'nin fethedilmesinin ertesinde müslümanlardan kaçan suçluların ve İslam düşmanlarının Taif'e sığındığı görülmektedir. Vahşi ve Ka'b b. Züheyr bunlardan birkaçıdır. Mekke'nin fethi arifesinde Taif'e bir seferin yapılacağı düşüncesiyle Taif halkında bir endişe ortaya çıkmıştır. Seferin kendilerine değil Mekke'ye düzenlendiğini öğrenmek bile onları sakinleştirememiş, müslümanların hareketlerini takip ve kontrol amacıyla Taifliler tarafından casuslar görevlendirilmişti. Bir yandan da Huneyn yakınlarında Taif halkının, Hevâzin ve diğer akraba, müttefik kabilelerin birleşmesiyle koca bir ordu kuruldu. Huneyn savaşının müslümanlar tarafından galibiyetle sonuçlandırılmasıyla İslam ordusu kaçanların peşine düştü. Müşrik kuvvetlerin bir kısmı Evtas'a kaçtı, diğer bölümü ise hızla Taif kalesine sığındı. İslam ordusu Evtas'taki düşman kuvvetleri hezimete uğratarak h. sekizinci sene Şevval ayında Taif'e yöneldi.

Hz. Muhammed komutasındaki ordu, önce Taif halkıyla uzlaşmaya varmak ve barışçı yollarla Taif'in İslam'a girmesi yönünde gayret sarfetti. Bu nedenle pek çok defa elçiler kaleye gönderildi. Bir kaç defa kale içerisindeki akrabalar ile temâsa geçilmek istenerek savaşız anlaşma yolu arandı. Ancak bu yollarla sonuç alınamayınca savaş başladı. Bu sırada Hz. Muhammed'in en yeni ve doğru savaş yöntemlerini kullandığı

görülmektedir. Taif muhâsarası sırasında ilk defa İslam ordusu mancınık ve debbâbeyi kullanmıştır. 20 gün kadar muhasara devam ettirilmişse de sonuç alınamayacağı anlaşılınca ordu geri dönmüş, Cîrâne’de Huneyn ganimetleri müslümanlar arasında paylaştırılmıştır. Burada kalpleri İslam’a ısındırılacak kişilere hediye verildiği görülmektedir. Bu durum İslam’ın insanların önyargılarını bertaraf ederek İslam’ı benimsemelerini sağlamaya yönelik bir davranıştır. Ayrıca burada diğer müslümanların haklarından değil, beşte bir tutarındaki peygamberin kendi payından hediye verilerek insan hakları gözetilmiştir.

Taif muhasarasının kaldırılmasından kısa bir süre sonra müellefe-i kulûbdan olan Malik b. Avf’ın bu şehir üzerindeki baskısı nedeniyle Taif halkı çıkış yolu bulma arayışına girdiler. Bu sonuç, bize kalpleri İslam’a ısındırma politikasının ne kadar çabuk ve verimli sonuçlar verdiğini göstermektedir. Çünkü Malik b. Avf Hz. Muhammed’in hediyelerini aldıktan sonra İslam’ı kabul etmiş ve kendi tercihiyle Taiflileri baskı altında tutarak onları İslam’a yaklaştırma, müslümanlarla uzlaşmaya getirme yolunda çaba harcamıştır. Daha evvel müslüman olan ve kendi hemşehrilerini İslam’a dâvet eden Urve es- Sekafi’yi şehid eden Taifliler de işledikleri bu cinayetin vicdâni ezikliği ve sıkıntısı içindeydiler. Bu nedenlerle uzlaşmak üzere bir heyet oluşturdular.

Taif heyeti H. 9. yıl, Ramazan ayında Medîne’ye geldi. Başlangıçta İslam’ın esaslarına aykırı pek çok istekte bulunduktan sonra Hz. Muhammed’in sabırlı ve kararlı açıklamaları ve direktifleriyle İslam’ı kabul ettiler. Hz. Muhammed’in Taiflilerin İslam’ı kendi bütünlüğü içinde anlamaları için gösterdiği gayret bir süre önce savaştığı bu insanlara karşı en ufak bir kin veya intikam duygusu beslemediğinin de açık bir göstergesiydi. Müslümanların yakın alâkalarıyla heyettekilerden bazıları kısa sürede İslam esaslarını, ilmihal bilgilerini ve Kur’an-ı Kerim okumasını öğrendi. Kısa süre önce putperestlik için kıyasıya Müslümanlarla savaşmış kimselerin bu gayretleri İslam’ın kazanımları açısından büyük önem arz etmekteydi.

Taifliler açısından bir başka sonuç ise şehrin yönetiminin Sakif ve Ahlâf olmak üzere iki zümrenin kendilerinden bir yönetici seçmesi ile sürdürüleceğiydi. Bu iki zümrenin birbiriyle anlaşamayan ve kendi aralarında ilişkilerini sürdüren iki grup olduğunu daha evvel ifâde etmiştik. Taifliler ile müslümanlar arasında oldukça ayrıntılı ve genel bir anlaşma imzalanmıştır. Taifliler İslam’ı kabul ettikleri için Taif’teki putperestliğin en

önemli sembolü olan Lat putunu yıkmakla görevlendirildiler. Ancak bunu yapamayacaklarını beyân ettikleri için müslümanlardan iki kişi Lat putunu yıkma işini üzerine aldı. Böylece Taif'in Müslüman oluşu fiilen de izhar edilmiş oluyordu.

KAYNAKÇA

ABBAS, Abdulhalîm, (1982), *Altın Nesil Ashâb-ı Kirâm*, (nşr. Birleşik Arap Emirlikleri Maârif Vekâleti Kültür Müsteşarlığı), (trc. Hayreddîn Karaman), Damla Yay., Çetin ofset, Cağaloğlu-İstanbul.

ABDÜLGÂNÎ, S., t.y., *et-Taif beyne'l-Asâle ve't-Türâs*, Riyad.

ABDÜRREZZÂK, Ebû Bekir Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî, (1983), *el-Musannef*, (nşr. Habîburrahmân el-A'zamî), I-XI, el-Mektebetü'l-İslâmî, 2. baskı, Beyrut,

AĞIRMAN, Mustafa, (1993), “Savaş Komutanı Olarak Hz. Muhammed”, *Ebedî Risâlet Sempozyumu*, Işık Yay., I-II, İzmir.

AĞIRMAN, Mustafa, (1997), “Hâris b. Hişâm”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XVI, TDV Yay., İstanbul, s. 197.

AHMED CEVDET PAŞA, (1966), *Kısâs-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ*, I-II, (Hz. Âdem'den Son Emevî Halîfesi İbn Muhammed İbn Mervân'a Kadar), Bedir yay., İstanbul, h. 1386- m.

AHMED CEVDET PAŞA, (2006), *Kısâs-ı Enbiyâ*, (sâdeleştiren, Mâhir İz, nşr. M.Ertuğrul Düздаğ), “Peygamber Efendimiz, ”, Erkam yay., İstanbul.

AKGÜL, Muhiddîn, (2002), *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Muhammed*, Işık Yay., İstanbul.

AKINCI, Ahmed Cemîl, (1971), *Hz. Muhammed'in Savaşları*, Toker Yay., Bâbîâlî – İstanbul.

AKYÜZ, Vecdi, (Mart-1994), *Bütûn Yönleriyle Asr-ı Saâdette İslâm*, II-V, Beyân Yay., Baskı, Oğul Matbaacılık, Cağaloğlu-İstanbul.

ALGÜL, Hüseyin, (1996), “Benî Gatafan”, XIII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, s. 399-400.

ALGÜL, Hüseyin, (1996), “ Ficâr”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XIII, İstanbul, s. 52.

ALİ B. EBÎ TÂLİB, (h.1410/ m.1990), *Nehcü'l-Belâğa*, (Derleyen, eş-Şerîf er-Râdi), (406/ 1015) (Thk. ve şerh; Muhammed Abduh), Müessesetü'l-maârif, Beyrut, (trc.Adnan Demircan), Beyân Yay., Cağaloğlu- İstanbul, s. 64.

ANABRİTANNİCA, “Encyclopedia of Britannica IWC. The University of Chicago, (1994), “ Taif”, 29.Cilt, Ana Yayıncılık, Hürriyet Ofset ve Matbaacılık ve Gazetecilik A.ş., ISBN, 975-776-01-3, Maslak- İstanbul.

ANABRİTANNİCA, (1993), “Arabistan”, II, 1. Baskı, 1986, 2. Baskı, 1992.

AYCAN, İrfan, (1994), “Ebû Süfyân”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, X, s. 231, İstanbul.

AYCAN, İrfan, (1993) “Sakif kabilesi ve Taif şehrine İslam tarihi açısından bir bakış”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 34, A.ün. basımevi, Ankara.

BAĞDÂDÎ, Muhammed Fehmi, (h. 1335/ m.1917), *Târîh-i Edebiyât-ı Arabiyye*, I, Matbaâ-i Âmire, İstanbul.

BAKIR, Abdülhâlık, (2002), “Kays b. Saîd”,XXV, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, s. 93.

BALCI, İsrâfil, (2006) “Muhâsara”, XXXI, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul.

BAŞARAN, Selmân, (1997), “Hakem b. Ebu'l-Âs”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XV, tdv Yay., İstanbul, s. 175-176.

BAŞARAN, Selmân, (1997), “Havle bint Hakîm”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XVI, İstanbul, s. 538.

BAŞMİL, Muhammed Ahmed, (h. 1408/ 1988), *Min Meâriki'l-İslâmi'l-Fâsılati*, IX, el-Mektebetü's-Selefiyyeti, Kâhire, 3. Baskı.

BEKRÎ, Abdullah b. Abdulâziz b. Muhammed Ebû Ubeyd, (1983), *Mu'cem Mesta'cem min Esmâi'l- Bilâdi'l- Mevâdi'*, (nşr, Mustafa es-Sekkâ), III, IV, âlemü'l-Kütüb.

BELÂZÛRÎ, ebî Abbas Muhammed b. Yahyâ b. Cebbar, (h. 1407- m. 1987), *Fütûhu'l-Buldân*, (Tahkik ve şerh; Abdullah b. Uneys et-Tabbâ, nşr. Ömer Uneys et-Tabbâ,) Sittetü'l- Meârif, Beyrut.

BERKÎ, Ali Himmet ve Osman Keskiöglü, (2001), *Hatemü'l-Enbiyâ Hz. Muhammed ve Hayatı*, Diyânet İşleri Başkanlığı Yay., Türk Tarih Kurumu Basımevi 21.Baskı, Ankara.

BOZKURT, Nebi, (1992), “Bedevî”, V, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yay., İstanbul, s. 311.

BOZKURT, Nebi, (1994), “Deri”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, IX, İstanbul, s. 174-175.

BOZKURT, Nebi, (2003), “ Mancınık”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVII, Ankara.

BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhâri, (1987), *Sahîh*, (trc. Mehmet Sofuoğlu), I- XVIII, Ötüken yay., İstanbul.

CEVÂD ALÎ, (h. 1413- m. 1993), *el-Mufasssal fî Târîhi'l-Arab Kable'l-İslam*, IV- IX, 2. baskı.

ÇAĞATAY, Neşet, (1971), *İslam Öncesi Arap Tarihi ve Câhiliye Çağı*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi, Gözden Geçirilmiş Düzeltilmiş 3. Baskı, Ankara.

ÇAKAN, İsmâil Lütfi, (1998), “ Abdullah b. Büdeyl”, I, , *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, s. 89.

ÇAKAN, İsmâil Lütfi, (1998), “ Abdullah b. Üneys el-Cühenî”, I, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yay., İstanbul, s.140.

ÇAKAN, İsmâil Lütfi, (1993), “hüznü'n-Nebî”, (19-22 eylül–1991), *Ebedî Risâlet Sempozyumu*, I-III, nşr. Işık Yay, İzmir.

ÇEÇEN, Kâzım, (1992), “Bend”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, V, İstanbul, s. 460-465.

ÇUBUKÇU, Asrî, (1994), “Ebû Bekre”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, X, İstanbul, s. 114.

ÇUBUKÇU, Asrî, (1994); “Ebû Hayseme el-Ensârî”, X, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, s.151.

ÇUBUKÇU, Asrî, (2007), “Nu'man b. Mukarrin”, XXXIII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yay., İstanbul, s. 240.

ÇUBUKÇU, Asrî, (2007), “Osman b. Ebu'l-As”, XXXIII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yay., İstanbul, s. 464.

DÂRİMÎ, ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî es-Semerkindî, (Temmuz 1996), *Sünen*, (trc. Ve thk. Abdullah Aydınlı), Madve Yay., V- VI, Çağaloğlu- İstanbul.

DERMENGHEM, Emile, (2006), *Hz. Muhammed'in Hayatı*, (trc. Reşat Nûri Güntekin), Alkım Yay., Nesil Matbaacılık, Büyükçekmece-İstanbul.

EBÛ DÂVUD, Süleyman b. El- Eş'âs es-Sicistânî el-Ezdî, (1983), *Sünen*, trc. İbrâhim Koçşalı), V, Millî gazete Yay., İstanbul.

EFE, Ahmed, (1997), *Sîret-i Resul Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Hayatı ve Cihâdı*, Meram Belediyesi Kültür Yay., Konya, 1. Baskı, Kozan Ofset, Ankara.

EL-ABSÎR, Cebbâr el- Cebbâr Hüsni el-Absîr, (t.y), *.et- Tâifu ve devri'l-kabileti Sakif mine'l-Asri'l-câhiliyyi'l-âhir hatta kıyâmi'd-Devleti'l-Emeviyye*, (nşr. Dârü'r-Rufâî), Riyâd.

EL-ASKALÂNÎ, ahmed b. Ali ibn Hacer, (t.y.), *el-İsâbe fî temyîzi's-Sahâbe*, I (h. 773-802), (thk. ve nşr. Ali Muhammed el-Behâvî), en-Nüzhatü'l- Mısır, Mısır.

ELMALI, Hüseyin, “Hassân b. Sâbit”, XVI, 399-402, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yay., İstanbul.

EZRAKÎ, Ebu'l-Velîd Muhammed, (1980), *Kâbe ve Mekke Tarihi*, trc. Y. Vehbi Yavuz, baskı, Kuşak ofset, İstanbul.

FAYDA, Mustafa ve Ahmed Özel, (2005), “Muhammed”, XXX, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, s. 479- 481.

FAYDA, Mustafa, (1992), “Bedevî”, V, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yay., İstanbul, s. 311.

FAYDA, Mustafa, (1997), “Hâlid b. Velid”, XV, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yay., İstanbul, s. 209.

FAYDA, Mustafa, (1993), “Müslümanların Müşrik Araplara karşı siyâsetinin Son Safhası”, *Ebedî Risâlet Sempozyumu (Symposium of The Eternal Message)*, (19-22 Eylül- 1991), ,nşr. Işık Yay., Çağlayan A.ş., İzmir.

FEHD, Tevfik, (2003), “Lât”, XXVII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, s. 107-108.

GÜNALTAY, Şemseddîn, (Ekim-1997), *İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, Sâdeleştirenler*; M. Mahfûz Söylemez, Mustafa Hizmetli, Ankara Okulu Yay., Taner Ofset, 1. Baskı, ISBN: 975-8190-02-4, Ankara.

HAMİDULLAH, Muhammed, (1993), *İslam Peygamberi*, I-II, terc. Salih Tuğ, İrfan yay., 5. baskı, Arıcı Ofset, no; 9, takım ISBN: 975-371-017-8, İstanbul.

HAMİDULLAH, Muhammed, (1985), *El-Vesâiku’s-Siyâsiyye li Ahdi’n-Nebevî ve’l-Hilâfeti’râşid*, (trc. Vecdi Akyüz), Kitabevi Yay., Umut Matbaacılık Ltd. Şti., y.y.

HAMİDULLAH, Muhammed, (1998), “Huneyn Gazvesi”, XVIII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, s. 376.

HAMİDULLAH, Muhammed, (1981), *Hz. Muhammed’in Savaşları ve Savaş Meydanları*, (trc. Sâlih Tuğ), Yağmur Yay., 1. Baskı, 1962, 3. Baskı, İstanbul.

HAYLAMAZ, Reşîd, (Haziran-2003), *Saâdet Asrına Doğan İlk Yıldızlar*, 3. Baskı, Işık Yay., İstanbul.

HAYLAMAZ, Reşîd, (Nisan- 2006), *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultânı Efendimiz I, “Bidâyetten Bedir’e”*, Işık Yay., Çağlayan Matbaası, İzmir.

HOMMEL, F., (1993) “Arabistan”, MEB İslam Ans., I, t. XIII, M.E.B. basımevi, İstanbul.

İBN CÜLCÜL, ebû Dâvûd Süleyman b. Hassan el-Endelüsî, (1955), *Tabakât-ı Etibbâ ve'l-Hükemâ*, (nşr. Fuad Seyyîd), Kâhire, s. 57.

İBN HALDÛN, Abdurrahman b. Muhammed b. Haldûn Hadramî (2004), (v.1322-1406), *Mukaddime, “Kitâbu'l-İber ve Dîvanu'l-Mübtedei ve'l-Haber fî Eyyâmi'l-Arab ve'l-Acem ve'l-Berber ve men Âsârahum min Züveyi's-Sultânü'l-Ekber”* (*Araplar,Acemler, Berberîler ve onlarla çağdaş olan büyük devlet sahibi halklar hakkında ibretler, başlangıç ve haber kitabı*), I-II, (trc. Halil Kendir), baskı, İmaj iç ve dış tic. a.ş., Ankara.

İBN HABİB, İbn Câfer Muhammed b. Habib ibn Ümeyye b. Ömer eş-Şâmî el-Bağdâdî, (t.y.), (v. 240), *el-Muhabber li'l-alâmeti'l-ahbâri'n-nesâbeh*, Tashîh, İlze Lihtin Şatfî, Dâru'l-Mifâküle'l-Bedîde, Beyrut.

İBN HANBEL, Ahmed, (1982), (241/ 855), *Müsned*, I- IV, Çağrı Yay., İstanbul.

İBN HİŞÂM, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî, (1956), *Es-Sîretü'n-Nebevî*, (nşr. Mustafa es-Sekkâ ve dğr.), I-II, Kâhire.

İBN HİŞÂM, (2001), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, (trc. Hasan Ege), I- III, Kahraman Yay., İstanbul.

İBN İSHÂK, Muhammed, (1988), *Siyer-i İbn İshâk*, Nşr., Muhammed Hamidullah, (trc. Sezâi Özel), Akabe yay., 1. baskı, İstanbul.

İBN KESİR, Ebu'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbüddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr b. el-Kaysî el-Kureşî el-Busravî ed-Dimeşkî eş-Şâfiî, (1997), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, VII- t. XXI, Tahkîk; Abdullah b. Abdulmuhsîn et-Türkî, 1.Baskı, Dirâsâtu'l-Arabiyyeti ve'l-İslâmiyye, Dâru'l-Hicr Arabistan.

İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim, (1996), *el-Meârif*, Tahkîk; Servet Ukkâşe, 1. baskı; 1960, 4. baskı- el-Heyetü'l-Mısriyetü'l- Âmmetü'l- lil'l-Kitab, Mısır.

İBN MÂCE, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el- Kazvînî, (1983), *Sünenü İbn Mâce*, tercümesi ve şerhi, (1952-1954), (trc. Haydar Hatiboğlu), I-X kahraman yay., Elif ofset, çağaloğlu- İstanbul.

İBN MANZÛR, Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Muhammed Mükerrerem b. Alî, (1997), *Lisânü'l-Arab*, Beyrut.

İBN SA'D, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî, (1985), *et-Tabakatü'l-Kübrâ*, I- IX, Dâru's-Sadr, Beyrut.

İBN SEYYİDÜNNAS, Ebu'l-Feth Fethuddin Muhammed b. Muhammed, (1992), *Uyûnu'l-eser fi funûni'l-megâzî ve's-şemâl ve's-siyer*, (nşr. Muhammed el-İd Hatravî, Muiyiddin Müstû), Medîne.

İBNÜ'L-ESÎR, İzzeddin Ebü'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerîm b. B. Abdulvâhid eş-Şeybânî, (1979), *el-Kâmil fi't-Târîh*, (nşr. Carolus Johannes Tomberg), I-XIII, Dâru's-Sadr, Beyrut.

İMAM MUHAMMED, b. Yusuf es-Sâlihi's-Şâmî, (1992), *Subûlu'l-Hüdâ ve'r-Reşîd fi Sîreti'l-Hayru'l-Âbâd*, "Gazvetu Taif", V-XII, Tahkîk, Cüre Abdurrahmân Hilâl, Kâhire.

KALLEK, Cengiz, (2006), "Müellefe-i kulûb", XXXI, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul.

KALKAŞENDÎ, Ahmed b. Ali, (h. 1409 - m. 1969), *Subhu'l-A'sâ*, I- IV-V (nşr. Muhammed Hüseyin Şemseddin), Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1.baskı Beyrut.

KANDEHLEVÎ, Muhammed Yusuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, t.y., I-IV, (nşr. Ebu'l-Hasan Ali el-Hasenî en-Nedvî), 2 Receb h. 1378, Seharenpur-Hindistan, (trc. Ahmed Mevlânî), Hikmet Neşriyat, Zeytinburnu- İstanbul.

KANDEMİR, Mehmed Yaşar, (1997), "Ebû Süfyân el-Hâşimî", X, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 232.

KANDEMİR, Mehmed Yaşar, (1997) "Hâlid b. Saîd", XV, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 287-288.

KAPAR, Mehmed Ali, (1995), “Benî Fezâre”, XII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 538.

KAPAR, Mehmed Ali, (1995), “Eyyâmü'l-Arab”, XII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 14-16.

KAPAR, Mehmed Ali, (1998) “Hevâzîn”, XVII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 276- 277.

KAZANCI, Ahmed Lütfi, (1994), “Ebû Rigal”, X, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 217.

KETTÂNÎ, Muhammed Abdülhay, (1990), *et-Terâtibu'l-İdâriyye ve'l-Âmâlât ve's-Sınâat ve'l-Metâcîr ve'l-Hâleti'l-İlmiyyetü Kânet alâ Ahdî Te'sîsi'l-Medeniyyeti'l-İslâmiyye fî Medîneti'l-Münevvereti'l-Âliyye*, (trc. Ahmed Özel), I-III, “ Hz. Muhammed Devrinde Sosyal Hayat ve Kurumlar”, ISBN: 975-355-043X, İstanbul.

KİSTER, M. J., (Haziran- 2004), “Taif'le ilgili bâzı mülâhalar”, (trc. Ali Aksu), *Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, VIII /1, Sivas, s. 229- 247.

KOCA, Ferhat, (Mart-2006), *Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Hz. Muhammed*, Türkiye Diyânet Vakfı Yay., 1. Baskı, 07.07.1999, 10. Baskı, Ankara.

KÖKSAL, Mehmed Âsım, (1981), *İslam tarihi*, VIII, XVIII, Şâmil yay., Sultanahmed-İstanbul.

KÖŞE, Abdullah, (1997) “Hâris b. Kelede”, XVI, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 198-199.

KÖTEN, Akîf, (1988), “Abdullah b. Ebû Ümeyye”, I, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, s. 114.

KUR'ÂN-I KERÎM, (1994), (trc. Elmalılı Hamdi Yazır, sadeleştirenler; M. Sâdi Çöğenli, Nevzat H. Yanık, takdim; Orhan Okay, tahkik ve sunuş; Sıtkı Güllü), huzur yayın dağıtım pazarlama ve ticaret ltd. şti. İstanbul.

KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri, (2003), “ Mâlik b. Avf”, XXVII, Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., İstanbul, s. 504-505.

- LAMMENS, H., (1993), “Sakif”, *MEB İslam Ans. X*, Milli Eğitim Basımevi, s. 97-78.
- LAMMENS, H., (1993), “ Taif”, XI, *MEB İslam Ans.*, İstanbul, 672- 674..
- LEWİS, Bernard, (1979), *Tarihte Araplar*, (trc. Hakkı Dursun Yıldız), İstanbul Üniversitesi Edebiyat fakültesi Yay., Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- LİNGS, Martin, (2004), *Hz. Muhammed’in hayatı*, (trc. Nazife Şişman), İnsan Yay., ISBN; 975- 574- 220- 4, 24. baskı, İstanbul.
- MEYDAN LAROUSSE, Büyük Lügat ve Ansiklopedisi, (28 Ekim 1992), “Arap”, II, Sabah, A.Ş. Yay., İstanbul.
- MEYDAN LAROUSSE, Büyük Lügat ve Ansiklopedisi, (28 Ekim 1992), “Muhammed”, XIV, “ Arab”, XXIV, Sabah, A.Ş. Yay., İstanbul.
- MEYDAN LAROUSSE, Büyük Lügat ve Ansiklopedisi, (28 Ekim 1992), “Taif”, XIX, I- t. 24 cilt, Sabah, A.Ş. Yay., İstanbul.
- NESEFÎ, Abdullah b. Mahmûd, t.y., *Medâriku’t-Tenzîl ve Hakâiku’t-Te’vîl*, IV, Dâru’l-İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut, s. 171.
- ÖNKAL, Ahmed, (1993), “Cîrâne”, VIII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 25.
- ÖNKAL, Ahmed, (1993), “Cüreş”, XIII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 137.
- ÖNKAL, Ahmed, (Kasım- 2000), *Resulullah’ın Dâvet Metodu*, Kitap Dünyası Yay., 15. Baskı, İstanbul.
- ÖZAYDIN, Abdülkerîm, (1991), “Arab”, III, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Üsküdar- İstanbul, s. 272-324.
- ÖZEL, Ahmed, (2005), “ Muhammed, savaş ve ordu”, c. 30, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul.
- ÖZTÜRK, Levent, (1998), *Asr-ı Saâdet’ten Haçlı Seferlerine Kadar İslam Toplumunda Hristiyanlar*, İz Yay., Erkâm Matbaacılık, ISBN 975-355-307-2, Topkapı-İstanbul.

ÖZTÜRK, Levent, (1998), *Câhiliye Arapları*, İz yayıncılık, İstanbul.

RUDÂNÎ, İmam Muhammed b. Muhammed b. Süleyman, t.y., *Cem'ül-Fevâid min Câmiî'l- Usûl ve Mecma'iz-Zevâid*, “Mescidler”, I-V, (trc. Nâim Erdoğan, Tahkîk; Yusuf Özbek, Redaksiyon, Ahmed Yücel), İz Yayıncılık, İstanbul.

SAKR, Nâdiye Hüsni, (2003), *et-Taif fî'l-Asri'l-Câhiliyyet ve Sadri'l-İslam*, 1.Baskı, 1981, Dâru'ş-Şuruk, Cidde-Suûdî Arabistan.

SARICIK, Murat, (1994), “Ebû Mahzûre”, X, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 179-180.

SARIÇAM, İbrâhim, (16 Eylül 2002), *İlâhiyat Ön lisans Programı(İÖP) İlk Dönem İslam Tarihi*, (Editör, Mustafa Fayda), Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir.

SARIÇAM, İbrâhîm, (1997), “Hakîm b. Hizân”, XV, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 187.

SARIÇAM, İbrâhîm, (2003), “Mahrame b. Nevfel”, XXVII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., Ankara, s. 389-390.

SARIÇAM, İbrâhim, (2004), *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Diyânet İşleri Başkanlığı Yay., Gölge Ofset Baskı, Ankara.

SARIÇAM, İbrâhim, (2006), “Müzeyne”, XXXII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul.

SEYYİD KUTUB, (1991), *Fî Zilâli'l-Kur'an*, I – X, (trc. Sâlih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu, nşr. Dâru'ş-Şurûk, 1980 baskısı), Dünya yay. İstanbul.

ŞENEL, Abdülkâdir, (2007), “Nevfel b. Hâris”, XXXIII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yay., İstanbul, s. 51.

SÖNMEZ, Mehmed Ali, (1996), “Gaylan b. Seleme”, XIII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 415.

SÖNMEZ, Mehmed Ali, (1988), “Abdullah b. Ebû Bekir Sıddîk”, I, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 96.

SURUÇ, Sâlih, (Mayıs-2005), *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, I-III, Nesil, Yay., Bahçelevler-İstanbul.

SUYÛTÎ, t.y., *Esbâb-ı nüüzûl*, I-II, (trc. İbrâhim Seyfi Oymalı), Fâtih Yay., İstanbul.

ŞAHİN, Ahmed, (2001), *Nasıl sahâbe oldular*, Cihan yay., 9. baskı, Türdav yay., Sirkeci- İstanbul.

TABERÎ, Ebû Câfer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd, (1119), *Târîhi'r-resul ve'l-mülûk*, I-XI, (nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm), 4. baskı, Dâru'l-Maârif, Kâhire.

TABERÎ, Câfer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd, (1995), *Tefsir-i Taberî*, (Tahkîk, Muhammed Ali es-Sâbûnî, Sâlih Ahmed Rızâ, trc. Mehmed Keskin), II, Millî Gazete Neşriyât, Topkapı- İstanbul.

TALÛ, Mehmed, (1994), "Ebû Mihcen es-Sekaff", X, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 188.

TEKKEŞİN, Zübeyir ve Bekir Sağlam, "Hâlid b. Velîd" III, *Şâmil İslam Ansiklopedisi*, Sultanahmed-İstanbul.

TİRMİZÎ, ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, t.y., *Sünen*, VI, (209- 274), (trc. Osman Zeki Mollamehmetoğlu), Yunus Emre Yay., Beyazîd- İstanbul.

TOPALOĞLU, Nûri, (1997), "Hanzale b. Rebî", XVI, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., Üsküdar- İstanbul, s. 52.

TOPALOĞLU, Nûri, (1998), "Hebbâr b. Esved", XVII, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., Üsküdar- İstanbul, s. 148.

UBEYDÎ, Abdülcebbâr, (Şubat -1983), *et-Taif ve Devri Kabiletu Sakif mine'l-Asri'l-Câhiliyyi'l-Âhiri hattâ Kıyâmu'l-Devleti'l-Emeviyyeti*, 2.Baskı, 1. baskısı, Şevvâl- h. 1402/ m.Ağustos-1982, Dâru'r-Rifâiyyi Li'n-Neşri ve Tab'ati ve't-Tevzîi, Riyad.

UĞUR, Müctebâ, (1992), "Büceyr b. Züheyr", VI, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, s. 480- 481

VÂKIDÎ, Muhammed b. Ömer, (1966), *Kitâbu'l-Megâzî*, (nşr. Marsden Jones), I-III, London.

YÂKUT, Şihâbuddîn Ebî Abdillâh Yâkut b. Abdillâh el-Hamevî er-Rûmî el-Bağdâdî, (1957), *Mu'cemu'l-Buldân*, I-V, Beyrut.

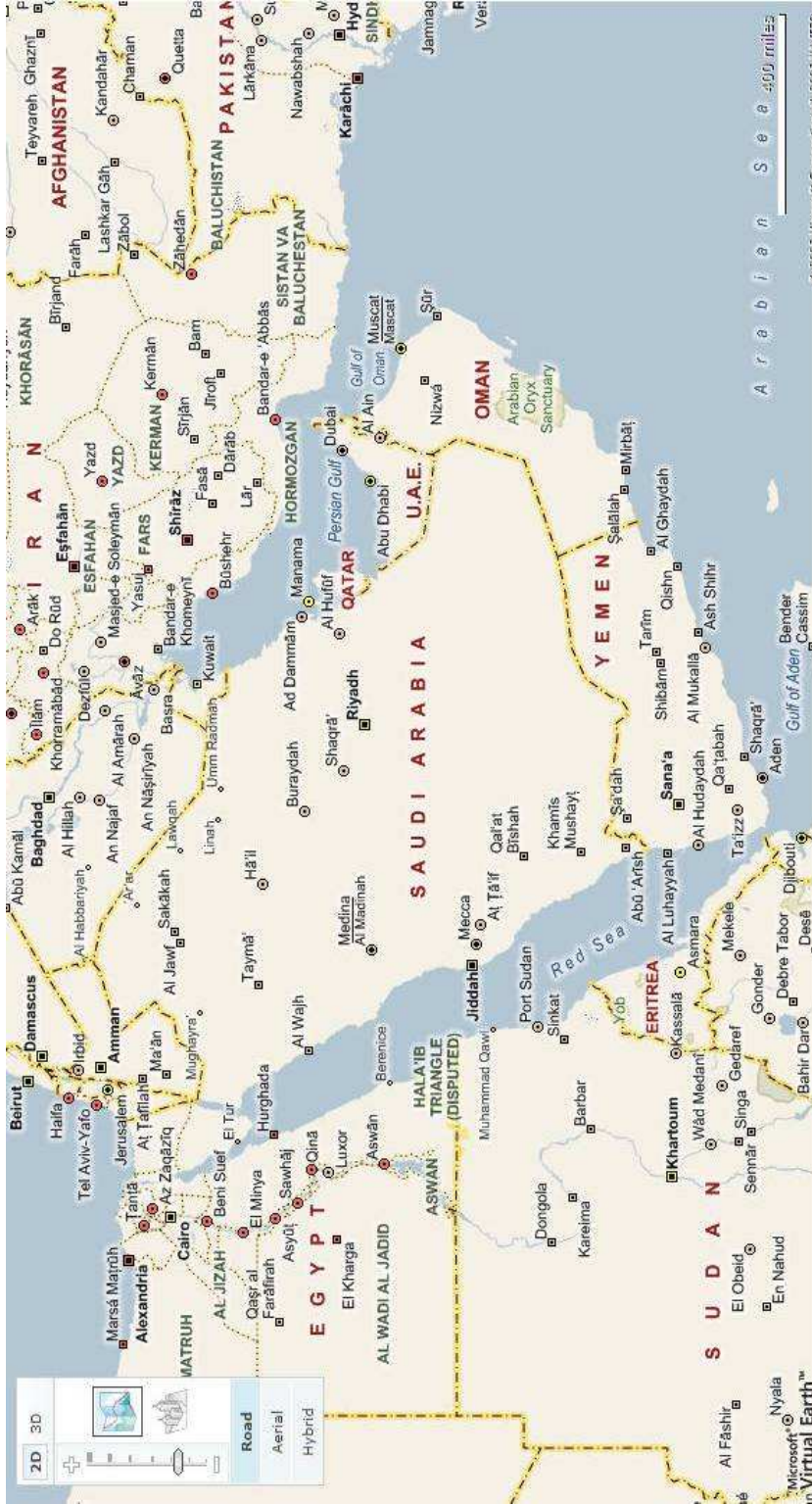
YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, Hak Dîni Kur'an Dili Tefsîri, VII, Matbaa-i Ebu'z-Ziyâ, Diyânet İşleri Başkanlığı Yay., İstanbul, 1938.

YILDIRIM, Mehmed Emin, (Eylül-2005), *Vahyi hayâta taşımak*, Kalem Yay., 4. Baskı, ISBN: 975-9014-06-8 İstanbul.

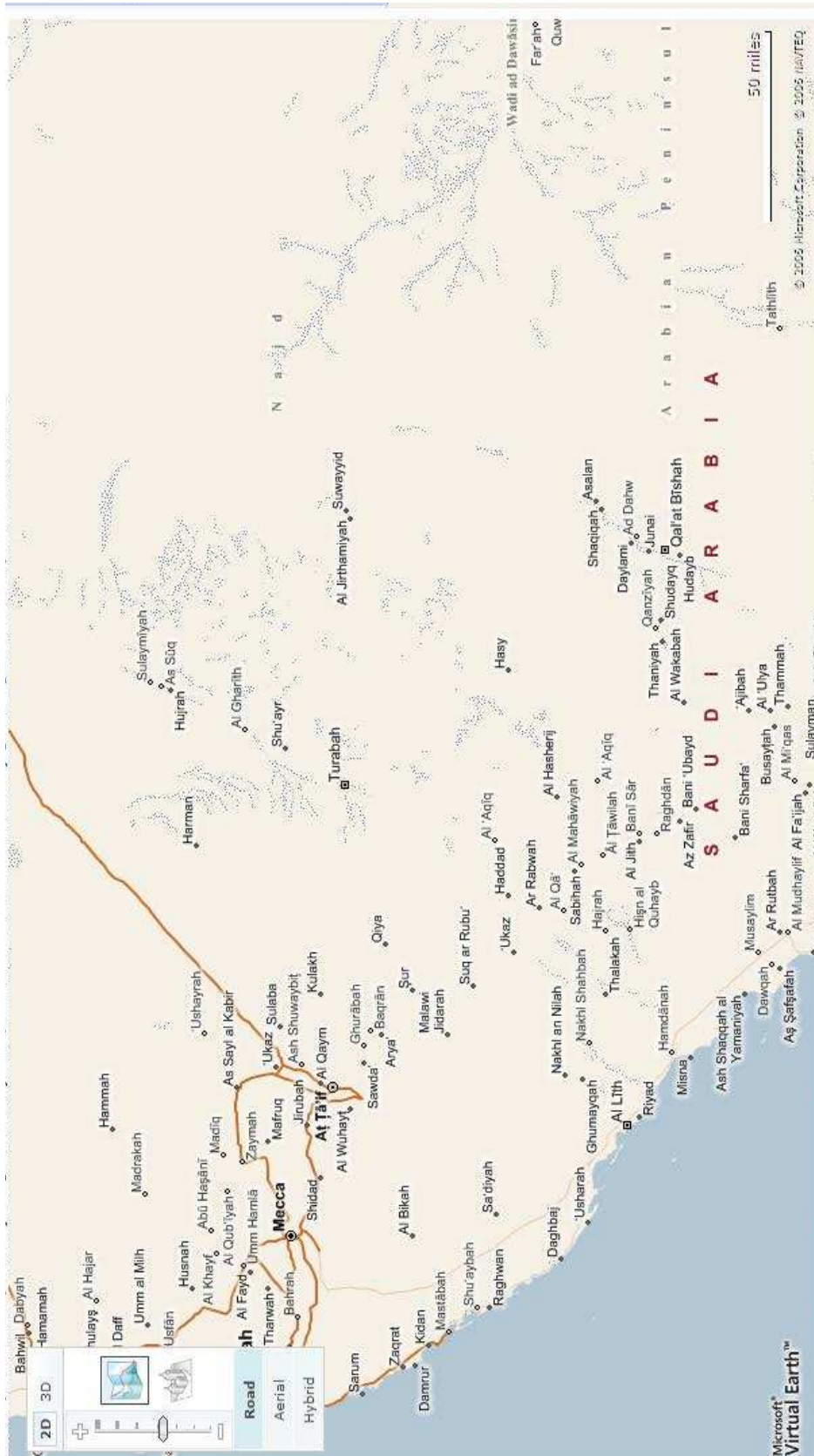
ZEBÎDÎ, Zeynüddin Ahmed b. Ahmed, (1980- 83), *Sahih-i Buhâri Muhtasarı Tecrit tercemesi*, X, (trc. Ahmed Nâim, Kamil Miras), Ankara, s.38-39.

EKLER

Şekil 1. Arabistan yarımadası

Şelil 2. Taif şehri haritası

ÖZGEÇMİŞ

25.01.1983'te Kars -Susuz'da doğdu. 2000 yılında Kocaeli Körfez Çok Programlı Lisesi İmam- Hatip bölümünü bitirdikten sonra aynı yıl Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenime başladı. 2004 yılında lisans eğitimini tamamladı. 2005 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans çalışmasına başladı.